

Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΟΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ
ΚΛΑΔΟΥ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΩΝ
ΠΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Φεβρουάριος 2018

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση, εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών του ΙΟΒΕ, της Διοίκησης ή των μελών του.

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από τους:

Svetoslav Danchev

Γιώργο Μανιάτη

Γρηγόρη Παύλου

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

ISBN 978-960-7536-79-2

Copyright © 2018 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)
E-mail: iobe@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	3
Περίληψη	7
1 Εισαγωγή	15
2 Βασικά χαρακτηριστικά και μεγέθη του κλάδου των αλκοολούχων ποτών.....	17
2.1 Οριοθέτηση των προϊόντων και του κλάδου των αλκοολούχων ποτών	17
2.2 Η αλυσίδα αξίας του κλάδου αλκοολούχων ποτών	18
2.3 Βασικά οικονομικά μεγέθη κλάδου αλκοολούχων ποτών	19
2.3.1 Ο αντίκτυπος του κλάδου αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία	20
3 Κύριες Τάσεις και εξελίξεις στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών	25
3.1 Εξέλιξη καταγεγραμμένων πωλήσεων	25
3.2 Εγχώρια παραγωγή αλκοολούχων ποτών	30
3.3 Χρηματοοικονομικά αποτελέσματα κλάδου	33
3.4 Κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες αγοράς αλκοολούχων ποτών	36
3.5 Οι επιπτώσεις της κρίσης στην αγορά αλκοολούχων ποτών	39
4 Φορολογική πολιτική στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών: Στρεβλώσεις και δημοσιονομικό αποτέλεσμα	43
4.1 Η φορολογική πολιτική στα αλκοολούχα ποτά	43
4.1.1 Ευρωπαϊκό πλαίσιο	43
4.1.2 Ελληνικό πλαίσιο	43
4.2 Φορολογία αλκοολούχων ποτών και τιμές λιανικής πώλησης	45
4.3 Λοιπές επιπτώσεις από την αύξηση του συντελεστή ΕΦΚΟΠ	48
4.3.1 Μελέτη περίπτωσης: Διασυνοριακές αγορές από τη Βουλγαρία	54
4.3.2 Προϊόν Απόσταξης Διήμερων Αποσταγματοποιών - Τσίπουρο Διημέρων	56
4.4 Φορολογικά έσοδα από τα αλκοολούχα ποτά	59
4.4.1 Η επίπτωση φόρου στις κατηγορίες οινοπνευματωδών ποτών	63
4.4.2 Έλεγχοι στην αγορά αλκοολούχων ποτών	65
4.5 Καταπολέμηση παράνομης εμπορίας αλκοολούχων και αποσταγμάτων	68
5 Διαπιστώσεις και προτάσεις πολιτικής.....	73
6 Βιβλιογραφία.....	77
7 Παράρτημα	79

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1. Βασικά μεγέθη εφοδιαστικής αλυσίδας κλάδου αλκοολούχων ποτών (2008-2015).....	20
Πίνακας 2.2. Συνολική επίδραση κλάδου αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία (2016)	23
Πίνακας 4.1. Μεταβολές φορολογικών συντελεστών στα οινοπνευματώδη ποτά	44
Πίνακας 4.2. Ειδικός Φόρος ανά ποσότητα σερβιρίσματος, 2017	64
Πίνακας 4.3. Πρόσθετα δυνητικά οφέλη από τις παρεμβάσεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών (ετήσια βελτίωση).....	70
Πίνακας 7.1. Χρηματοοικονομικά στοιχεία Εταιρειών Παραγωγής και Εισαγωγικών εταιρειών	79
Πίνακας 7.2. Χρηματοοικονομικά στοιχεία εταιρειών Χονδρικού Εμπορίου Αλκοολούχων Ποτών	79

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1. Τα τέσσερα επίπεδα του κλάδου αλκοολούχων ποτών	18
Διάγραμμα 2.2. Αλυσίδα αξίας κλάδου αλκοολούχων ποτών	19
Διάγραμμα 3.1. Πωλήσεις αλκοολούχων ποτών 2009-2016	25
Διάγραμμα 3.2. Σωρευτική Μεταβολή συνόλου αλκοολούχων ποτών	26
Διάγραμμα 3.3. Σωρευτική Μεταβολή ανά κατηγορία αλκοολούχων ποτών	26
Διάγραμμα 3.4. Ετήσιοι Ρυθμοί μεταβολής όγκου πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών, 2010-2016	27
Διάγραμμα 3.5. Σωρευτική μεταβολή όγκου πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών, 2009-2016	28
Διάγραμμα 3.6. Σύνθεση κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών	28
Διάγραμμα 3.7. Σωρευτική % μεταβολή 2009-2016 (9lt κιβώτια) αλκοολούχων ποτών	29
Διάγραμμα 3.8. Μεταβολή σύνθεσης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών σε εκατοστιαίες μονάδες (2009-2016).....	30
Διάγραμμα 3.9. Εγχώρια παραγωγή αλκοολούχων ποτών (σε εκατ. λίτρα).....	31
Διάγραμμα 3.10. Εξέλιξη εγχώριας κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών με κριτήριο την προέλευση (σε εκατ. λίτρα)	31
Διάγραμμα 3.11. Δείκτες εξωστρέφειας και εισαγωγικής διείσδυσης.....	32
Διάγραμμα 3.12. Εξαγωγές και εισαγωγές αλκοολούχων ποτών σε αξία (εκατ. ευρώ).....	32
Διάγραμμα 3.13. Κύκλος Εργασιών εταιριών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών	33
Διάγραμμα 3.14. Καθαρά κέρδη εταιριών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών	33
Διάγραμμα 3.15. Αριθμοδείκτες Εισαγωγικών Εταιρειών	34
Διάγραμμα 3.16. Κύκλος Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο ποτών	34
Διάγραμμα 3.17. Αποτελέσματα κερδοφόρων/ζημιωγόνων επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ποτών	35
Διάγραμμα 3.18. Αριθμοδείκτες επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ποτών.....	35
Διάγραμμα 3.19. Ρυθμοί μεταβολής ΑΕΠ (%)	36
Διάγραμμα 3.20. Δείκτης Καταναλωτικής εμπιστοσύνης	37
Διάγραμμα 3.21. Σωρευτική % μεταβολή κατανάλωσης, Ελλάδα και ΕΕ28, (2010=100).....	37
Διάγραμμα 3.22. Μεταβολή μέσης μηνιαίας δαπάνης νοικοκυριών για οινοπνευματώδη ποτά 2011-2016.....	38
Διάγραμμα 3.23 Δείκτες Τιμών Οινοπνευματωδών ποτών (% μεταβολές 2009-2016).....	39
Διάγραμμα 3.24. Εκτιμήσεις για τη μεταβολή μεγεθών της οικονομίας λόγω της πτώσης της αγοράς αλκοολούχων ποτών	39
Διάγραμμα 3.25. Μεταβολές μεγεθών από την παραγωγή αλκοολούχων 2009-2016	40
Διάγραμμα 3.26. Μεταβολές μεγεθών από το χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών 2009-2016....	41
Διάγραμμα 3.27. Μεταβολές μεγεθών από το λιανικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών 2009-2016	41
Διάγραμμα 3.28. Μεταβολές μεγεθών από την HORECA αλκοολούχων ποτών 2009-2016	42
Διάγραμμα 4.1. Εξέλιξη ΕΦΚΟΠ* 2002-2017	45
Διάγραμμα 4.2. Ενδεικτική δομή τιμής φιάλης αλκοολούχου ποτού (σε ευρώ).....	46
Διάγραμμα 4.3. Σύνθεση τελικής τιμής ενός τυπικού αλκοολούχου ποτού	46
Διάγραμμα 4.4. Ενδεικτική δομή τιμής φιάλης ούζου (700 ml) (σε ευρώ).....	47
Διάγραμμα 4.5. Σύνθεση τελικής τιμής ούζου	47
Διάγραμμα 4.6. Ενδεικτική δομή τιμής τσίπουρου (700 ml) (σε ευρώ)	48
Διάγραμμα 4.7. Σύνθεση τελικής τιμής Τσίπουρου	48

Διάγραμμα 4.8. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών Οινοπνευματωδών Ποτών σε μονάδες αγοραστικής δύναμης*, 2008 και 2016.....	49
Διάγραμμα 4.9. Ειδικός Φόρος αλκοολούχων ποτών (ανταγωνιστικών τουριστικά χωρών), Μάιος 2017	50
Διάγραμμα 4.10. Ειδικός Φόρος Αλκοολούχων Ποτών ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης στα κράτη μέλη της ΕΕ (Μάιος 2017)	51
Διάγραμμα 4.11. Κατάταξη ΕΦΚ στα αλκοολούχα στην ΕΕ / μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα 2016	52
Διάγραμμα 4.12. Εκτιμήσεις χαμένων πωλήσεων αλκοολούχων ποτών, % συνολικών πωλήσεων (Μέσος όρος 2008-2013)	53
Διάγραμμα 4.13. Πωλήσεις 12 μαρκών αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα και στην Βουλγαρία, 2009-2010.....	55
Διάγραμμα 4.14. Διαφορά πωλήσεων του ίδιου καλαθιού αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα και στην Βουλγαρία την περίοδο 2010-2013, σε σύγκριση με το 2009	56
Διάγραμμα 4.15. Εκτίμηση μεριδίου αγορών ενός καλαθιού αλκοολούχων ποτών από την Βουλγαρία, στο σύνολο της εγχώριας αγοράς, 2010-2013.....	56
Διάγραμμα 4.16. Ετήσια Κατανάλωση Τσίπουρου ανά είδος, 2016	58
Διάγραμμα 4.17. Φορολογικά Έσοδα από Τσίπουρο, 2016	58
Διάγραμμα 4.18. Φορολογικά έσοδα ΕΦΚ Οινοπνευματωδών ποτών.....	60
Διάγραμμα 4.19. Ετήσια % μεταβολή φορολογικών εσόδων Οινοπνευματωδών ποτών.....	61
Διάγραμμα 4.20. Αποκλίσεις φορολογικών εσόδων από τους στόχους του προϋπολογισμού	61
Διάγραμμα 4.21. Μεταβολή συντελεστή ΕΦΚ αλκοολούχων και φορολογικών εσόδων	62
Διάγραμμα 4.22. Φ.Π.Α. στην αιθυλική αλκοόλη και σε αλκοολούχα ποτά	62
Διάγραμμα 4.23. ΕΦΚ ανά προϊόν, 2017	63
Διάγραμμα 4.24. Αναλογία Πωλήσεων αιθυλικής αλκοόλης και Εσόδων 2009 & 2016	64
Διάγραμμα 4.25. Σύνοψη Εσόδων από ΕΦΚΟΠ στα κράτη μέλη της ΕΕ-28, 2016	65
Διάγραμμα 4.26. Πλήθος ελέγχων του Γενικού Χημείου του Κράτους σε δείγματα αλκοολούχων ποτών, 2012-2016.....	66
Διάγραμμα 4.27. Αποτελέσματα ελέγχων προϊόντων απόσταξης μικρών αποσταγματοποιών	66
Διάγραμμα 4.28. Αποτελέσματα ελέγχων αλκοολούχων ποτών	67
Διάγραμμα 4.29. Σημαντικότεροι λόγοι μη κανονικότητας μικρών αποσταγματοποιών, 2016	67
Διάγραμμα 4.30. Ποσοστά κατασχέσεων και δεσμεύσεων των τελωνείων ανά κατηγορία προϊόντος, 2016.....	68
Διάγραμμα 4.31. Κατασχεθείσες ποσότητες αλκοολούχων ποτών	68

Περίληψη

Ο σκοπός της μελέτης είναι η παρουσίαση και ανάλυση των πιο πρόσφατων δεδομένων και εξελίξεων που αφορούν τον κλάδο των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα, καθώς και η ανάδειξη των αιτιών και των επιπτώσεων του παράνομου εμπορίου στη λειτουργία της αγοράς, στις προοπτικές των νόμιμων επιχειρήσεων του κλάδου και στα δημόσια έσοδα.

Ο αντίκτυπος του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία

Η συνολική συνεισφορά του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Λαμβάνοντας υπόψη τις άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες¹ επιδράσεις από την τελική δαπάνη κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα, προκύπτει ότι ο κλάδος συνεισφέρει €1,5 δισεκ. στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας.

Τα εισοδήματα των εργαζομένων στην αλυσίδα εφοδιασμού αλκοολούχων ποτών (παραγωγή, χονδρικό εμπόριο, μπαρ, εστιατόρια, ξενοδοχεία, supermarkets, mini market, κ.ά.), όσο και τα πρόσθετα εισοδήματα που προκύπτουν από την καταναλωτική δαπάνη των εργαζομένων στην αλυσίδα εφοδιασμού αλκοολούχων ποτών (induced effect) εκτιμώνται σε €320 εκ. Οι φόροι μαζί με τις ασφαλιστικές εισφορές στο σύνολο των διασυνδεδεμένων δραστηριοτήτων προσεγγίζουν τα €277 εκ., χωρίς να υπολογίζονται τα έσοδα από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης Αλκοολούχων Ποτών (ΕΦΚ), τα οποία έφτασαν τα €281 εκ. το 2016. Ιδιαίτερα σημαντική επίδραση καταγράφεται στην απασχόληση που «οφείλεται» στην τελική ζήτηση αλκοολούχων ποτών, η οποία προσεγγίζει τις 31,6 χιλ. θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης.

Πίνακας 1. Συνολική επίδραση κλάδου αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία (2016)

σε εκ. ευρώ	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
ΑΕΠ	584	247	688	1.519
Εισόδημα από εργασία	104	72	144	320
Φόροι και εισφορές	72	30	175	277
Απασχόληση (άτομα)	13.838	6.426	11.319	31.583

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Κύριες τάσεις και εξελίξεις στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών

Οι κύριες οικονομικές δυνάμεις που βρίσκονται πίσω από τις εξελίξεις των τελευταίων ετών στην αγορά αλκοολούχων ποτών εντοπίζονται: α) στην **ύφεση** που διήλθε η ελληνική οικονομία, η οποία οδήγησε σε τεράστια αύξηση της ανεργίας, μείωση των μισθών, δραματική συρρίκνωση των διαθέσιμων εισοδημάτων που τροφοδοτείται και από τη δραστική αύξηση των συντελεστών των άμεσων και έμμεσων φόρων και β) στη διατήρηση των **αυξημένων τιμών των αλκοολούχων ποτών**, ως αποτέλεσμα διαδοχικών αυξήσεων του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης που επιβλήθηκαν στα οινοπνευματώδη ποτά (ΕΦΚΟΠ), αλλά και της αύξησης του συντελεστή ΦΠΑ.

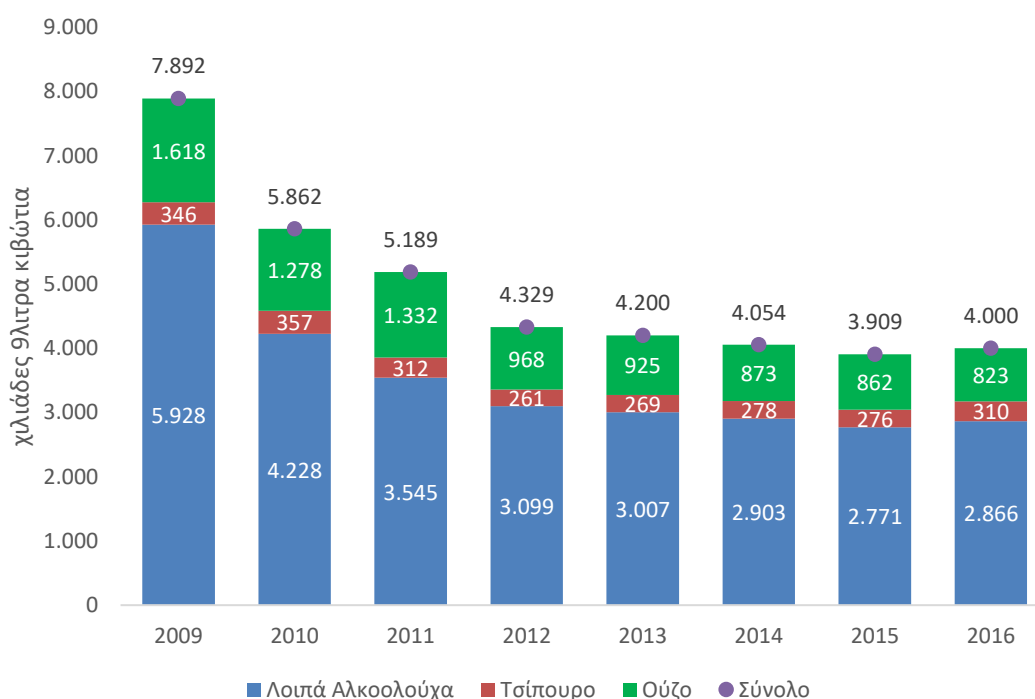
Συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία μέχρι το 2016 απώλεσε περισσότερο από το ¼ του ΑΕΠ σε σύγκριση με το 2009 και η ανεργία διατηρείται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Στο πεδίο της φορολόγησης, ο συντελεστής ΦΠΑ αυξήθηκε κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες, ενώ ο ΕΦΚ Αλκοολούχων ποτών κατέγραψε άνοδο κατά 125% σε σχέση με το φορολογικό καθεστώς πριν το 2009.

¹ Η άμεση επίδραση αναφέρεται στο οικονομικό αποτέλεσμα που προκύπτει από τη δραστηριότητα του κλάδου χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι διασυνδέσεις του με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Η έμμεση επίδραση προκύπτει όταν ληφθούν υπόψη οι παραγωγικές διασυνδέσεις και οι χρηματικές ροές μεταξύ του κλάδου με τους προμηθευτές του. Η προκαλούμενη επίδραση αναφέρεται στην επίδραση η οποία προκαλείται από την καταναλωτική δαπάνη των εργαζομένων στους κλάδους που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την εξεταζόμενη οικονομική δραστηριότητα.

Σε αυτό το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, οι καταναλωτές έχουν μειώσει τόσο τις εξόδους για σκοπούς διασκέδασης όσο και την κατανάλωση ποτών ανά έξοδο, ενώ έχουν πραγματοποιήσει στροφή σε ποτά με χαμηλότερες τιμές (π.χ. μπύρα, κρασί, ούζο, τσίπουρο) και σε άλλες μορφές διασκέδασης (σπίτι, από μεγάλες πίστες και clubs σε μικρότερα κέντρα διασκέδασης όπως τσιπουράδικα, bar-restaurants κ.λπ.).

Ο καταγεγραμμένος όγκος πωλήσεων αλκοολούχων ποτών (χωρίς Ούζο και Τσίπουρο) διαμορφώθηκε το 2016 στα 2,9 εκ. 9λιτρα κιβώτια, μειωμένος κατά περίπου 50% σε σχέση με το 2009. Στο επίσημο (εμφιαλωμένο από ποτοποιούς) τσίπουρο καταγράφεται συγκριτικά αρκετά μικρότερη μείωση την περίοδο 2009-2016, ενώ οι πωλήσεις ούζου διαμορφώθηκαν το 2016 σχεδόν στο ήμισυ των επιπέδων του 2009. Σημαντική διαφοροποίηση καταγράφεται και μεταξύ των οινοπνευματωδών ποτών, όπου στη μπύρα η κατανάλωση μειώθηκε με αρκετά ηπιότερο ρυθμό, κατά -10% την ίδια περίοδο, ενώ αντίθετα το κρασί κατέγραψε άνοδο κατά +3%.

Διάγραμμα 1. Πωλήσεις αλκοολούχων ποτών 2009-2016 (εκ. 9λιτρα κιβώτια)

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Η πτώση των καταγεγραμμένων πωλήσεων αλκοολούχων ποτών είχε ευρύτερες αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Η μείωση της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών επηρέασε τόσο τα επιμέρους στοιχεία προστιθέμενης αξίας, εισοδημάτων από εργασία και εταιρικών φόρων, όσο και την απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας. **Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η μείωση της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών μέχρι το 2016, οδήγησε σε μείωση του εισοδήματος (ΑΕΠ) στην ελληνική οικονομία κατά €2,0 δισεκ. και μείωση της απασχόλησης κατά 40 χιλ. άτομα σε σχέση με το 2009.**

Φορολογική πολιτική στα αλκοολούχα ποτά στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι επιμέρους κατηγορίες οινοπνευματωδών ποτών έχουν διαφορετική φορολογική αντιμετώπιση. Ο υψηλότερος συντελεστής ΕΦΚ, ο οποίος υπολογίζεται επί 100 λίτρων αιθυλικής αλκοόλης του προϊόντος, εφαρμόζεται στα αλκοολούχα ποτά (εκτός ούζου και τσίπουρου) (2.550€²), (ουίσκι, βότκα, τζιν κ.α.). Στο ούζο και τσίπουρο ο ΕΦΚ υπολογίζεται στο ήμισυ του φόρου (1.275€), ενώ το τσίπουρο και η τσικουδιά διημέρων για προσωπική χρήση φορολογούνται με εφάπαξ κατ' αποκοπή φόρο ύψους €0,56 ανά λίτρο έτοιμου προϊόντος (ή αλλιώς €140 ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης). Η μύρα φορολογείται με διαφορετικό τρόπο και με την αύξηση που σημειώθηκε τον Ιούνιο του 2016, ο φόρος στη μύρα διαμορφώθηκε στα ίδια επίπεδα σχεδόν με το ούζο και το τσίπουρο. Τέλος, από τον Ιανουάριο 2016 επιβλήθηκε φόρος €0,20 ανά λίτρο στο κρασί.

Αξιζει να επισημανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον Φεβρουάριο του 2017 την παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, θεωρώντας ότι η χώρα, εφαρμόζοντας α) μειωμένο συντελεστή 50% στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο και β) εξαιρετικά μειωμένους συντελεστές στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από μικρούς αποστάκτες, παραβιάζει τους κανόνες της ΕΕ, παρέχοντας ευνοϊκή μεταχείριση στα συγκεκριμένα αποστάγματα. Σύμφωνα με την Επιτροπή, τα μικρά αποστακτήρια μπορούν, υπό προϋποθέσεις, να επωφελούνται από μειωμένο συντελεστή ΕΦΚ, ο οποίος, όμως, δεν μπορεί να είναι μικρότερος από το 50% του κανονικού εθνικού συντελεστή.

Τα αλκοολούχα ποτά έχουν υποστεί 8 αυξήσεις στη φορολογία από το 1998 με τις 4 από αυτές να πραγματοποιούνται στο διάστημα 2009-2010, οδηγώντας σε υπερδιπλασιασμό του ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών. Η συνολική αύξηση του ΕΦΚ το 2010 ήταν 87% σε σχέση με το 2009 και 125% σε σχέση με το φορολογικό καθεστώς της περιόδου 2005-2008. Στην μύρα, ο ΕΦΚ σημείωσε ανάλογη ποσοστιαία αύξηση, ωστόσο, ήταν η αύξηση του 2016 που διαμόρφωσε τη φορολογία στη μύρα στο ήμισυ του επιπέδου των αλκοολούχων ποτών. Εκτός από την αύξηση του ΕΦΚ, από το 2009 έχει αυξηθεί και ο ΦΠΑ κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες (σε 24% από 19%). Η αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ, δημιουργεί περαιτέρω πιέσεις στην κατανάλωση αλκοολούχων ποτών, καθώς σε συνδυασμό με την αύξηση του ΕΦΚ, οι τελικές τιμές των αλκοολούχων ποτών κατέγραψαν σημαντική άνοδο ή/και περιορίσαν τα περιθώρια κέρδους σε όλη την αλυσίδα αξίας.

Ενδεικτικό των επιπτώσεων που είχαν στις τιμές οι διαδοχικές αυξήσεις του ΕΦΚ και του ΦΠΑ είναι το γεγονός ότι η τιμή λιανικής πώλησης ενός τυπικού αλκοολούχου ποτού αυξήθηκε κατά 38% μέσα σε ένα έτος, χωρίς να έχει αυξηθεί το ίδιο διάστημα η ονομαστική τιμή προ φόρων.

Η αύξηση των φόρων και των τιμών έχει πρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις, καθώς α) αυξάνει τα κίνητρα για διασυνοριακές αγορές αλκοολούχων ποτών από γειτονικές χώρες στις οποίες εφαρμόζονται χαμηλότεροι συντελεστές ΕΦΚ και β) ενισχύει τα κίνητρα διεξαγωγής λαθρεμπορίου και νοθείας, με αρνητικές συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία, οδηγώντας σε μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή. Είναι χαρακτηριστικό ότι εκτιμήσεις του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Προστασίας Πνευματικών Δικαιωμάτων (EUIPO, 2016) τοποθετούν την Ελλάδα στη δεύτερη υψηλότερη θέση στην ΕΕ, με ποσοστό 11%, με κριτήριο το μέγεθος των χαμένων πωλήσεων αλκοολούχων ποτών ως προς το σύνολο των πωλήσεων στην εγχώρια αγορά. Περαιτέρω, οι αγορές ποτών από γειτονικές χώρες έχουν αυξηθεί σημαντικά. Από την ανάλυση στοιχείων για τις πωλήσεις ορισμένων επώνυμων αλκοολούχων ποτών, τα οποία μετά την αύξηση του ΕΦΚ στην Ελλάδα παρουσίασαν αδικαιολόγητη άνοδο πωλήσεων στη Βουλγαρία, προκύπτει ότι πιθανώς το 4%-13% της ελληνικής αγοράς των συγκεκριμένων αλκοολούχων ποτών καλύφθηκε την περίοδο 2010-2013 από αγορές στη Βουλγαρία.

² Ο ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών αποτελείται από το αμιγώς φορολογικό τμήμα των €2.450 με την προσθήκη 4% υπέρ του ταμείου Χημικών και το τέλος χαρτοσήμου (2,4% επί ΕΦΚ + Ταμείο Χημικών), με τελικό ποσό τα €2.550.

Αυτό το μέγεθος δεν είναι αμελητέο, καθώς μόνο από τα συγκεκριμένα προϊόντα, το ελληνικό δημόσιο ενδέχεται να έχασε κατά μέσο όρο περίπου €7 εκατ. εσόδων από ΕΦΚ σε ετήσια βάση.

Φορολογικά έσοδα από τα αλκοολούχα ποτά

Ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών συνεισφέρει σημαντικά στα φορολογικά έσοδα, τόσο μέσω του ΕΦΚ και του ΦΠΑ, όσο και με τους φόρους εισοδήματος και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Τα έσοδα από τον ΕΦΚ στα αλκοολούχα ποτά διαμορφώθηκαν το 2016 σε €281 εκ., ενώ τα έσοδα από ΕΦΚ στη μύρα ανήλθαν στα €155 εκ., έπειτα από τη σημαντική αύξηση του συντελεστή το 2016. Στα αλκοολούχα ποτά τα φορολογικά έσοδα ακολούθησαν πτωτική πορεία μετά το 2010 και μέχρι το 2015, επηρεαζόμενα από τη μείωση της κατανάλωσης, ενώ το 2016 σημειώθηκε μικρή άνοδος, ενδεχομένως λόγω σημαντικής αύξησης των τουριστικών ροών.

Διαχρονικά παρατηρούνται αποκλίσεις των εσόδων που εισπράττονται από τα οινοπνευματώδη ποτά σε σχέση με τους στόχους του προϋπολογισμού. Είναι ενδεικτικό ότι το 2016 εισπράχθηκαν €97,8 εκ. λιγότερα από τον αρχικό στόχο, δηλαδή απόκλιση κατά 25,8%, ενώ και τα έτη 2014 και 2015 οι αποκλίσεις ήταν σημαντικές.

Παράνομο εμπόριο αλκοολούχων ποτών και η περίπτωση του προϊόντος απόσταξης διημέρων αποσταγματοποιών

Το λαθρεμπόριο αλκοολούχων ποτών εκτιμάται ότι έχει λάβει πλέον μεγάλες διαστάσεις, παρόλο που δεν υπάρχουν επίσημες εκτιμήσεις για το μέγεθος του φαινομένου. Ωστόσο, σύμφωνα με φορείς της αγοράς εκτιμάται ότι το λαθρεμπόριο κυμάνθηκε το 2016 περίπου σε 340-680 χιλ. 9λιτρα κιβώτια, δηλαδή περίπου το 9%-18% της συνολικής αγοράς, που αφορούν σε περίπου 4,2-8,4 εκ. φιάλες, οι οποίες διακινούνται χωρίς την είσπραξη ΕΦΚ, ενώ οι απώλειες που δημιουργούνται αφορούν και τη μη είσπραξη ΦΠΑ (~70%). Στηριζόμενοι στην πολύ συντηρητική προσέγγιση για το μέγεθος του λαθρεμπορίου, περίπου 340 χιλ. 9λιτρα κιβώτια, η απώλεια φορολογικών εσόδων από τη μη καταβολή του ΕΦΚ σε αλκοολούχα ποτά που διακινηθήκαν παράνομα προσεγγίζει τα €25,0 εκ. (χωρίς τα έσοδα από ΦΠΑ και χωρίς να συμπεριλαμβάνεται το τσίπουρο διημέρων). Οι απώλειες από ΦΠΑ σε όλα τα κανάλια διανομής εκτιμώνται στα €17,2 εκ. το 2016, διαμορφώνοντας τις συνολικές απώλειες στα €42,2 εκ. Οι απώλειες από φορολογικά έσοδα κλιμακώνονται αν το μέγεθος του λαθρεμπορίου αγγίζει τα υψηλά επίπεδα των 680 χιλ. 9λιτρων κιβωτίων.

Ένα επιπλέον πρόβλημα για τη λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών (με προεκτάσεις και στα δημόσια έσοδα), το οποίο έχει δημιουργηθεί στο παρελθόν αλλά τα τελευταία έτη εκτιμάται ότι έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις, είναι η παραγωγή και εμπορία του προϊόντος απόσταξης διημέρων αποσταγματοποιών (τσίπουρο διημέρων ή χύμα τσίπουρο), πέρα από τα όρια που ορίζονται από το νομικό πλαίσιο των διημέρων παραγωγών. Η παραγωγή τσίπουρου διημέρων πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα 4 διημέρων και υπόκειται σε χαμηλή φορολογία, καθώς προορίζεται για αυτοκατανάλωση ή για εμπορία σε συγκεκριμένες ποσότητες με στόχο την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος.

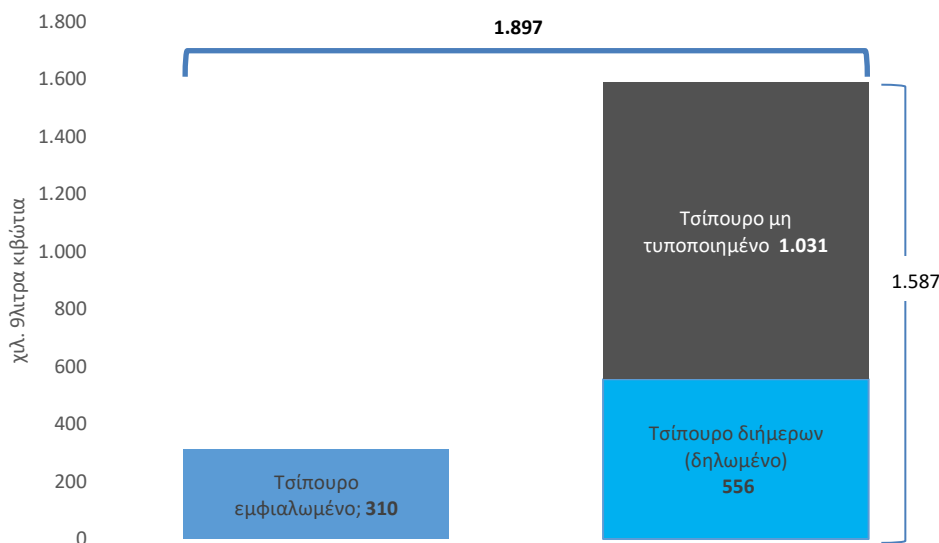
Το προϊόν απόσταξης διημέρων αποσταγματοποιών φορολογικά και νομικά δεν σχετίζεται με το τσίπουρο που παράγεται για εμπορικούς λόγους και διατίθεται εμφιαλωμένο στην αγορά με το ίδιο φορολογικό καθεστώς όπως το εμφιαλωμένο ούζο (ΕΦΚ €12,75 ανά λίτρο αιθυλικής αλκοόλης ή €5,1 ανά λίτρο τελικού προϊόντος). Αντίθετα, το προϊόν απόσταξης διημέρων αποσταγματοποιών υπόκειται σε φορολογία €1,4 ανά λίτρο αιθυλικής αλκοόλης (40% Vol.) ή €0,56 ανά λίτρο τελικού προϊόντος³, καθώς προορίζεται για προσωπική ή οικιακή χρήση ή για περιορισμένη εμπορική διάθεση με σκοπό την ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών, με περιορισμό διάθεσης στον νομό δραστηριοποίησης, ενώ από το 1997 επεκτάθηκε η πώληση του σε όλη την επικράτεια. Ωστόσο, παρατηρείται ότι εκτός

³ Νόμος 2960/2001, Εναλλακτικά €0,59 ανά κιλό τελικού προϊόντος.

από τις ποσότητες που παράγονται με το καθεστώς των διήμερων, παράγονται παράλληλα πολλαπλάσιες ποσότητες που διοχετεύονται για εμπορική χρήση, αξιοποιώντας το χαμηλό καθεστώς φορολόγησης του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών.

Αναφορικά με το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών (τσίπουρο διήμερων), οι οικονομικές επιπτώσεις από το παράνομο εμπόριο εκτιμάται ότι λαμβάνουν επίσης μεγάλες διαστάσεις, καθώς σύμφωνα με φορείς της αγοράς ο όγκος τσίπουρου που διακινείται παράνομα είναι αρκετά μεγάλος. Με βάση συντηρητικές εκτιμήσεις για την ποσότητα που διοχετεύεται στην αγορά, περίπου 1 εκ. 9λιτρα κιβώτια, οι απώλειες από ΕΦΚ προσεγγίζουν τα €47,7 εκ. το 2016.

Διάγραμμα 2. Ετήσια Κατανάλωση Τσίπουρου ανά είδος, 2016

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Εκτιμήσεις αγοράς, Εκτιμήσεις IOBE.

Σύμφωνα, όμως, με το πόρισμα Επιτροπής του Υπουργείου Οικονομικών που συστάθηκε για τη διερεύνηση και επανεξέταση του καθεστώτος των διήμερων μικρών αποσταγματοποιών, οι εκτιμήσεις ανεβάζουν την παράνομη εμπορία σε περίπου 2 εκ. 9λιτρα κιβώτια, κλιμακώνοντας ακόμα περισσότερο τις ετήσιες απώλειες που δημιουργούνται, περίπου στα €90 εκ. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι εκτιμώμενες απώλειες εσόδων είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Οι απώλειες ΦΠΑ εκτιμώνται ελαφρώς χαμηλότερες, καθώς ένα τμήμα από τα παράνομα ποτά διακινούνται στην αγορά με την αντίστοιχη έκδοση παραστατικού. Έτσι, με την υπόθεση ότι τουλάχιστον το 80% των παράνομων ποσοτήτων δεν αποδίδει ΦΠΑ, οι απώλειες ανέρχονται στα €14,8 εκ. ετησίως.

Έτσι προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις:

- **Στη λειτουργία της αγοράς:** Αθέμιτος ανταγωνισμός προς τους ποτοποιούς που τυποποιούν το προϊόν, το οποίο φορολογείται κανονικά και υπόκειται σε συνεχείς ελέγχους, τόσο στην παραγωγή όσο και στην εμφιάλωση.
 - Ταυτόχρονα, καταναλώνονται πόροι (σταφύλια κ.ά.) που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα προϊόντα (π.χ. κρασί, αλκοολούχα), τονώνοντας την επίσημη παραγωγή, τις εξαγωγές και τα φορολογικά έσοδα.
- **Στη δημόσια υγεία** για το τμήμα της παραγωγής στο οποίο:
 - Έχει γίνει προσθήκη μη ελεγμένων συστατικών στην απόσταξη (υψηλά επίπεδα μεθυλικής αλκοόλης – ξυλόπνευμα) και

Η διακίνηση πραγματοποιείται σε πλαστική συσκευασία, η οποία δεν είναι κατάλληλη για την αποθήκευση ποτών που περιέχουν οινόπνευμα.

- Στα **φορολογικά έσοδα**: Απώλεια εσόδων από τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα ΕΦΚ και ΦΠΑ.
 - Πέρα από τις απώλειες ΕΦΚ και ΦΠΑ, σε όλο το κανάλι των παράνομων ποσοτήτων εντοπίζονται απώλειες φορολογικών εσόδων από φόρο εισοδήματος και εισφορών, λόγω της αδήλωτης εργασίας.
- Η μη τακτοποίηση του καθεστώτος εμπορίας τσίπουρου διήμερων ενδεχομένως αδυνατίζει τη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τη διατήρηση της έκπτωσης 50% στο τυποποιημένο ούζο και τσίπουρο.

Η, έστω και μικρή, βελτίωση των επιδόσεων αναφορικά με τον περιορισμό του λαθρεμπορίου, αναμένεται να προσφέρει άμεσα έσοδα στα δημόσια ταμεία. Ενδεικτικά, ο περιορισμός του λαθρεμπορίου ποτών κατά 10% εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε επιπλέον έσοδα €6,7 εκ. από ΕΦΚ (€4,0 εκ.) και ΦΠΑ (€2,7 εκ.) ετησίως. Μεγαλύτερη βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου (π.χ. μείωσή του κατά 50%) και μεταφορά αυτών των ποσοτήτων κατανάλωσης στη νόμιμη αγορά, θα μπορούσε να οδηγήσει σε πρόσθετα έσοδα €33,5 εκ. από ΕΦΚ και ΦΠΑ. Στα παραπάνω σημειώνεται ότι η αύξηση των φορολογικών εσόδων έχει υπολογιστεί με την πολύ συντηρητική προσέγγιση για το λαθρεμπόριο.

Οι μεγάλες απώλειες φορολογικών εσόδων και οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία, που πηγάζουν από το τμήμα της παράνομης παραγωγής και εμπορίας του τσίπουρου διήμερων, επιτάσσουν άμεσα μέτρα εντατικών ελέγχων για το μετριασμό του φαινομένου. Ο περιορισμός της παράνομης εμπορίας που προκαλείται στο πλαίσιο εμπορίας τσίπουρου διήμερων, με τη λήψη μέτρων (ενδεικτικά κατά 10% ετησίως), θα απέδιδε επιπλέον €6,9 εκ. ετησίως από ΕΦΚ (€4,5 εκ.) και ΦΠΑ (€2,4 εκ.). Σημειώνεται ότι ο υπολογισμός για την εξασφάλιση περισσότερων εσόδων στηρίζεται στην πολύ συντηρητική εκτίμηση ότι το παράνομο εμπόριο αντιστοιχεί σε 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια. Με την υπόθεση ότι το παράνομο εμπόριο είναι μεγαλύτερης έκτασης και προσεγγίζει τις ποσότητες του πορίσματος του Υπουργείου Οικονομικών (2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια), τότε η βελτίωση κατά 10% θα οδηγούσε σε εξασφάλιση πόρων κατά €13,6 εκ. ετησίως από ΕΦΚ (€8,8 εκ.) και ΦΠΑ (€4,8 εκ.). Αξίζει να σημειωθεί ότι βελτίωση κατά 5% αντιστοιχεί σε ποσότητα 324 τόνων προϊόντος, δηλαδή όση ποσότητα κατασχέθηκε από 2 μόνο περιστατικά εντός του 2016 από το τελωνείο Λάρισας.

Συνολικά, τα πρόσθετα έσοδα από τον περιορισμό του παράνομου εμπορίου κατά 10%, στο σύνολο της αγοράς (αλκοολούχα και τσίπουρο διήμερων), διαμορφώνονται από €13,7 εκ. έως €20,3 εκ. ετησίως. Βέβαια, τα πρόσθετα οφέλη για τα έσοδα μπορεί να προσεγγίσουν τα €101,4 εκ., με δραστική βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων στην αγορά.

Για την προστασία των καταναλωτών και της αγοράς το Γενικό Χημείο του Κράτους πραγματοποίησε το 2016 σχεδόν 9,5 χιλιάδες ελέγχους σε δείγματα αλκοολούχων ποτών και αποσταγμάτων, αριθμός μικρός συγκριτικά με το μέγεθος της κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών και αποσταγμάτων. Την περίοδο 2012-2016, η πλειονότητα των προϊόντων απόσταξης των μικρών αποσταγματοποιών βρέθηκε κανονική, ωστόσο δεν είναι αμελητέο το ποσοστό των δειγμάτων που ήταν μη κανονικά, όπως και αυτών που ήταν μη κανονικά και συγχρόνως μη ασφαλή για την υγεία των καταναλωτών.

Τα αλκοολούχα ποτά αποτέλεσαν το 2016 την τρίτη σημαντικότερη κατηγορία μεταξύ των προϊόντων που κατάσχονται οι δεσμεύονται στα τελωνεία, μετά τα προϊόντα καπνού και τα μεταφορικά μέσα. Αξίζει να επισημανθεί ότι οι κατασχεθείσες ποσότητες φιαλών, αιθυλικής αλκοόλης, τοπικών αποσταγμάτων και δεξαμενών αποθήκευσης, αυξήθηκαν σημαντικά το 2016. Ωστόσο, συγκριτικά με το σύνολο των ποσοτήτων κατανάλωσης στην αγορά και των εκτιμήσεων για το παράνομο εμπόριο, οι κατασχεθείσες ποσότητες αποτελούν ακόμα ένα πολύ μικρό ποσοστό.

Πίνακας 3. Πρόσθετα δυνητικά οφέλη από τις παρεμβάσεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών (ετήσια βελτίωση)

		% βελτίωσης			
		5%	10%	20%	50%
1	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων ποτών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών)	2,0	4,0	7,9	19,8
2	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων ποτών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ)	1,4	2,7	5,5	13,7
3	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών) - αρχική εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	2,3	4,5	9,1	22,6
4	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ) - αρχική εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	1,2	2,4	4,9	12,2
3α	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών) – αρχική εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	4,4	8,8	17,6	44,1
4α	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ) – αρχική εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	2,4	4,8	9,5	23,8
1+2+3+4	Συνολικά πρόσθετα έσοδα (εκατ. ευρώ), εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	6,8	13,7	27,3	68,4
1+2+3α+4α	Συνολικά πρόσθετα έσοδα (εκατ. ευρώ), εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	10,1	20,3	40,6	101,4

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Προτάσεις

Τα τελευταία χρόνια ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών βρέθηκε αντιμέτωπος με τη συρρίκνωση της νόμιμης αγοράς και την άνθηση του παράνομου εμπορίου. Ιδιαίτερα, μάλιστα, υπό το καθεστώς των διήμερων αποσταγματοποιών παράγονται και διακινούνται χωρίς έλεγχο σημαντικές ποσότητες χύμα αποσταγμάτων με εξαιρετικά μειωμένο συντελεστή ΕΦΚ. Μερική διέξοδο για τους εγχώριους παραγωγούς έδωσαν οι εξαγωγές, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν κάλυψαν τις απώλειες πωλήσεων στην ελληνική αγορά. Οι εισαγωγείς και διανομείς, αναγκάστηκαν να επαναπροσδιορίσουν το μέγεθός τους και τη λειτουργία τους, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα.

Το επόμενο διάστημα, ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών έχει να αντιμετωπίσει δύο ακόμα ιδιαίτερα σημαντικές προκλήσεις, που ενδέχεται να καθορίσουν τη μελλοντική του πορεία. Καταρχάς, η παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με κίνδυνο να καταργηθεί η εφαρμογή μειωμένου ΕΦΚ που εφαρμόζεται στο εμφιαλωμένο τσίπουρο/τσικουδιά, δύναται να επιβάλει εξαιρετικά δυσμενείς όρους στους εγχώριους αποσταγματοποιούς νόμιμων προϊόντων, καθώς άμεσα θα διευρύνει ακόμα περισσότερο τα κίνητρα διάθεσης χύμα προϊόντων, οδηγώντας πιθανώς σε δυσχερή θέση αρκετούς από τους εγχώριους παραγωγούς. Σημαντική επίπτωση θα έχει και ενδεχόμενη αλλαγή του ευρωπαϊκού κανονισμού για τα αλκοολούχα ποτά, εφόσον καταργηθεί η υποχρέωση εμφιάλωσης προϊόντων με γεωγραφική ένδειξη εντός της περιοχής της γεωγραφικής ένδειξης, με την αιτιολογία ότι συνιστά περιορισμό του ελεύθερου εμπορίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θετική επίδραση για τον κλάδο θα είχε η σταδιακή σύγκλιση του φορολογικού συντελεστή ΕΦΚ στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η οποία δεν έχει επιπτώσεις στα έσοδα, όπως έχει εκτιμηθεί σε προηγούμενη μελέτη μας (IOBE, 2015) ή εναλλακτικά η εξασφάλιση της φορολογικής σταθερότητας (με αναγκαίες διορθωτικές κινήσεις που αναφέρονται παρακάτω), η οποία τα τελευταία χρόνια έχει βοηθήσει στη σχετική σταθεροποίηση της εγχώριας αγοράς αλκοολούχων ποτών. Ταυτόχρονα, όμως, με τη

φορολογική σταθερότητα και τη σταδιακή αποκλιμάκωση του φόρου, επιβάλλεται να εφαρμοστούν πρόσθετα μέτρα, διοικητικού ή εποπτικού χαρακτήρα που θα διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών. Στο πλαίσιο αυτό μερικές προτάσεις που αξίζει να εξεταστούν είναι οι παρακάτω:

- Εντατικοποίηση των ελέγχων, τόσο στα σύνορα, όσο και επιτόπια στην εγχώρια αγορά για τον περιορισμό του παράνομου εμπορίου και την ελαχιστοποίηση των κινήτρων για την παράνομη εμπορία του τσίπουρου διημέρων.
- Δημιουργία ισότιμων όρων εμπορίας για τα αποστάγματα (ούζο, τσίπουρο), κοινή φορολόγηση για τα αποστάγματα που διοχετεύονται στα κανάλια διάθεσης.
- Έλεγχος του τρόπου συσκευασίας και εμπορίας του προϊόντος απόσταξης των διημέρων.
- Συντονισμός ελεγκτικών μηχανισμών για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα: η δημιουργία του Συντονιστικού Επιχειρησιακού Κέντρου (ΣΕΚ) για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου προϊόντων με ΕΦΚ συμβάλλει σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση.
- Δημιουργία Ομάδας Εργασίας με συμμετοχή των αρμόδιων υπηρεσιών και των επιχειρήσεων του κλάδου για την καταπολέμηση της νοθείας και του λαθρεμπορίου οινοπνευματωδών ποτών που αποβαίνει εις βάρος των δημοσίων εσόδων και δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις του κλάδου. Στόχος της Ομάδας Εργασίας η κατάρτιση Σχεδίου Δράσης με συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου.
- Αποτελεσματική χρήση των ηλεκτρονικών μέσων για τον εντοπισμό της φοροδιαφυγής, και επέκταση των ηλεκτρονικών πληρωμών και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης σε όλα τα επίπεδα συναλλαγών για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου.
- Δημιουργία και λειτουργία ενιαίας βάσης δεδομένων όλων των αρχών με μητρώο για όσους συλλαμβάνονται για λαθρεμπορία και ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στοιχεία ιχνηλασιμότητας.
- Δημιουργία ηλεκτρονικού μητρώου διήμερων αποσταγματοποιών και αμβυκούχων (ιδιοκτητών καζανιών), στη βάση του πληροφοριακού συστήματος των Τελωνείων ICIS-net, για τη διευκόλυνση του έργου των ελεγκτικών μηχανισμών.
- Παράλληλα με τις ενέργειες εκ μέρους της πολιτείας, θεωρείται σημαντική και η συνεισφορά των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, π.χ. με τη Χορηγία ειδικού εξοπλισμού στις ελεγκτικές αρχές για τον εντοπισμό παράνομα διακινούμενων φορτιών προϊόντων, ώστε να ενισχυθεί ο ελεγκτικός μηχανισμός.

Η μείωση της φορολόγησης, σε συνδυασμό με τη λήψη διαρθρωτικών μέτρων, εκτιμάται ότι θα έχουν θετικές επιδράσεις στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών με προεκτάσεις και στη συνολική οικονομία, προκαλώντας βελτιώσεις στα εισοδήματα, στα φορολογικά έσοδα και στο βαθμό εισπραξιμότητας των φόρων, στη συρρίκνωση του λαθρεμπορίου ποτών, στην καταπολέμηση της παράνομης παραγωγής και διακίνησης του προϊόντος απόσταξης των διημέρων, στη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, ειδικά σε σχέση με ανταγωνιστικές μεσογειακές και βαλκανικές χώρες, όπου ο ΕΦΚ Αλκοολούχων ποτών κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα.

Συνεπώς, οι προοπτικές του κλάδου αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα εξαρτώνται από ένα πλήθος οικονομικών και θεσμικών παραγόντων, οι οποίοι βρίσκονται μακριά από τον έλεγχο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Η σταθερότητα της οικονομίας, η φορολογική σταθερότητα και η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος της χώρας δύναται να επηρεάσουν θετικά την πορεία του κλάδου τα προσεχή χρόνια. Ωστόσο, η πραγματική ώθηση για τον κλάδο θα δοθεί μέσα από την αποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων παραοικονομίας που τον πλήττουν. Αυτό συνιστά πλέον επείγουσα ανάγκη, ειδικά στην περίπτωση που αλλάξουν ριζικά, από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, οι όροι εμπορίας του εμφιαλωμένου τσίπουρου και της τσικουδιάς, λόγω μεταβολών στη φορολογική τους αντιμετώπιση.

1 Εισαγωγή

Σε προηγούμενη μελέτη του IOBE (Μάιος 2015), καταγράφηκαν η συμβολή του ευρύτερου κλάδου των Αλκοολούχων Ποτών στην ελληνική οικονομία και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία της αγοράς αλκοολούχων ποτών και την επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο. Αναλύθηκε, επίσης, το πλαίσιο φορολόγησης των αλκοολούχων ποτών και παρουσιάστηκαν σενάρια εκτίμησης των οικονομικών αποτελεσμάτων από ενδεχόμενο επαναπροσδιορισμό της φορολογικής πολιτικής (αποκλιμάκωση του ΕΦΚ), καθώς και εκτιμήσεις αναφορικά με τα οικονομικά οφέλη για τα δημόσια έσοδα από την εντατικοποίηση της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και του παράνομου εμπορίου ποτών και αποσταγμάτων.

Στο μεταξύ, οι επιχειρήσεις του κλάδου συνέχισαν να αντιμετωπίζουν τις έντονες πιέσεις που συνεπάγεται η λειτουργία σε ένα περιβάλλον στασιμότητας και μη κανονικών χρηματοοικονομικών συνθηκών. Όμως, σε ένα τέτοιο οικονομικό περιβάλλον καθίσταται ακόμα πιο επείγουσα η ανάγκη εξάλειψης των στρεβλώσεων στη λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών και η εξασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού για τις παραγωγικές και εμπορικές επιχειρήσεις που προσφέρουν θέσεις εργασίας και έσοδα στο κράτος από φόρους και ασφαλιστικές εισφορές. Παρουσιάζει, επομένως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο η αποτύπωση των τρεχουσών τάσεων στην αγορά αλκοολούχων ποτών, όσο και η διερεύνηση, σε μεγαλύτερο βάθος, των επιπτώσεων από την ύπαρξη παράνομου εμπορίου αλκοολούχων ποτών στη λειτουργία της αγοράς, καθώς και στις μακροπρόθεσμες προοπτικές του κλάδου αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα.

Ο σκοπός της μελέτης είναι η παρουσίαση και ανάλυση των πιο πρόσφατων δεδομένων και εξελίξεων που αφορούν τον κλάδο των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα, καθώς και η ανάδειξη των αιτιών και των επιπτώσεων του παράνομου εμπορίου στη λειτουργία της αγοράς, στις προοπτικές των νόμιμων επιχειρήσεων του κλάδου και στα δημόσια έσοδα. Στη μελέτη παρουσιάζονται επίσης στοιχεία για το μέγεθος της παράνομης αγοράς, με βάση διεθνείς μελέτες, καθώς και στοιχεία για τις κατασχέσεις οινοπνευματωδών ποτών ή αιθυλικής αλκοόλης που είναι διαθέσιμα από την Ένωση Επιχειρήσεων Αλκοολούχων Ποτών (ΕΝ.Ε.Α.Π.). Επιπλέον, αναδεικνύεται, υπό τη μορφή μελέτης περίπτωσης, ένα μη εμφανές μέρος των επιπτώσεων από το παράνομο διασυνοριακό εμπόριο ποτών μετά από την αύξηση των συντελεστών του ΕΦΚ το 2010 στην Ελλάδα, ώστε να διαφανεί με πιο σαφή τρόπο η ύπαρξη ακούσιων επιπτώσεων από τις αυξήσεις των συντελεστών των ειδικών φόρων κατανάλωσης στα αλκοολούχα ποτά.

Ειδικότερα, στη μελέτη παρουσιάζονται, αρχικά, τα βασικά χαρακτηριστικά και μεγέθη του κλάδου αλκοολούχων ποτών, εκτιμάται η συμβολή του στην ελληνική οικονομία και αναλύονται οι κύριες τάσεις και εξελίξεις που χαρακτηρίζουν την πορεία του τα τελευταία χρόνια (πωλήσεις, χρηματοοικονομικά αποτελέσματα επιχειρήσεων κλάδου, προσδιοριστικοί παράγοντες αγοράς, κ.ά.). Στη συνέχεια, εξετάζεται η φορολογική πολιτική και το δημοσιονομικό αποτέλεσμα από τη φορολόγηση των οινοπνευματωδών ποτών στην Ελλάδα, αναλύεται η επίπτωση της φορολογίας στις τιμές των αλκοολούχων ποτών και πραγματοποιούνται σχετικές συγκρίσεις με άλλες χώρες. Ακολουθεί η ανάλυση των στρεβλώσεων στη λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών και παρέχονται ενδεικτικές

εκτιμήσεις του μεγέθους του παράνομου εμπορίου αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την εκτίμηση των προοπτικών του κλάδου και των παραγόντων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια.

2 Βασικά χαρακτηριστικά και μεγέθη του κλάδου των αλκοολούχων ποτών

2.1 Οριοθέτηση των προϊόντων και του κλάδου των αλκοολούχων ποτών

Στην κατηγορία των αλκοολούχων ποτών⁴ περιλαμβάνονται όλα τα ποτά που περιέχουν τουλάχιστον 15 βαθμούς αιθυλικής αλκοόλης και αντιμετωπίζουν κοινό φορολογικό πλαίσιο. Στις επιμέρους κατηγορίες ανήκουν το Ουίσκι, τα Λευκά Ποτά (βότκα, τζίν, ρούμι, τεκίλα), τα Λικέρ, το Κονιάκ / Brandy, τα RTD'S (Ready-to-Drink Cocktails), το Ούζο και το Τσίπουρο. Τα αλκοολούχα ποτά εντάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία των οινοπνευματωδών ποτών, στην οποία περιλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες ποτών που εμπεριέχουν αιθυλική αλκοόλη, όπως το κρασί και η μπίρα.

Από την πλευρά της προσφοράς θεωρούμε ότι στον ευρύτερο κλάδο των αλκοολούχων ποτών εντάσσονται οι παρακάτω κλάδοι / ομάδες επιχειρήσεων:

- Παραγωγοί αλκοολούχων ποτών
- Αντιπρόσωποι διεθνών οίκων παραγωγής αλκοολούχων ποτών
- Χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών
- Μεγάλες και μεσαίες αλυσίδες και καταστήματα λιανικού εμπορίου τροφίμων και ποτών
- Ειδικευμένο λιανικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών (π.χ. κάβες)
- Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο κλάδο Ξενοδοχείων – Εστιατορίων (εστιατόρια, bar, clubs, live, café-bar κ.λπ.) οι οποίες διαθέτουν αλκοολούχα ποτά στους τελικούς καταναλωτές για επιτόπια κατανάλωση.

Η ταξινόμηση αυτή διαφοροποιείται από την παραδοσιακή «στενότερη» οριοθέτηση του κλάδου, σύμφωνα με την οποία στον κλάδο περιλαμβάνονται άμεσα μόνον οι δύο πρώτοι κλάδοι / ομάδες επιχειρήσεων, ως βασικοί προμηθευτές αλκοολούχων ποτών στην αγορά⁵. Ωστόσο, η διαφοροποίηση αυτή κρίθηκε σκόπιμη, καθώς ένας από τους κύριους στόχους της μελέτης είναι η ανάλυση του συνολικού αντίκτυπου του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα ανάλυση περιλαμβάνονται και οι κλάδοι που διαμεσολαβούν μεταξύ της παραγωγής και της διάθεσης των προϊόντων στους τελικούς καταναλωτές.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών διακρίνεται σε τέσσερα βασικά επίπεδα (Διάγραμμα 2.1):

- Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνεται η παραγωγή και εισαγωγή αλκοολούχων ποτών,
- Στο δεύτερο επίπεδο βρίσκονται τα ενδιάμεσα κανάλια διανομής (χονδρικό εμπόριο) (Διάγραμμα 2.2),
- Στο τρίτο επίπεδο περιλαμβάνονται τα τελικά σημεία λιανικής πώλησης αλκοολούχων ποτών προς οικιακή (off trade – supermarkets, κάβες), και

⁴ Σε ορισμένες περιπτώσεις το ούζο και το τσίπουρο ως αποστάγματα που έχουν διαφορετική φορολογική μεταχείριση, παρουσιάζονται ξεχωριστά.

⁵ Η προσέγγιση που ακολουθείται ως προς την οριοθέτηση του κλάδου διαφοροποιείται και από την επίσημη στατιστική ταξινόμηση (ΣΤΑΚΟΔ 2008) που χρησιμοποιεί η Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ), σύμφωνα με την οποία η παραγωγή ποτών συνιστά διαφορετικό κλάδο από το εισαγωγικό εμπόριο ποτών από το εξωτερικό, το οποίο και εντάσσεται στο χονδρικό εμπόριο ποτών.

- Στο τέταρτο επίπεδο περιλαμβάνονται τα τελικά σημεία λιανικής πώλησης αλκοολούχων ποτών προς επιτόπια κατανάλωση (HORECA – Hotels – Restaurants – Cafes) (on trade - Μπαρ, Εστιατόρια, Ξενοδοχεία κ.ά.).

Η διάκριση αυτή δεν είναι απόλυτη, καθώς σημεία λιανικής πώλησης όπως οι μεγάλες αλυσίδες supermarket, συχνά αποτελούν προμηθευτές τελικών σημείων πώλησης προς επιτόπια κατανάλωση. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, οι πωλήσεις αλκοολούχων ποτών αποτελούν τμήμα των συνολικών πωλήσεων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα επίπεδα χονδρικής και λιανικής πώλησης. Κατά το τμήμα αυτό θεωρούμε ότι η δραστηριότητά τους περιλαμβάνεται στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών.

Διάγραμμα 2.1. Τα τέσσερα επίπεδα του κλάδου αλκοολούχων ποτών

2.2 Η αλυσίδα αξίας του κλάδου αλκοολούχων ποτών

Στο Διάγραμμα 2.2 αποτυπώνεται πιο αναλυτικά η δομή του κλάδου και παρατίθενται εκτιμήσεις σχετικά με την κατανομή των πωλήσεων σε κάθε επίπεδο της αλυσίδας αξίας (εφοδιασμού). Στο πρώτο επίπεδο, περιλαμβάνονται οι εταιρείες παραγωγής αλκοολούχων ποτών και οι εισαγωγικές εταιρείες, οι οποίες εισάγουν, παράγουν και διαθέτουν αλκοολούχα ποτά με ισχυρά εμπορικά σήματα, τα οποία στηρίζουν μέσω διαφήμισης και προωθητικών ενεργειών και διαθέτουν στην αγορά έχοντας αναπτύξει οργανωμένα δίκτυα διανομής (παραδοσιακό χονδρικό εμπόριο, καταστήματα Cash & Carry, μεγάλα καταστήματα λιανικής).

Το παραδοσιακό χονδρικό εμπόριο και τα καταστήματα Cash & Carry διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην αλυσίδα εφοδιασμού των αλκοολούχων ποτών, καθώς τροφοδοτούν μεγάλο τμήμα της αγοράς λιανικής και το μεγαλύτερο τμήμα των σημείων επιτόπιας κατανάλωσης. Εκτιμάται ότι οι παραγωγοί και οι εισαγωγείς διακινούν περίπου το 55% του όγκου των πωλήσεών τους μέσω χονδρεμπόρων, ενώ πωλούν το 15% σε καταστήματα Cash & Carry από τα οποία προμηθεύονται αλκοολούχα ποτά ένα μέρος των καταστημάτων λιανικής πώλησης και των σημείων επιτόπιας κατανάλωσης. Το υπόλοιπο 30% περίπου του όγκου των πωλήσεών τους διατίθεται απευθείας σε μεγάλα καταστήματα λιανικής, από τα οποία στη συνέχεια προμηθεύονται οι μικρότεροι λιανέμποροι, τα παραδοσιακά καταστήματα λιανικής (περίπτερα, ψλικάτζιδικά) και τμήμα των σημείων επιτόπιας κατανάλωσης.

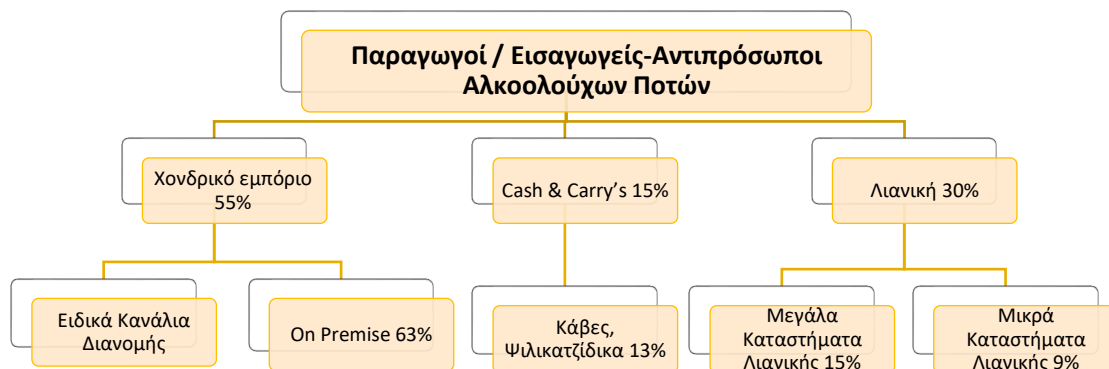
Η αγορά αλκοολούχων ποτών περιλαμβάνει δύο βασικά τμήματα:

- την αγορά / κανάλι **off trade (Λιανική)**, δηλαδή την αγορά στην οποία διατίθενται αλκοολούχα ποτά για οικιακή κυρίως κατανάλωση (μέσω Mini & Super Markets, παραδοσιακής λιανικής κ.ά.) και

- την αγορά / κανάλι **on trade (HORECA)**, στην οποία διατίθενται αλκοολούχα ποτά προς επιτόπια κατανάλωση (Εστιατόρια, Μπαρ, Ξενοδοχεία κ.ά.).

Η αγορά off trade εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει το 38% του συνολικού όγκου πωλήσεων αλκοολούχων ποτών, με το υπόλοιπο 62% να αφορά στην επιτόπια κατανάλωση.

Διάγραμμα 2.2. Αλυσίδα αξίας κλάδου αλκοολούχων ποτών

Πηγή: Εκτιμήσεις επιχειρήσεων του κλάδου.

2.3 Βασικά οικονομικά μεγέθη κλάδου αλκοολούχων ποτών

Μια εικόνα για το μέγεθος κάθε τμήματος της αλυσίδας αξίας του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα παρουσιάζει ο Πίνακας 2.1⁶. Αξίζει να επισημάνουμε τον μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο και στους κλάδους που συνδέονται με την επιτόπια κατανάλωση αλκοολούχων ποτών (δραστηριότητες παροχής ποτών). Αυτό συνεπάγεται ότι οι κλάδοι της παραγωγής / εισαγωγής αλκοολούχων ποτών, στους οποίους δραστηριοποιείται αρκετά μικρότερος αριθμός επιχειρήσεων, διασυνδέονται με ένα υπολογίσιμο τμήμα της οικονομίας. Συνεπώς, οι εξελίξεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών επηρεάζουν και τους κλάδους που βρίσκονται στο ενδιάμεσο και στο τελικό στάδιο της εφοδιαστικής αλυσίδας. Το μέγεθος της επίδρασης εξαρτάται από τη βαρύτητα που έχουν οι πωλήσεις αλκοολούχων ποτών στην οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση των διασυνδεδεμένων με την παραγωγή και εισαγωγή αλκοολούχων ποτών κλάδων.

Τα στοιχεία για τον αριθμό των επιχειρήσεων και τον κύκλο εργασιών μεταξύ 2008-2015 αποτυπώνουν κάμψη στον αριθμό των επιχειρήσεων στα κανάλια χονδρικής και λιανικής πώλησης (Πίνακας 2.1), ενώ στα κανάλια διανομής για επιτόπια κατανάλωση εμφανίζεται αύξηση (55.1, 56.2, 56.3). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων που εμφανίζεται στα κανάλια διανομής για επιτόπια κατανάλωση, δεν αφορούν αποκλειστικά καταστήματα που εμπορεύονται αλκοολούχα ποτά.

⁶ Τα τελευταία διαθέσιμα επίσημα στοιχεία αφορούν στο 2015.

Πίνακας 2.1. Βασικά μεγέθη εφοδιαστικής αλυσίδας κλάδου αλκοολούχων ποτών (2008-2015)

Κλάδος	Αριθμός Επιχειρήσεων			Κύκλος Εργασιών (σε εκ. €)			Αριθμός Εργαζομένων		
	2008	2015	Δ 08-15	2008	2015	Δ 08-15	2008	2015	Δ 08-15
11.01: Απόσταση, ανακαθαρισμός και ανάμιξη αλκοολούχων ποτών	258	318	<u>60</u>	91	136	<u>45</u>	489	583	<u>94</u>
11.04: Απόσταση άλλων αλκοολούχων ποτών	5	36	<u>31</u>	4	7,3	<u>3</u>	8	58	<u>50</u>
46.34: Χονδρικό εμπόριο ποτών	2.647	2.451	<u>-196</u>	3.387	1.645	<u>-1.742</u>	7.426	5.767	<u>-1.659</u>
47.1: Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (Μεγάλα καταστήματα γενικών πωλήσεων)	27.729	27.017	<u>-712</u>	17.252	14.645	<u>-2.608</u>	74.701	108.874	<u>34.173</u>
47.25: Λιανικό εμπόριο ποτών σε ειδικευμένα καταστήματα	1.730	952	<u>-778</u>	677	157	<u>-521</u>	2.095	900	<u>-1.195</u>
55.1: Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα με ή χωρίς εστιατόριο	7.672	8.370	<u>698</u>	3.135	4.394	<u>1.259</u>	51.675	79.642	<u>27.967</u>
56.1: Δραστηριότητες εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης	46.284	45.272	<u>-1.012</u>	5.110	3.614	<u>-1.497</u>	73.351	134.068	<u>60.717</u>
56.2: Υπηρεσίες τροφοδοσίας για εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	2.756	3.817	<u>1.061</u>	317	257	<u>-59</u>	3.859	6.191	<u>2.332</u>
56.3: Δραστηριότητες παροχής ποτών	36.634	41.160	<u>4.526</u>	2.425	1.702	<u>-723</u>	39.584	94.186	<u>54.602</u>

Πηγή: Eurostat, SBS, Εκτιμήσεις IOBE (εισαγωγείς / αντιπρόσωποι), Δ 08-15: Απόλυτη διαφορά μεταξύ 2008 και 2015.

¹ Οι κωδικοί αριθμοί μπροστά από την ονομασία των κλάδων αντιστοιχούν στη στατιστική τους ταξινόμηση.

² Οι εισαγωγείς / αντιπρόσωποι περιλαμβάνονται στον κλάδο χονδρικού εμπορίου ποτών.

³ Το μη εξειδικευμένο λιανικό εμπόριο περιλαμβάνει τα περίπτερα, παντοπωλεία, καταστήματα γενικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού.

Στον κλάδο παραγωγής οινοπνευματωδών ποτών στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται εταιρείες με διαφορετική νομική μορφή, επιχειρησιακή οργάνωση και ποικιλία παραγόμενων προϊόντων. Οι επιχειρήσεις αυτές παράγουν κυρίως εγχώρια (τοπικά) αποστάγματα, όπως ούζο, τσίπουρο, μπράντι και λικέρ, και μικρές ποσότητες άλλων αλκοολούχων ποτών.

Εκτός από τους επίσημους παραγωγούς, μεγάλο μέρος της παραγωγής αποσταγμάτων πραγματοποιείται για προσωπική κατανάλωση, αλλά και για εμπορία σε μορφή χύμα. Εκτιμάται ότι, τέτοια δραστηριότητα εμφανίζουν περίπου 30.000 διήμεροι αποσταγματοποιοί, οι οποίοι παράγουν χύμα, μη τυποποιημένο τσίπουρο σε άμβυκες που δεν ξεπερνούν τα 130 λίτρα και δεν ελέγχονται από το Γενικό Χημείο του Κράτους, ενώ υπόκεινται σε ειδικό φορολογικό καθεστώς. Η παραγωγή αποσταγμάτων, κυρίως τσίπουρου και τσικουδιάς, για προσωπική χρήση ή για διάθεση στον κοινωνικό περίγυρο των παραγωγών και σε μικρά καταστήματα λιανικού εμπορίου και εστίασης, έχει λάβει ευρεία έκταση, γεγονός που συνιστά αθέμιτο ανταγωνισμό για τις επιχειρήσεις του κλάδου και συνεπάγεται απώλεια φορολογικών εσόδων όταν δεν αποδίδεται ο προβλεπόμενος ειδικός φόρος κατανάλωσης.

2.3.1 Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΩΝ ΠΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο συνολικός αντίκτυπος του κλάδου στην ελληνική οικονομία εκτιμήθηκε με τη χρήση ενός υποδείγματος εισροών – εκροών (input – output model) για την ελληνική οικονομία, το οποίο

αναγνωρίζει εμφανώς τις διασυνδέσεις μεταξύ των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας⁷. Στο υπόδειγμα εκτιμάται ότι η εγχώρια τελική δαπάνη κατανάλωσης έχει πολλαπλασιαστική επίδραση στην οικονομία, η οποία προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των κλάδων της οικονομίας – κάθε κλάδος χρησιμοποιεί ως εισροή στην παραγωγική του διαδικασία προϊόντα και υπηρεσίες από άλλους κλάδους.

Η ανάλυση στηρίχθηκε αρχικά στον υπολογισμό της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης για αγορά αλκοολούχων ποτών για το 2016. Στη συνέχεια, με τη χρήση των σχετικών πολλαπλασιαστών που προκύπτουν από το υπόδειγμα εισροών – εκροών, εκτιμήθηκε η άμεση, έμμεση και προκαλούμενη επίδραση που έχει στην οικονομία η καταναλωτική δαπάνη αλκοολούχων ποτών.

Η **άμεση επίδραση** αναφέρεται στο οικονομικό αποτέλεσμα που προκύπτει από τη δραστηριότητα του κλάδου χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι διασυνδέσεις του με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.

Η **έμμεση επίδραση** προκύπτει όταν ληφθούν υπόψη οι παραγωγικές διασυνδέσεις και οι χρηματικές ροές μεταξύ των κλάδων της οικονομίας. Η δραστηριότητα ενός κλάδου επηρεάζει τους κλάδους με τους οποίους συνδέεται και συναλλάσσεται, καθώς απαιτεί εισροές προϊόντων και υπηρεσιών από τους κλάδους οι οποίοι τον προμηθεύουν. Η δαπάνη για την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών αποτελεί εισόδημα για τους προμηθευτές του κλάδου, το οποίο δεν θα είχε δημιουργηθεί χωρίς την αρχική ζήτηση του υπό εξέταση κλάδου. Επιπλέον, οι προμηθευτές του κλάδου θα πρέπει να προμηθευτούν εισροές από τους δικούς τους προμηθευτές, δαπανώντας για τον σκοπό αυτό χρήματα τα οποία αποτελούν εισόδημα για τους προμηθευτές τους κ.ο.κ. Η τελική έμμεση επίδραση στην οικονομία είναι το συνολικό αποτέλεσμα το οποίο προκύπτει από αυτή την αλυσίδα οικονομικών διασυνδέσεων.

Η **προκαλούμενη επίδραση** αναφέρεται στην επίδραση η οποία προκαλείται από την καταναλωτική δαπάνη (ιδιωτική κατανάλωση) των εργαζομένων στους κλάδους που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την εξεταζόμενη οικονομική δραστηριότητα. Οι εργαζόμενοι μισθοδοτούνται και δαπανούν στη συνέχεια τον μισθό τους για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών, δημιουργώντας έτσι εισόδημα για τους κλάδους και τις επιχειρήσεις που παρέχουν αυτά τα αγαθά και υπηρεσίες. Η αυξημένη ζήτηση για τα προϊόντα των κλάδων της οικονομίας που συμμετέχουν στην αλυσίδα εφοδιασμού των καταναλωτικών αγαθών προκαλεί αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης στους κλάδους αυτούς.

Η αξία παραγωγής και η δαπάνη κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών (χωρίς ΦΠΑ) για τον κλάδο και τα κανάλια διανομής του αποτελούν τα βασικά στοιχεία εισόδου του υποδείγματος. Για λόγους συνέπειας με τη δομή του υποδείγματος εισροών – εκροών, αλλά και για τον ποσοτικό προσδιορισμό της επίδρασης των επιμέρους σταδίων της αλυσίδας αξίας, διακρίναμε την τελική δαπάνη κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα σε τέσσερις συνιστώσες, με έτος αναφοράς το 2016:

⁷ Το υπόδειγμα στηρίζεται σε υποθέσεις (π.χ. σταθερές οικονομίες κλίμακας, σταθερές σχέσεις υποκατάστασης μεταξύ των εισροών). Επιπρόσθετα υποθέτει ότι υπάρχει επαρκής υπερβάλλουσα δυναμικότητα για να ικανοποιήσει την πρόσθετη ζήτηση, ενώ η ανάλυση είναι στατική. Στη μελέτη χρησιμοποιήθηκαν οι πίνακες από την Eurostat για το έτος 2010 (ESA 95 Input-Output tables).

- Αξία παραγωγής αλκοολούχων ποτών που διατίθενται μέσω καταστημάτων λιανικού εμπορίου και καταστημάτων εστίασης (HORECA), εκτιμημένη σε τιμές παραγωγού.
- Εμπορικό κέρδος (περιθώριο κέρδους) των καταστημάτων χονδρικού εμπορίου από την πώληση αλκοολούχων ποτών.
- Εμπορικό κέρδος (περιθώριο κέρδους) των καταστημάτων λιανικού εμπορίου από την πώληση αλκοολούχων ποτών.
- Δαπάνη κατανάλωσης σερβιριζόμενων αλκοολούχων ποτών στα σημεία εστίασης (HORECA)⁸.

Ο συνολικός αντίκτυπος του κλάδου των αλκοολούχων ποτών στην οικονομία επιμερίζεται στα τέσσερα βασικά στάδια, δηλαδή την παραγωγή, τη χονδρική και λιανική πώληση, καθώς και τη διάθεση στα κανάλια επιτόπιας κατανάλωσης.

Από τις εκτιμήσεις μας προκύπτει ότι η συνολική συνεισφορά του κλάδου των αλκοολούχων ποτών είναι ιδιαίτερα σημαντική, τόσο σε όρους ΑΕΠ και εισοδήματος από εργασία, όσο και σε όρους απασχόλησης.

Συγκεκριμένα, το 2016 η συνολική επίδραση (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη) στο ΑΕΠ προσεγγίζει το €1,5 δισεκ., ενώ οι φόροι και οι εισφορές που δημιουργούνται φτάνουν τα €277 εκ. (Πίνακας 2.2). Τα εισοδήματα από εργασία προσεγγίζουν τα €320 εκ. και περιλαμβάνουν τις αμοιβές των εργαζομένων στην αλυσίδα εφοδιασμού αλκοολούχων ποτών (παραγωγή, χονδρικό εμπόριο, μπαρ, εστιατόρια, ξενοδοχεία, supermarkets, mini market, κ.ά.), όσο και τα εισοδήματα που προκύπτουν από τις δραστηριότητες που δημιουργούν όλοι αυτοί οι κρίκοι μέσω της κατανάλωσης τους. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική επίδραση αφορά στην απασχόληση που «οφείλεται» στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών, η οποία εκτιμάται σε 31,6 χιλ. εργαζόμενους.

Η επιτόπια κατανάλωση (HORECA) έχει σαφώς μεγαλύτερο οικονομικό αντίκτυπο σε σχέση με τα υπόλοιπα τμήματα της αλυσίδας εφοδιασμού, καθώς αποτελεί την κύρια αγορά διάθεσης αλκοολούχων ποτών, ενώ και οι δαπάνες των καταναλωτών είναι σημαντικά υψηλότερες, λόγω του υψηλότερου μικτού περιθωρίου με το οποίο λειτουργεί η συγκεκριμένη αγορά.

⁸ Η αξία των αλκοολούχων ποτών (σε τιμές παραγωγού) που καταναλώνονται στη HORECA, καθώς και το αντίστοιχο περιθώριο χονδρικού εμπορίου αφαιρούνται από τη δαπάνη κατανάλωσης για να αποφευχθεί η διπλή μέτρηση της επίδρασής τους.

Πίνακας 2.2. Συνολική επίδραση κλάδου αλκοολούχων ποτών στην ελληνική οικονομία (2016)

σε εκ. ευρώ		Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Παραγωγή αλκοολούχων ποτών	ΑΕΠ	39	35	78	151
	Εισόδημα από εργασία	10	10	16	36
	Φόροι και εισφορές	5	2	20	26
	Απασχόληση (άτομα)	567	1.345	1.277	3.189
Χονδρικό Εμπόριο	ΑΕΠ	27	21	67	115
	Εισόδημα από εργασία	11	6	14	31
	Φόροι και εισφορές	6	4	17	27
	Απασχόληση (άτομα)	705	343	1.099	2.146
Λιανικό Εμπόριο	ΑΕΠ	34	19	82	135
	Εισόδημα από εργασία	16	5	17	38
	Φόροι και εισφορές	8	3	21	32
	Απασχόληση (άτομα)	2.238	275	1.346	3.858
HORECA	ΑΕΠ	485	172	462	1.119
	Εισόδημα από εργασία	67	51	97	215
	Φόροι και εισφορές	53	21	118	192
	Απασχόληση (άτομα)	10.329	4.463	7.598	22.390
		Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Σύνολο	ΑΕΠ	584	247	688	1.519
	Εισόδημα από εργασία	104	72	144	320
	Φόροι και εισφορές	72	30	175	277
	Απασχόληση (άτομα)	13.838	6.426	11.319	31.583

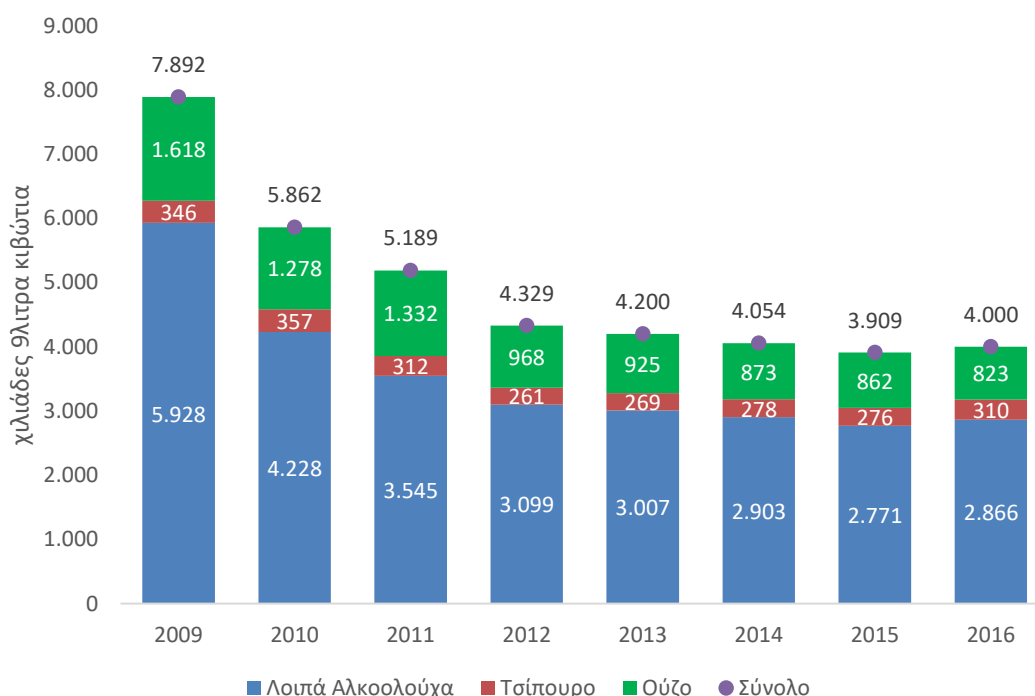
Πηγή: Ανάλυση IOBE.

3 Κύριες Τάσεις και εξελίξεις στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών

3.1 Εξέλιξη καταγεγραμμένων πωλήσεων

Οι καταγεγραμμένες πωλήσεις αλκοολούχων ποτών επηρεάστηκαν αρνητικά από τις γενικότερες εξελίξεις στην οικονομία και τις αυξήσεις των συντελεστών των έμμεσων φόρων που εφαρμόζονται στα αλκοολούχα ποτά από το 2009. Έτσι, μετά το 2009 σημειώθηκε ραγδαία πτώση των πωλήσεων αλκοολούχων ποτών που καταγράφονται επίσημα, οι οποίες έφτασαν το 2016 τα 4,0 εκ. 9λιτρα κιβώτια, έναντι 7,9 εκ. 9λιτρα κιβώτια το 2009 (Διάγραμμα 3.1). Στην κατηγορία των λοιπών αλκοολούχων (χωρίς τσίπουρο και ούζο) η κατανάλωση διαμορφώθηκε το 2016 στα 2,9 εκ. 9λιτρα κιβώτια, έναντι 5,9 εκ. το 2009. Στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο καταγράφεται μικρή κάμψη, από 346 χιλ. το 2016 σε 310 χιλ. 9λιτρα κιβώτια το 2016, ενώ στο ούζο η κατανάλωση μειώθηκε κατά το ήμισυ, δηλαδή στα 823 χιλ. 9λιτρα κιβώτια, από 1,6 εκ. 9λιτρα κιβώτια το 2009.

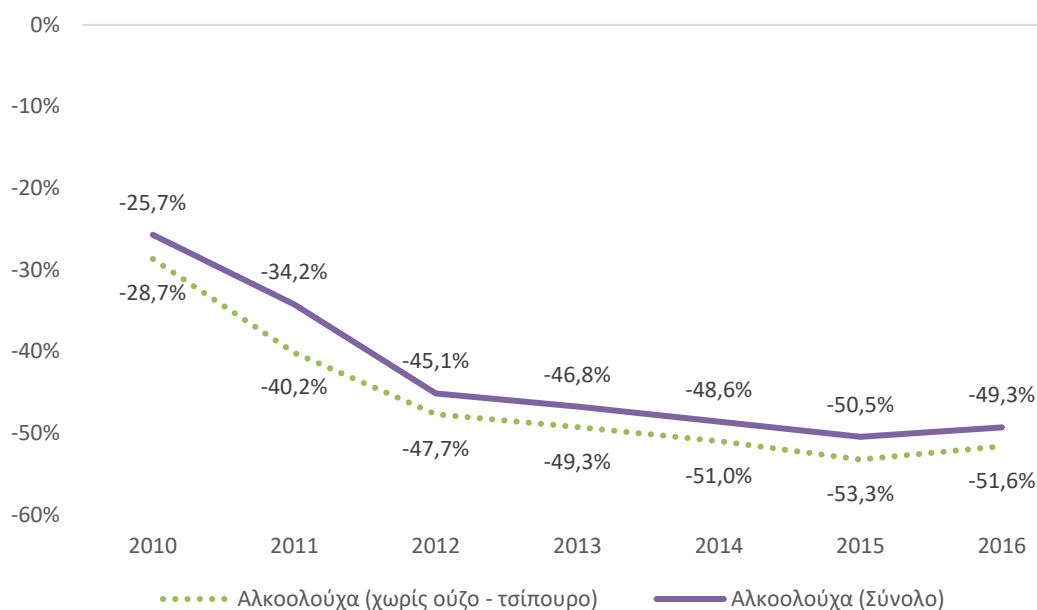
Διάγραμμα 3.1. Πωλήσεις αλκοολούχων ποτών 2009-2016

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Σε όρους ποσοστιαίων μεταβολών, τα αλκοολούχα ποτά, στα οποία συμπεριλαμβάνονται το ούζο και το τσίπουρο, καταγράφουν σωρευτική πτώση -49,3% την περίοδο 2009-2016 στην επίσημα καταγεγραμμένη κατανάλωση, με το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης να εντοπίζεται μεταξύ 2010 και 2012 (Διάγραμμα 3.2). Η υποχώρηση των πωλήσεων αλκοολούχων ποτών, χωρίς το τσίπουρο και το ούζο, είναι ακόμα μεγαλύτερη, -51,6% την περίοδο 2009-2016, καταδεικνύοντας τη διαφορετική ένταση με την οποία επηρεάστηκαν οι επιμέρους κατηγορίες αλκοολούχων ποτών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο τσίπουρο δεν περιλαμβάνεται η κατανάλωση του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών (τσίπουρο διήμερων ή χύμα τσίπουρο), καθώς και το παράνομο τσίπουρο, όπου παρουσιάζεται παρακάτω (4.3.2 Προϊόν Απόσταξης Διήμερων Αποσταγματοποιών - Τσίπουρο Διήμερων).

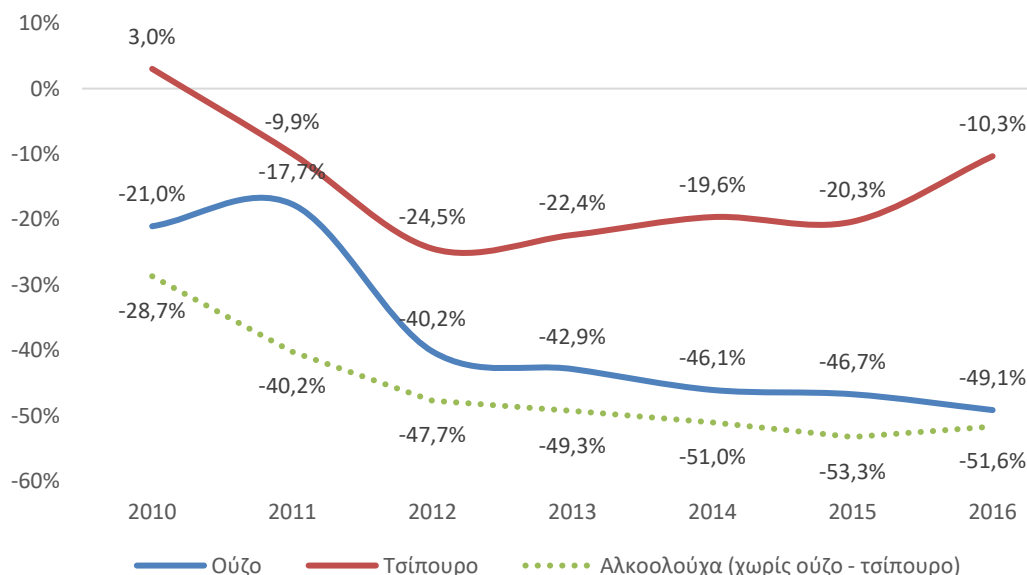
Διάγραμμα 3.2. Σωρευτική Μεταβολή συνόλου αλκοολούχων ποτών

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Πιο αναλυτικά, ανά κατηγορία, είναι εμφανής η ήπια κάμψη στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο, κατά -10,3% σωρευτικά την περίοδο 2009-2016, ενώ στην κατηγορία του εμφιαλωμένου ούζου η μείωση αγγίζει το -49,1%, όταν στα υπόλοιπα αλκοολούχα ποτά η πτώση φτάνει το -51,6%, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

Διάγραμμα 3.3. Σωρευτική Μεταβολή ανά κατηγορία αλκοολούχων ποτών

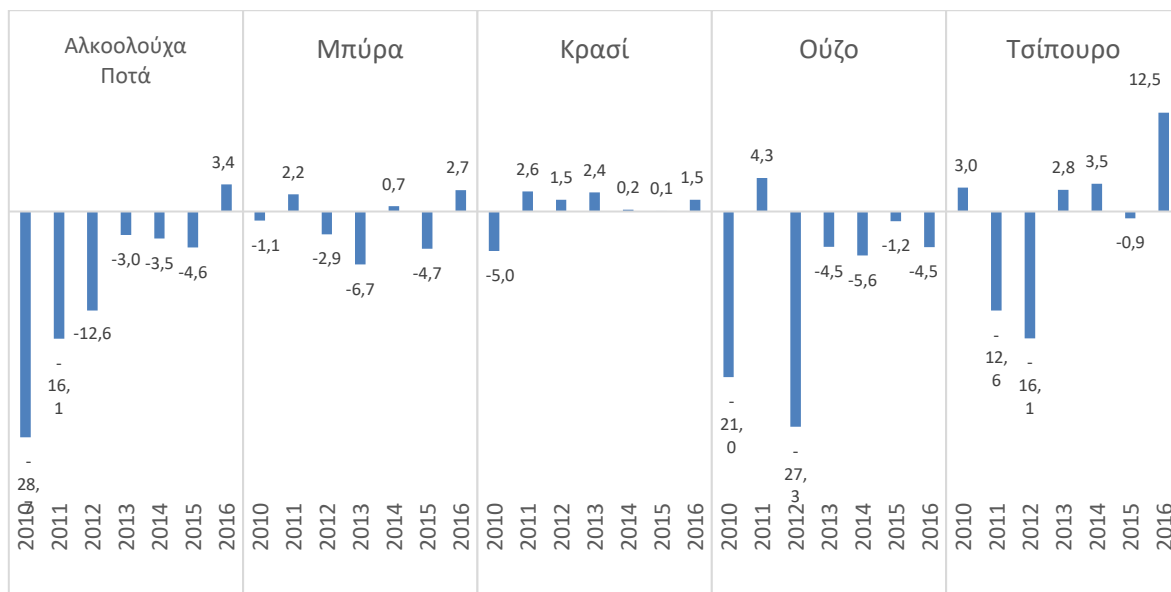
Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Οι διαφορές στις ετήσιες μεταβολές των πωλήσεων στις επιμέρους κατηγορίες οινοπνευματωδών ποτών ήταν, τα τελευταία έτη, σημαντικές (Διάγραμμα 3.4). Όπως ήδη αναφέρθηκε, στα αλκοολούχα ποτά (χωρίς ούζο και τσίπουρο), αλλά και στο ούζο, οι μειώσεις των πωλήσεων είναι συνεχείς και έντονες – με επιβράδυνση της πτώσης το 2016.

Διαφορετική εικόνα παρουσιάζει το κρασί, όπου οι πωλήσεις εμφανίζονται οριακά αυξημένες, ενώ στη μπίρα εμφανίζονται εναλλαγές στις πωλήσεις, με άνοδο το 2011, το 2014 και το 2016, αλλά συνολικά οι πωλήσεις είναι χαμηλότερες κατά περίπου 10% το 2016 συγκριτικά με το 2009.

Οι διαφορές στους φορολογικούς συντελεστές έχουν συμβάλει στη διαφορετική εξέλιξη της κατανάλωσης των επιμέρους τύπων ποτών, καθώς σε ένα περιβάλλον μείωσης των εισοδημάτων οι μεταβολές στις σχετικές τιμές μεταξύ των κατηγοριών ποτών προκαλούν ακόμα μεγαλύτερη υποκατάσταση. Ταυτόχρονα, η στροφή προς μικρότερους χώρους διασκέδασης και η αλλαγή της μορφής διασκέδασης σε ταβέρνες, μεζεδοπωλεία ή ακόμα και το σπίτι, σε σχέση με τους μεγάλους χώρους (clubs), εκτιμάται ότι έχει ενισχύσει αυτή την τάση, καθώς το είδος των ποτών που καταναλώνονται διαφέρει ανάλογα με τον χώρο διασκέδασης. Έτσι, την περίοδο 2009-2015, η κατανάλωση αλκοολούχων ποτών (χωρίς ούζο και τσίπουρο) μειώνονταν συνεχώς, ενώ ηπιότερη αλλά συνεχή σχεδόν πτώση κατέγραψε το ούζο, όπου μειώθηκε και το 2016 η κατανάλωσή του. Στη μπίρα καταγράφηκαν μικτές τάσεις, με άνοδο μερικά έτη και πτώση τα υπόλοιπα, ωστόσο η πτώση υπερίσχυσε, ενώ στο κρασί, με εξαίρεση το 2010 όπου μειώθηκε η κατανάλωση, καταγράφεται συνεχής άνοδος της κατανάλωσης μετά το 2011, αν και με ήπια ένταση. Τέλος, το επίσημο τσίπουρο, έπειτα από τις σημαντικές μειώσεις της περιόδου 2011-2012, εμφάνισε άνοδο τη διετία 2013-2014, ενώ το 2016 κατέγραψε σημαντική αύξηση κατά 12,5%.

Διάγραμμα 3.4. Ετήσιοι Ρυθμοί μεταβολής όγκου πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών, 2010-2016

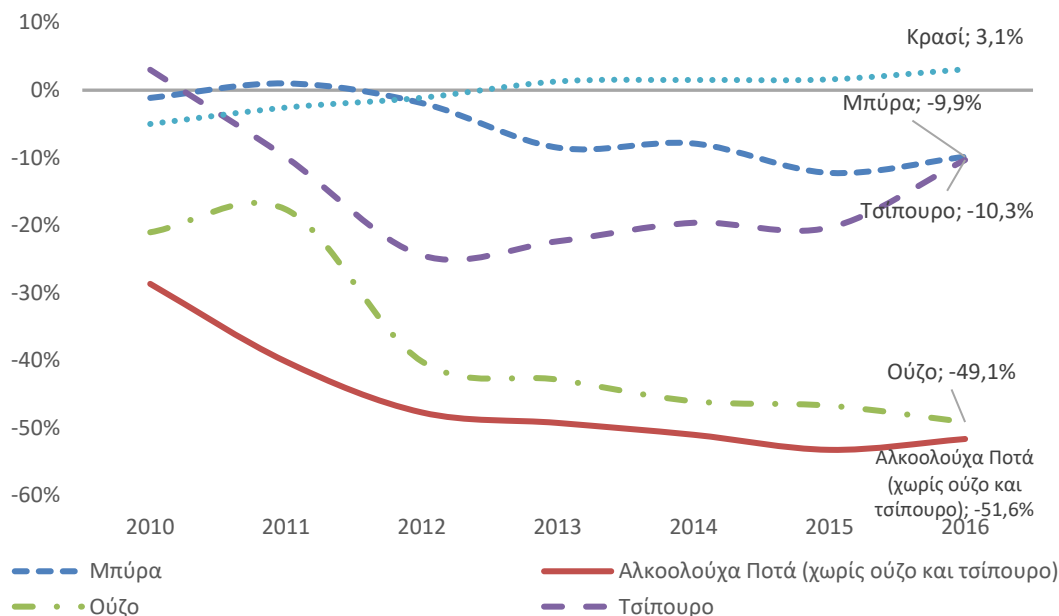

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, IWSR, Ανάλυση IOBE. Τα στοιχεία αφορούν ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές σε κάθε κατηγορία

Οι παραπάνω ετήσιες μεταβολές ανά κατηγορία προϊόντος, αν και είναι πολλών τάσεων, σχηματοποίησαν μια γενική εικόνα όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 3.5. Συγκεκριμένα, στην κατηγορία των αλκοολούχων ποτών (χωρίς ούζο και τσίπουρο), οι πωλήσεις είναι χαμηλότερες το 2016 σε σύγκριση με το 2009 κατά 51,6%, ενώ αντίστοιχης έντασης πτώση σημειώθηκε και στο ούζο, με σωρευτική μείωση την ίδια περίοδο 49,1%. Στο τσίπουρο οι πωλήσεις είναι χαμηλότερες κατά -10,3%, αν και από το 2013 σημειώνεται ανάκαμψη της

κατανάλωσης. Στη μπίρα σημειώνεται αντίστοιχη πτώση με το τσίπουρο, ενώ στο κρασί οι πωλήσεις είναι υψηλότερες κατά 3,1% συγκριτικά με το 2009.

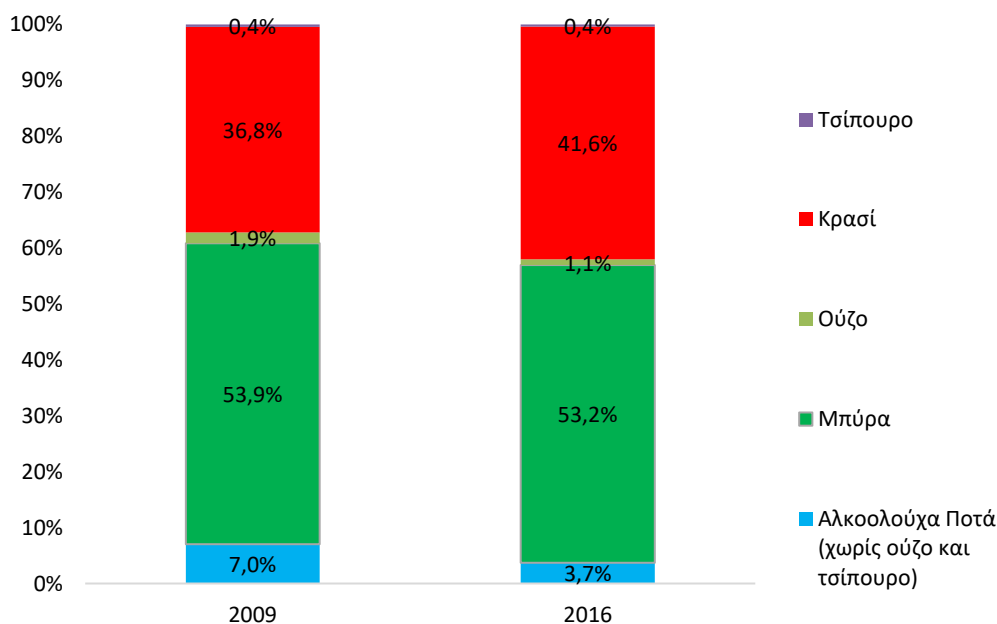
Διάγραμμα 3.5. Σωρευτική μεταβολή όγκου πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών, 2009-2016

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, IWSR, Ανάλυση IOBE. Τα στοιχεία αφορούν ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές σε κάθε κατηγορία

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, το σχετικό μερίδιο των αλκοολούχων (χωρίς ούζο και τσίπουρο) στο σύνολο των οινοπνευματωδών ποτών μειώθηκε από 7,0% το 2009, σε 3,7% το 2016.

Διάγραμμα 3.6. Σύνθεση κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών

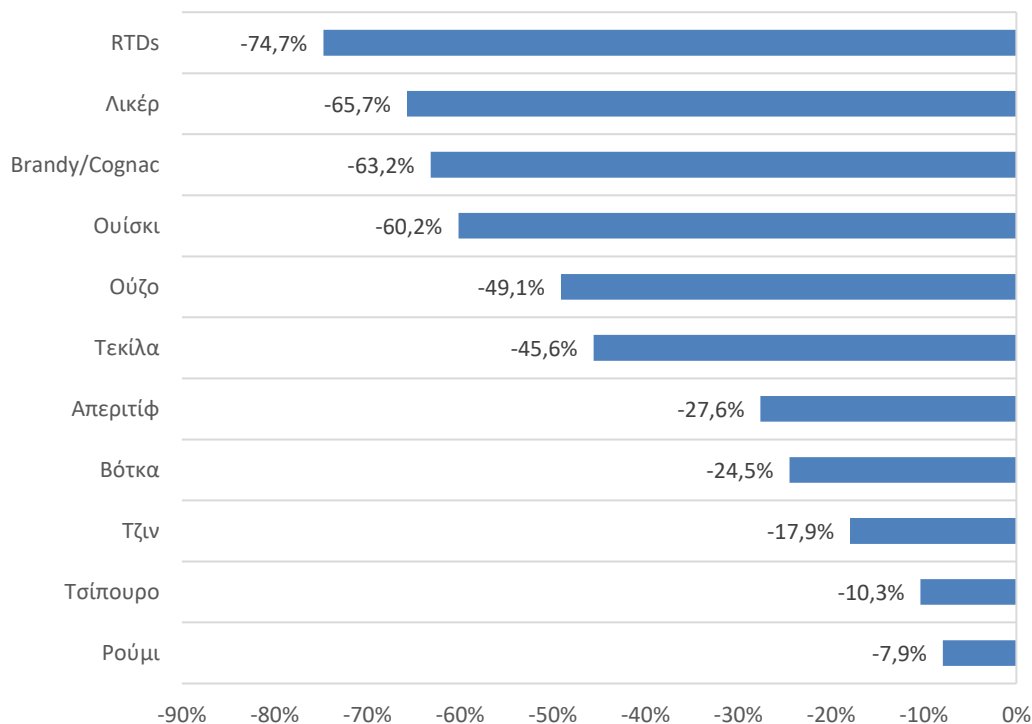

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Το μερίδιο της μπίρας παρέμεινε υψηλά, με μικρή πτώση, στο 53,2%, ενώ στο κρασί το σχετικό μερίδιο αυξήθηκε σε 41,6% από 36,8% το 2009. Τέλος, το μερίδιο του ούζου περιορίστηκε σε 1,1% από 1,9%, ενώ το μερίδιο του τσίπουρου παρέμεινε σταθερό στο 0,4%.

Εστιάζοντας στην κατηγορία των αλκοολούχων ποτών, προκύπτει ότι η μείωση της κατανάλωσης ξεπερνά το 50%, στις κατηγορίες RTDs, Μπράντι, Λικέρ και Ουίσκι. Σημαντική υποχώρηση σημειώνεται στο Ούζο και στην Τεκίλα, ενώ μικρότερες, αλλά όχι αμελητέες, απώλειες καταγράφονται στα λευκά ποτά (Βότκα, Ρούμι και Τζίν) και στο επίσημο τσίπουρο.

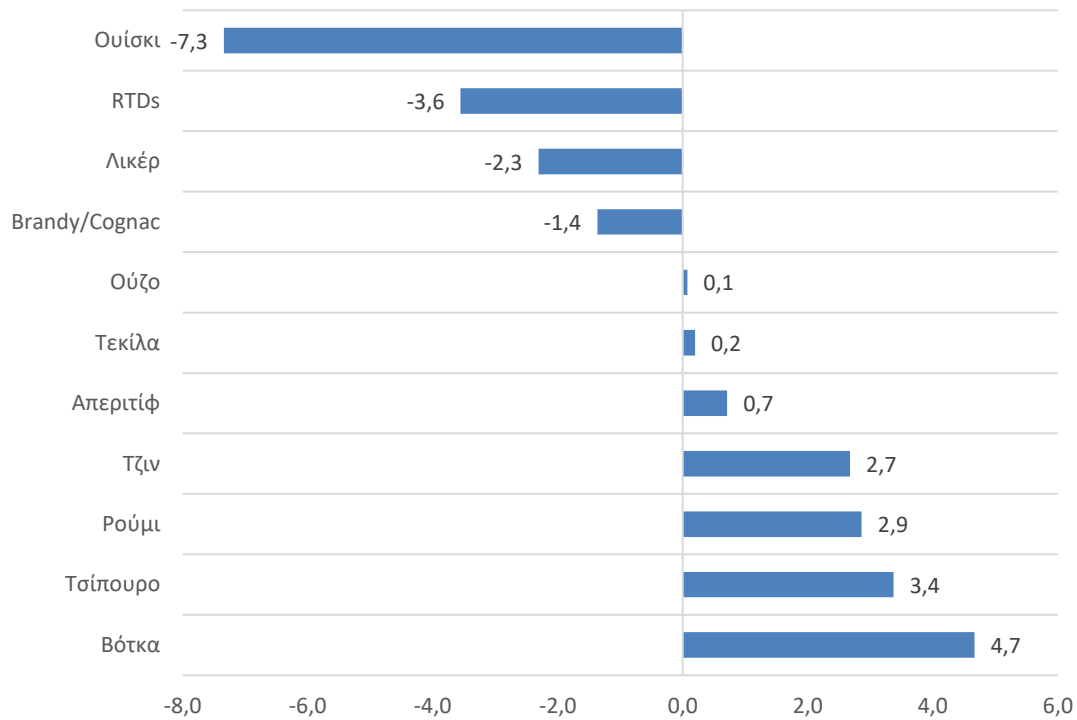
Διάγραμμα 3.7. Σωρευτική % μεταβολή 2009-2016 (9lt κιβώτια) αλκοολούχων ποτών

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, IWSR, Ανάλυση IOBE.

Οι παραπάνω μεταβολές είχαν ως αποτέλεσμα την ανακατανομή των μεριδίων ανάμεσα στα αλκοολούχα ποτά. Σημαντική υποχώρηση καταγράφεται στο Ουίσκι, όπου το σχετικό μερίδιο μειώθηκε κατά 7,3 εκατοστιαίες μονάδες, ενώ ακολουθεί η κατηγορία RTD's με απώλειες 3,6 μονάδων. Στον αντίποδα, η βότκα και το εμφιαλωμένο τσίπουρο κέρδισαν από 4,7 και 3,4 μονάδες αντίστοιχα, ενώ τα λευκά ποτά εν γένει αύξησαν οριακά το μερίδιο τους λόγω της σχετικά πιο συγκρατημένης μείωσης της κατανάλωσης.

Διάγραμμα 3.8. Μεταβολή σύνθεσης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών σε εκατοστιαίες μονάδες (2009-2016)

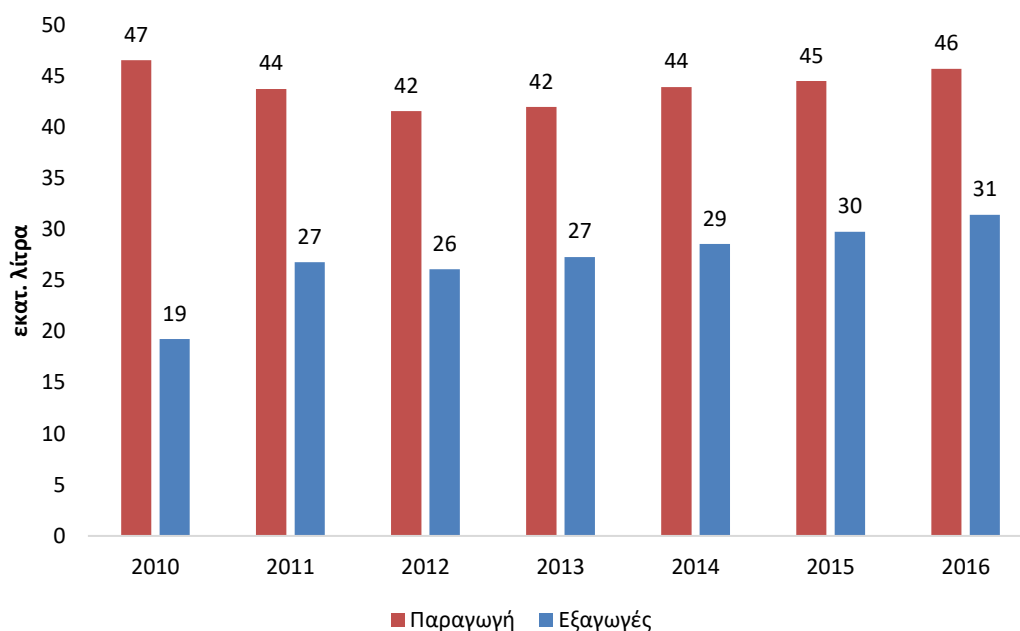

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

3.2 Εγχώρια παραγωγή αλκοολούχων ποτών

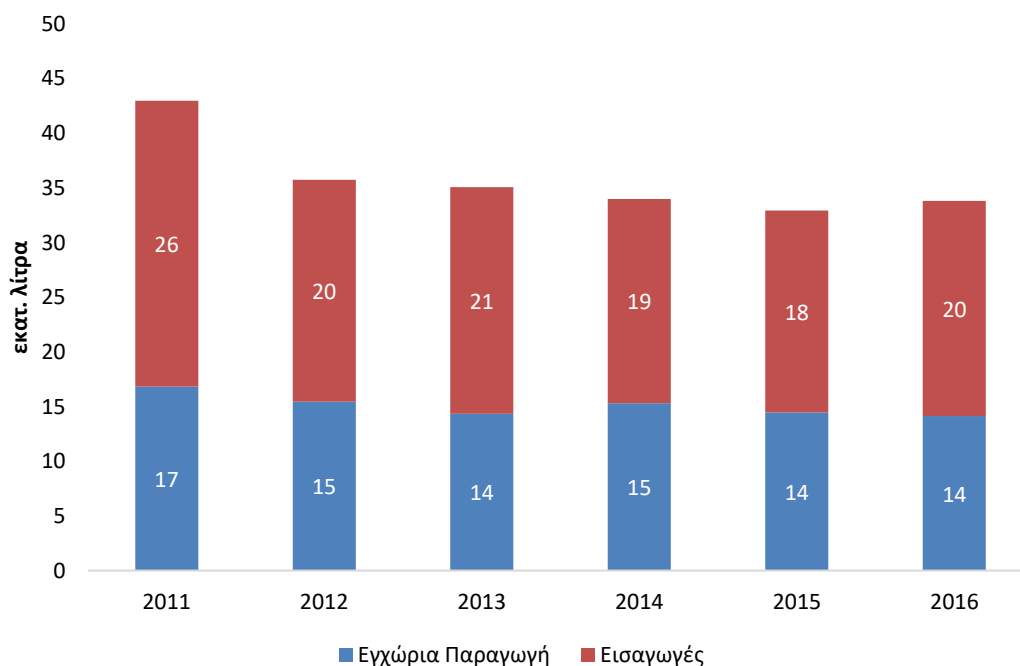
Η εγχώρια παραγωγή αποσταγμάτων και άλλων αλκοολούχων ποτών διαμορφώθηκε το 2016 σε 45,7 εκατ. λίτρα τελικού προϊόντος, καταφέροντας να έχει μικρές απώλειες σε μια περίοδο που η εγχώρια ζήτηση υποχώρησε δραστικά (Διάγραμμα 3.9). Αυτό οφείλεται κυρίως στη στροφή που επέδειξαν οι επιχειρήσεις του κλάδου προς τις εξαγωγές, οι οποίες αυξήθηκαν από 19,3 εκατ. λίτρα τελικού προϊόντος το 2010 31,4 εκατ. λίτρα το 2016, μια αύξηση κατά 63%. Οφείλεται, επίσης, στη μικρότερη υποχώρηση της κατανάλωσης εγχώριων ποτών σε σύγκριση με την υποχώρηση της κατανάλωσης εισαγόμενων αλκοολούχων ποτών (-16% έναντι -25% αντίστοιχα την περίοδο 2010-2016) (Διάγραμμα 3.10).

Διάγραμμα 3.9. Εγχώρια παραγωγή αλκοολούχων ποτών (σε εκατ. λίτρα)

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE. *Προσαρμογή αρχικών δεδομένων με αναγωγή ενός λίτρου αιθυλικής αλκοόλης σε 2,5 λίτρα τελικού προϊόντος (40% vol).

Διάγραμμα 3.10. Εξέλιξη εγχώριας κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών με κριτήριο την προέλευση (σε εκατ. λίτρα)

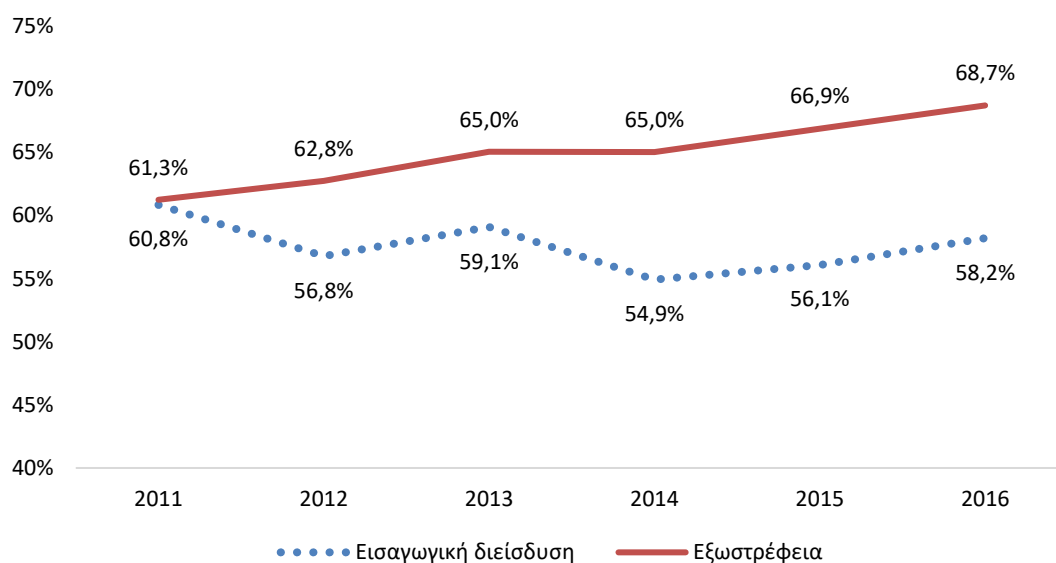

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE. Προσαρμογή αρχικών δεδομένων με αναγωγή ενός λίτρου αιθυλικής αλκοόλης σε 2,5 λίτρα τελικού προϊόντος (40% vol).

Οι εξελίξεις αυτές αντανακλώνται στους δείκτες εξωστρέφειας (εξαγωγές προς εγχώρια παραγωγή) και εισαγωγικής διείσδυσης (εισαγωγές προς κατανάλωση), όπου ο μεν πρώτος

σημείωσε ιδιαίτερα σημαντική αύξηση από 61,3% σε 68,7%, ενώ ο δεύτερος μειώθηκε από 60,8% σε 58,2% (Διάγραμμα 3.11).

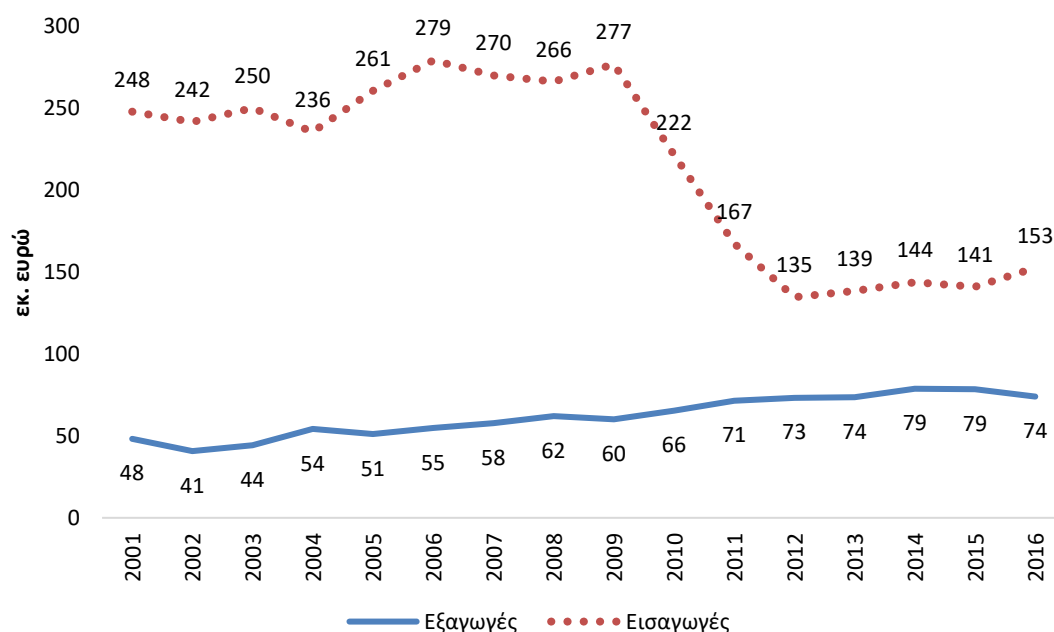
Διάγραμμα 3.11. Δείκτες εξωστρέφειας και εισαγωγικής διείσδυσης

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Ανάλυση IOBE.

Σε όρους αξίας, οι εξαγωγές αλκοολούχων ποτών διαμορφώθηκαν σε €74 εκατ. το 2016, από €60 εκατ. το 2009, μεταβολή που αντιστοιχεί σε αύξηση κατά 23% (Διάγραμμα 3.12). Αντίθετα, οι εισαγωγές συρρικνώθηκαν κατά 45% σε €153 εκατ. από €277 εκατ. το 2009.

Διάγραμμα 3.12. Εξαγωγές και εισαγωγές αλκοολούχων ποτών σε αξία (εκατ. ευρώ)

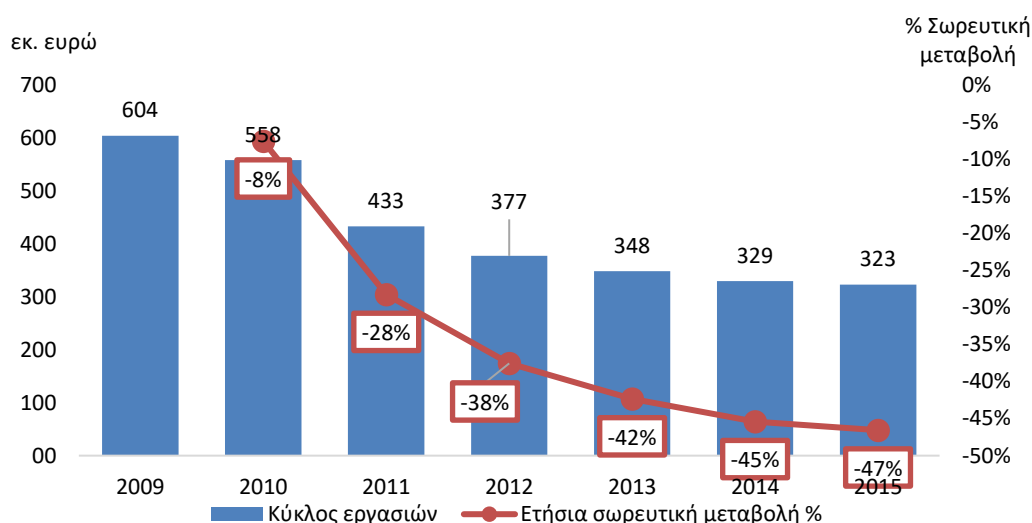

Πηγή: Eurostat, EU Trade By CPA_2008, Κωδικοί 11.01: Απόσταξη, ανακαθαρισμός και ανάμιξη αλκοολούχων ποτών & 11.04: Απόσταξη άλλων αλκοολούχων ποτών

3.3 Χρηματοοικονομικά αποτελέσματα κλάδου

Οι επιπτώσεις της ραγδαίας υποχώρησης της κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών αποτυπώνεται και στους δημοσιευμένους ισολογισμούς των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στους τομείς παραγωγής και χονδρικού εμπορίου ποτών. Ο κύκλος εργασιών των παραγωγικών και εισαγωγικών εταιρειών του κλάδου (χωρίς ΕΦΚ) είναι μειωμένος κατά 47% το 2015 σε σχέση με το 2009, καθώς διαμορφώθηκε στα €322,6 εκατ. το 2015, έναντι €603,8 εκατ. το 2009 (Διάγραμμα 3.13). Τα καθαρά κέρδη διαμορφώθηκαν το 2015 σε €15 εκ. – χαμηλότερα κατά 54% σε σύγκριση με το 2009 (Διάγραμμα 3.14).

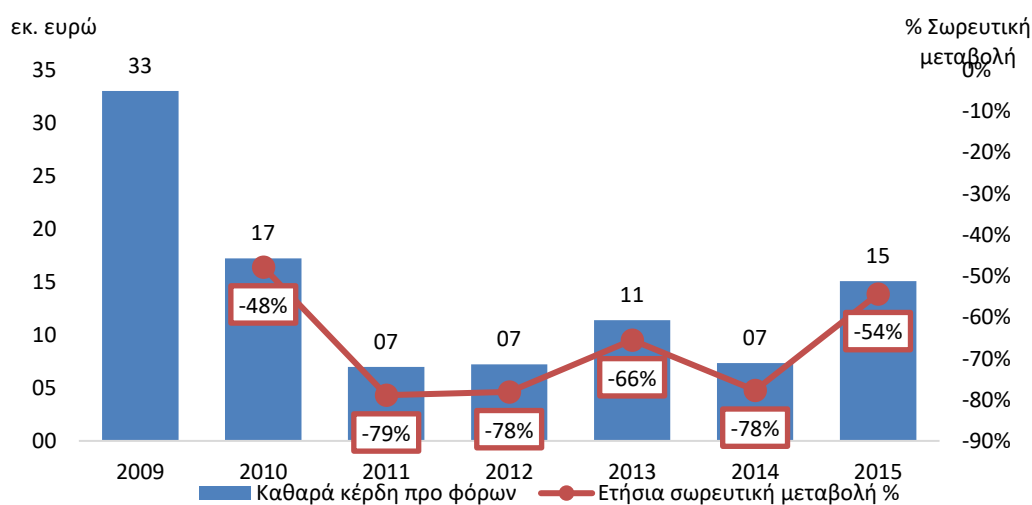
Διάγραμμα 3.13. Κύκλος Εργασιών εταιριών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών

Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

*Τα στοιχεία προέρχονται από τις εισαγωγικές εταιρείες και τους παραγωγούς

Διάγραμμα 3.14. Καθαρά κέρδη εταιριών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών

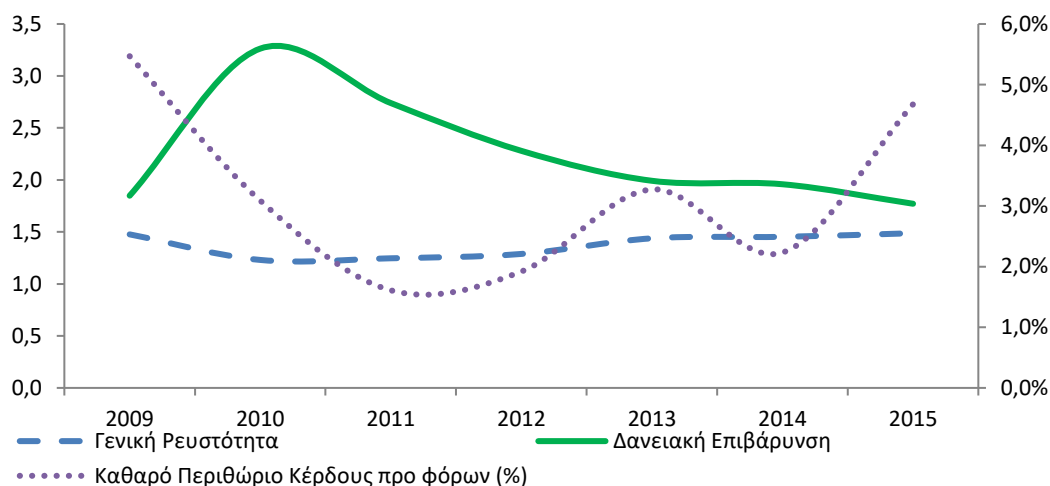

Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

*Τα στοιχεία αφορούν σε εταιρείες παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών.

Το καθαρό περιθώριο κέρδους των εταιρειών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών βελτιώθηκε το 2015 μετά την κάμψη των προηγούμενων ετών, και διαμορφώθηκε σε 4,7%, επίπεδο που είναι χαμηλότερο συγκριτικά με το 2009. Ο περιορισμός των υποχρεώσεων επέτρεψε τη σταδιακή μείωση της δανειακής επιβάρυνσης των εταιρειών παραγωγής και εισαγωγής αλκοολούχων ποτών, με τον σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στο 1,8, έναντι 2,7 το 2010 (Διάγραμμα 3.15).

Διάγραμμα 3.15. Αριθμοδείκτες Εισαγωγικών Εταιρειών

Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

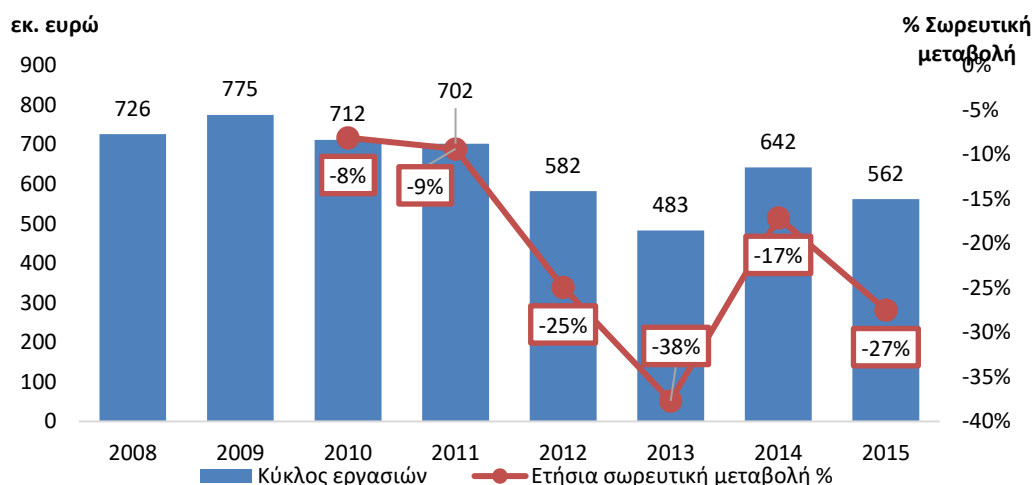
Γενική Ρευστότητα = Κυκλοφορούν Ενεργητικό / Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις

Δανειακή Επιβάρυνση = Υποχρεώσεις / Ίδια Κεφάλαια

Καθαρό Περιθώριο Κέρδους προ φόρων (%) = Καθαρά κέρδη προ φόρων / Κύκλος Εργασιών

Στο σύνολο του χονδρικού εμπορίου ποτών ο κύκλος εργασιών (χωρίς ΕΦΚ) διαμορφώθηκε το 2015 σε €562 εκ. έναντι €774,7 εκ. το 2009⁹ (Διάγραμμα 3.16). Τα συνολικά αποτελέσματα του κλάδου ήταν θετικά και σταθερά στα €20 εκ. τη διετία 2014-2015, έναντι κερδών €11,0 εκ. το 2009, εξέλιξη που οφείλεται στην ταυτόχρονη συρρίκνωση των ζημιών των ζημιογόνων επιχειρήσεων και ενίσχυση των κερδών των κερδοφόρων επιχειρήσεων (Διάγραμμα 3.17).

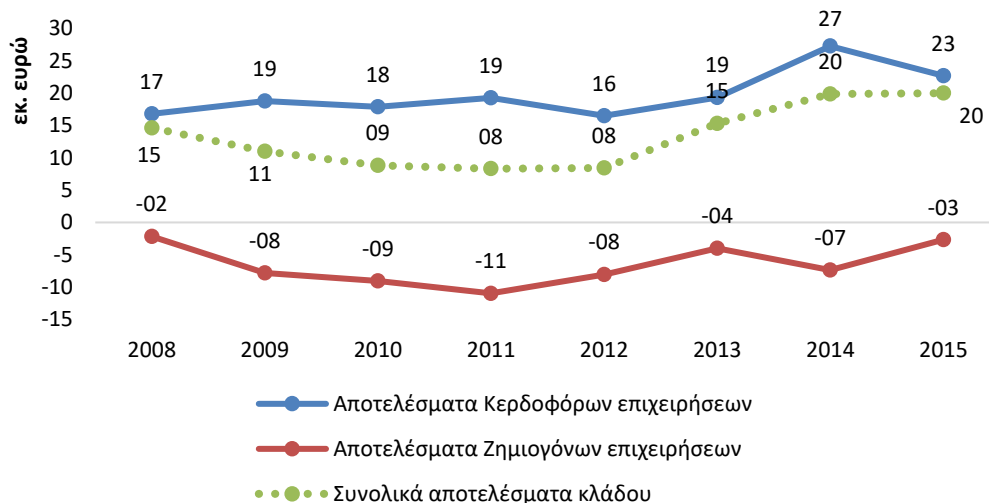
Διάγραμμα 3.16. Κύκλος Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο ποτών

Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

⁹ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το δείγμα των επιχειρήσεων δεν είναι σταθερό.

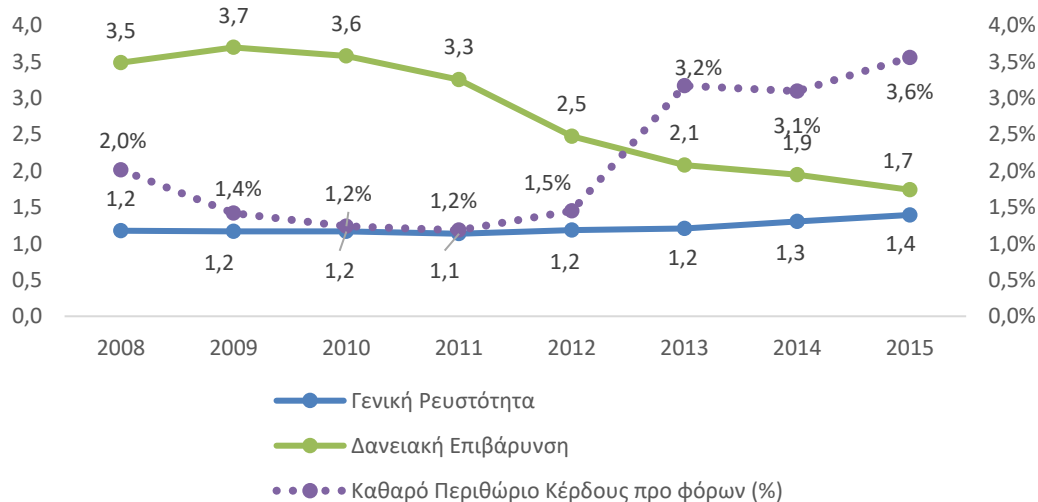
Διάγραμμα 3.17. Αποτελέσματα κερδοφόρων/ζημιογόνων επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ποτών

Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Στο σύνολο του χονδρικού εμπορίου ποτών το καθαρό περιθώριο κέρδους αυξήθηκε στο 3,6% το 2015, έναντι 3,1% το 2014, ενώ περαιτέρω βελτίωση παρατηρείται στη δανειακή επιβάρυνση ως αποτέλεσμα του περιορισμού των υποχρεώσεων. Αρκετά υψηλότερο καταγράφεται το καθαρό περιθώριο κέρδους σε σχέση με το 2009, ενώ η ρευστότητα ενισχύεται ελαφρώς μετά το 2012, ως αποτέλεσμα της μεγάλης μείωσης των δανειακών κεφαλαίων έναντι μικρότερης μείωσης του κυκλοφορούντος ενεργητικού (Διάγραμμα 3.18).

Διάγραμμα 3.18. Αριθμοδείκτες επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ποτών

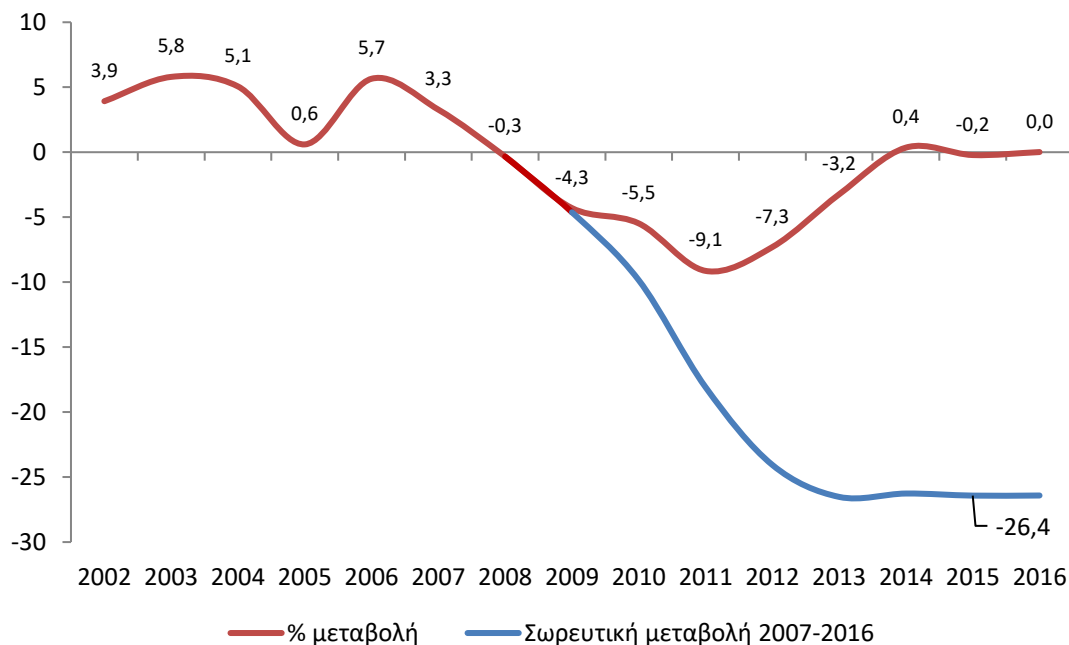
Πηγή: HellaStat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

3.4 Κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες αγοράς αλκοολούχων ποτών

Δύο από τους βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις εξελίξεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών είναι το διαθέσιμο εισόδημα και οι τιμές. Και στους δύο παράγοντες έχουν σημειωθεί ραγδαίες μεταβολές τα προηγούμενα χρόνια, καθώς το διαθέσιμο εισόδημα έχει μειωθεί δραματικά, ενώ και στις τιμές ασκήθηκαν έντονες αυξητικές πιέσεις, λόγω της αύξησης των φορολογικών συντελεστών στα αλκοολούχα ποτά.

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι η ύφεση της ελληνικής οικονομίας είχε ως αφετηρία το 2008 (Διάγραμμα 3.19). Το αποκορύφωμα της ύφεσης εντοπίζεται το 2011, όπου το ΑΕΠ υποχώρησε κατά -9,1%, ενώ ισχυρή μείωση καταγράφηκε και το 2012 (-7,3%). Το 2013 ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε (-3,2%), ενώ την περίοδο 2014-2016 σημειώνεται στασιμότητα, με μικρές αυξομειώσεις του ρυθμού ανάπτυξης γύρω από το 0%. Σωρευτικά, το ΑΕΠ την περίοδο 2007-2016 μειώθηκε κατά 26,4%.

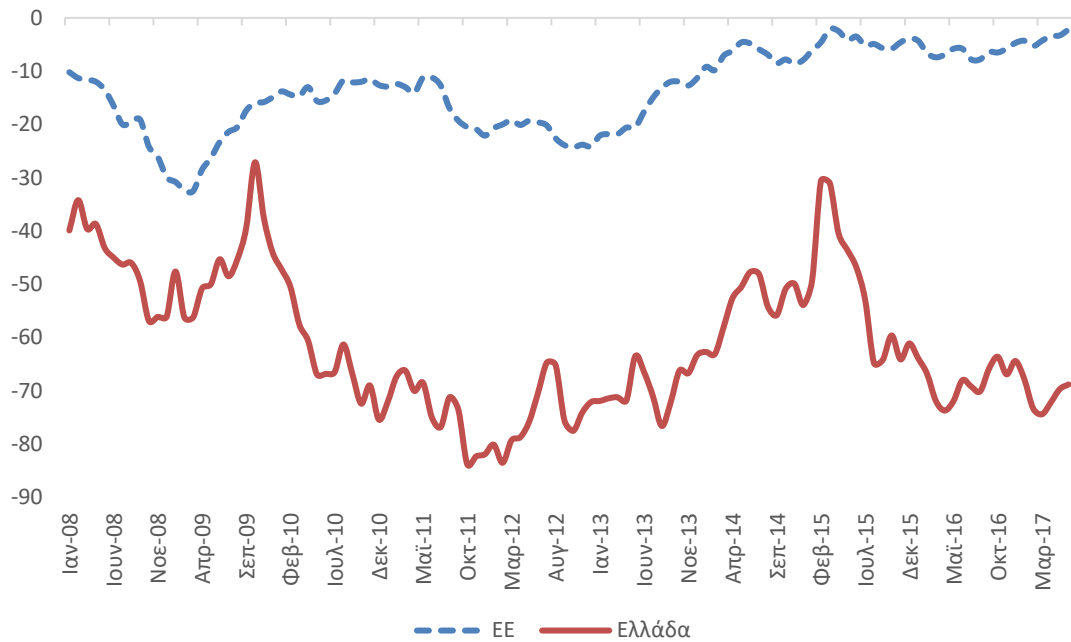
Διάγραμμα 3.19. Ρυθμοί μεταβολής ΑΕΠ (%)

Πηγή: Eurostat

Οι εξελίξεις αυτές έχουν επηρεάσει σαφώς αρνητικά την καταναλωτική εμπιστοσύνη, η οποία διαγράφει από τα μέσα του 2009 μια αποκλίνουσα πορεία συγκριτικά με τον μέσο όρο των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εξάρσεις βελτίωσης συνήθως παρατηρούνται σε προεκλογικές περιόδους (2009, 2012, 2015), ενώ τα δύο τελευταία έτη η καταναλωτική εμπιστοσύνη έχει σταθεροποιηθεί σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

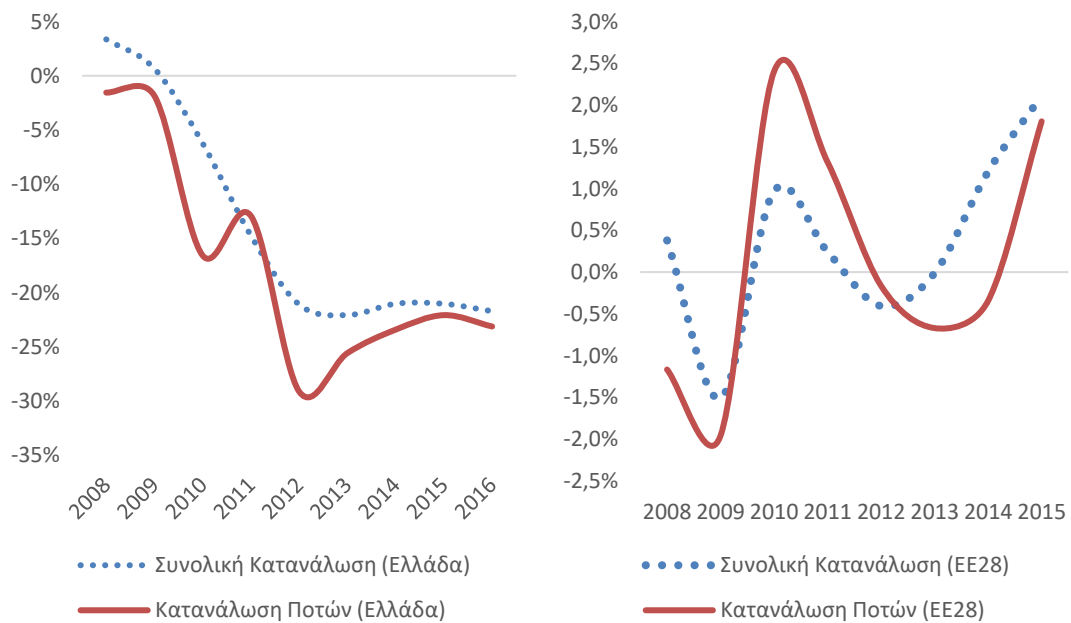
Διάγραμμα 3.20. Δείκτης Καταναλωτικής εμπιστοσύνης

Πηγή: DG ECFIN.

Η πτώση στην καταναλωτική εμπιστοσύνη αντανακλάται στη δαπάνη των νοικοκυριών, όπως επιβεβαιώνεται από τα επίσημα στοιχεία για την πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η δαπάνη για οινοπνευματώδη ποτά υποχώρησε εντονότερα έναντι της συνολικής δαπάνης των νοικοκυριών, ενώ στην ΕΕ28 μετά την υποχώρηση της κατανάλωσης την περίοδο 2010-2013, σημειώνεται αύξηση και στις δύο κατηγορίες μέχρι το 2015.

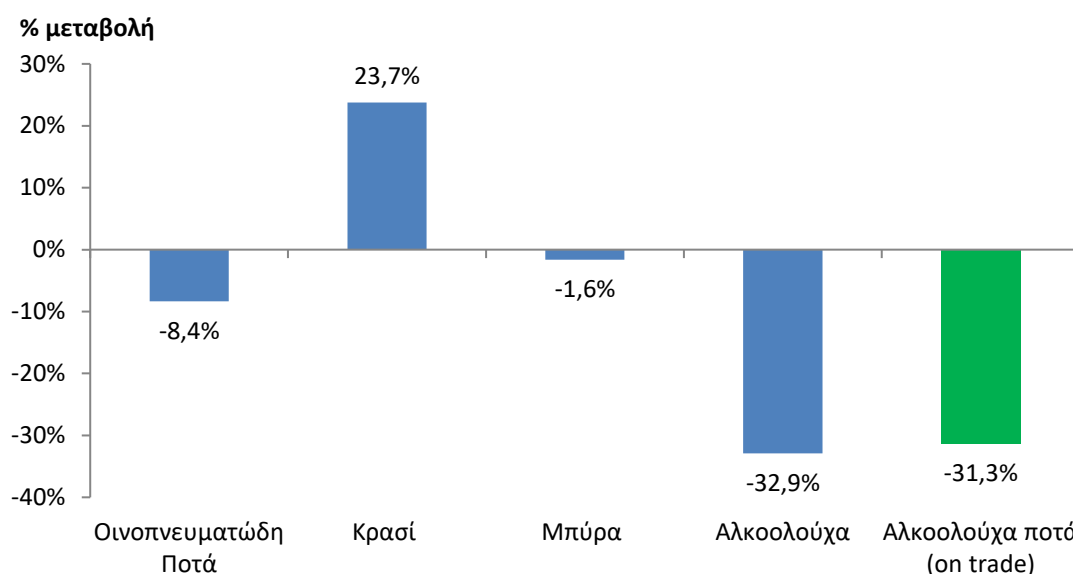
Διάγραμμα 3.21. Σωρευτική % μεταβολή κατανάλωσης, Ελλάδα και ΕΕ28, (2010=100)

Πηγή: Eurostat.

Συνολικά, η μέση δαπάνη των νοικοκυριών για την αγορά οινοπνευματωδών ποτών μεταξύ των ετών 2011-2016 μειώθηκε κατά 8,4%, ενώ η δαπάνη για αλκοολούχα ποτά μειώθηκε με σαφώς μεγαλύτερη ένταση (-32,9%). Η αύξηση στο κρασί κατά 23,7% την ίδια περίοδο, αλλά και η ήπια κάμψη στη δαπάνη για μπίρα, αποτελούν ένδειξη της υποκατάστασης που έχει συντελεστεί στις καταναλωτικές επιλογές οινοπνευματωδών ποτών, λόγω της σημαντικής κλιμάκωσης των φορολογικών συντελεστών και των μεταβολών στα εισοδήματα. Σημαντική πτώση, κατά 31,3%, παρατηρείται και στη δαπάνη των νοικοκυριών για επιτόπια κατανάλωση ποτών.

Διάγραμμα 3.22. Μεταβολή μέσης μηνιαίας δαπάνης νοικοκυριών για οινοπνευματώδη ποτά 2011-2016

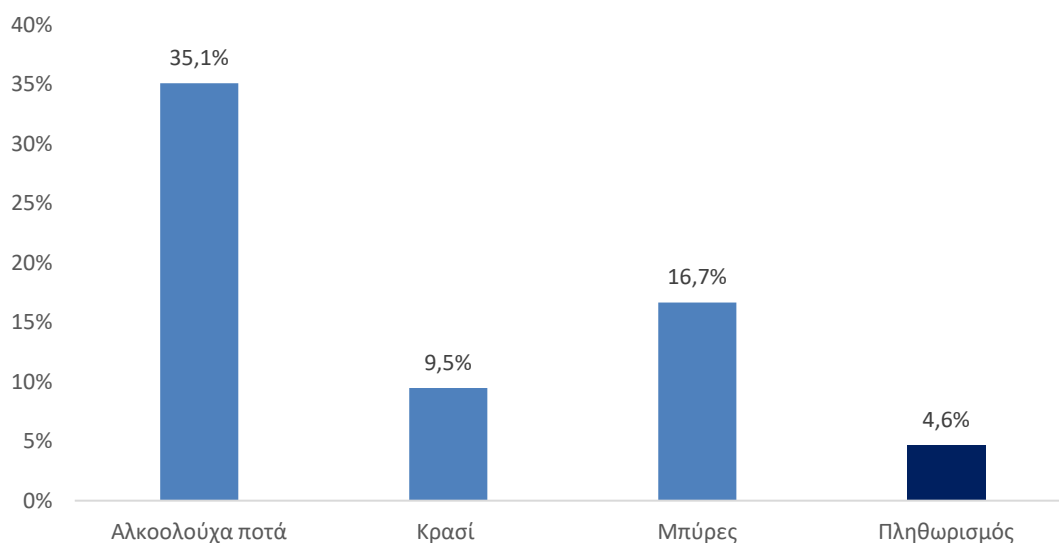

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών.

Ένας επιπλέον παράγοντας που προσδιόρισε τις εξελίξεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών αφορά στις τιμές των αλκοολούχων ποτών. Οι τιμές των αλκοολούχων ποτών, λόγω των διαδοχικών αυξήσεων του ΕΦΚ και του συντελεστή ΦΠΑ, σημείωσαν κατακόρυφη αύξηση το 2010, σε αντίθεση με τις τιμές υποκατάστατων οινοπνευματωδών ποτών, οι οποίες είτε παρουσίασαν πιο ομαλή αύξηση (μπύρα) λόγω μικρότερης επίπτωσης από την αύξηση του ειδικού φόρου, είτε είχαν μια φυσιολογική πορεία (κρασί), σύμφωνη με την τάση των προηγούμενων ετών, λόγω της μη επιβολής ειδικού φόρου κατανάλωσης.

Έτσι, εξαιτίας των αυξήσεων του ΕΦΚ αλλά και του ΦΠΑ, οι τιμές αλκοολούχων ποτών στη λιανική αγορά (off-trade) ήταν υψηλότερες κατά 35,1% το 2016 σε σύγκριση με το 2009. Στις υπόλοιπες κατηγορίες ποτών η αύξηση των τιμών ήταν αρκετά χαμηλότερη: Στο κρασί οι τιμές αυξήθηκαν κατά 9,5%, ενώ στην μπίρα κατά 16,7% (Διάγραμμα 3.23). Οι λιανικές τιμές σε αυτές τις κατηγορίες αυξήθηκαν κυρίως το 2016, λόγω της επιβολής φόρου στο κρασί και της αύξησης της φορολογίας στη μπίρα.

Διάγραμμα 3.23 Δείκτες Τιμών Οινοπνευματωδών ποτών (% μεταβολές 2009-2016)

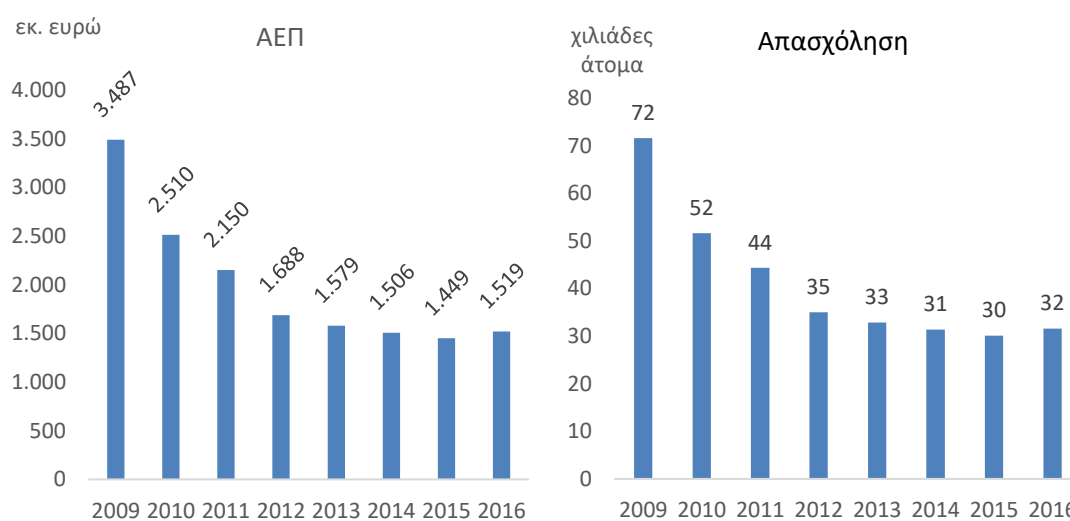

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. (Έτος βάσης: 2009=100)

3.5 Οι επιπτώσεις της κρίσης στην αγορά αλκοολούχων ποτών

Η ραγδαία πτώση των πωλήσεων αλκοολούχων ποτών τα τελευταία έτη έχει ευρύτερες αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας. Η εκτίμηση των επιπτώσεων πραγματοποιείται με τη χρήση του υποδείγματος εισροών – εκροών που παρουσιάστηκε σε προηγούμενο τμήμα. Η μείωση της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών επηρέασε τόσο το ΑΕΠ όσο και την απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η επίπτωση στο ΑΕΠ από τη μείωση της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών μεταξύ 2009 και 2016, ήταν €2,0 δισεκ..

Διάγραμμα 3.24. Εκτιμήσεις για τη μεταβολή μεγεθών της οικονομίας λόγω της πτώσης της αγοράς αλκοολούχων ποτών

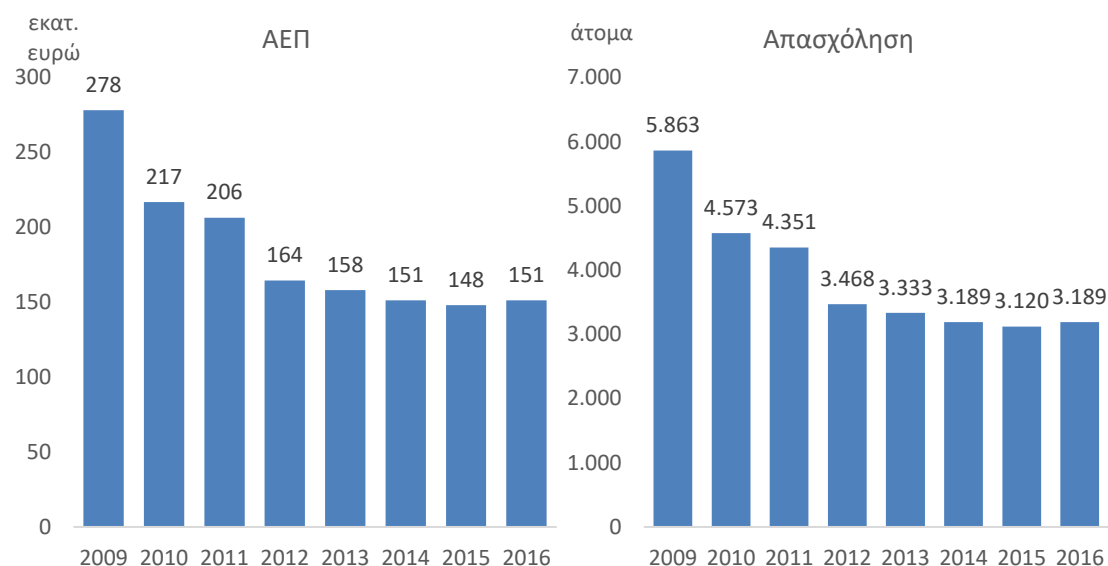
Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Σημαντική ήταν και η επίπτωση στην απασχόληση, όπου εκτιμάται ότι **από το 2009 χάθηκαν 40 χιλ. θέσεις εργασίας** (από 71,6 σε 31,6 χιλιάδες θέσεις εργασίας), από τις άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες επιπτώσεις που δημιουργήθηκαν, λόγω της μείωσης της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών. Έτσι, το ΑΕΠ αλλά και η απασχόληση που δημιουργούνται συνολικά από τον κλάδο αλκοολούχων ποτών, μειώθηκε άνω του 50% μεταξύ 2009-2016.

Ο επιμερισμός των επιπτώσεων από τη μείωση της δαπάνης κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών στα επιμέρους κανάλια διανομής αλκοολούχων ποτών, οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας αλκοολούχων ποτών επηρέασε το σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

Η παραγωγή αλκοολούχων ποτών εμφανίζει αυξομειώσεις την περίοδο 2009-2016, με αποτέλεσμα το τελικό αποτύπωμα της να παρουσιάζει ανάλογη εξέλιξη. Σε κάθε περίπτωση όμως το ΑΕΠ εκτιμάται κατά €127 εκ. μειωμένο, λόγω της υποχώρησης της παραγωγής αλκοολούχων ποτών (Διάγραμμα 3.25).

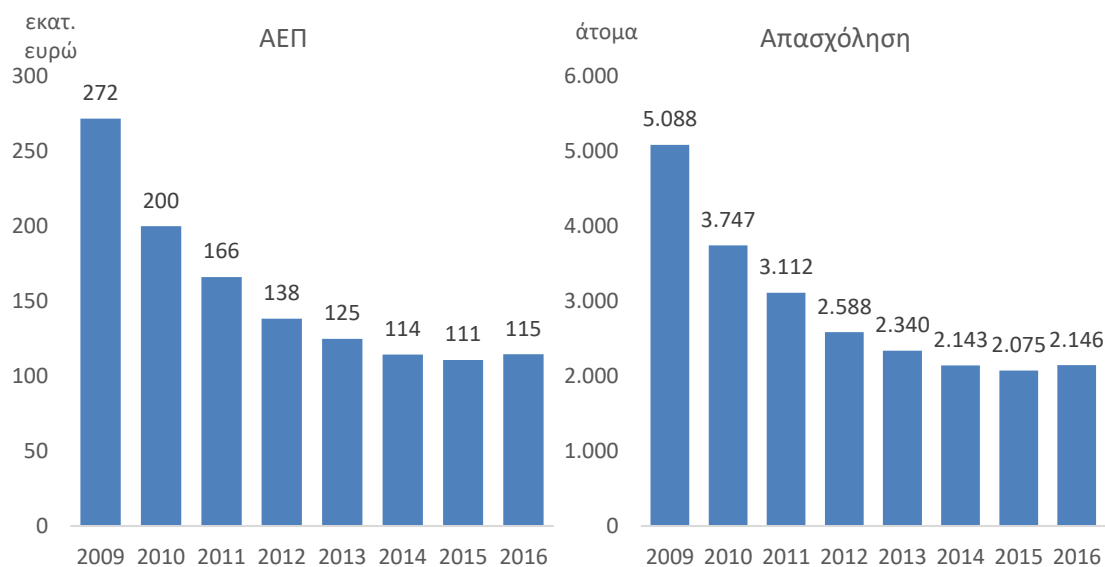
Διάγραμμα 3.25. Μεταβολές μεγεθών από την παραγωγή αλκοολούχων 2009-2016

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Η απασχόληση που άμεσα ή έμμεσα συνδέεται με το χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών μειώθηκε κατά περίπου 3 χιλ. άτομα την περίοδο 2009-2016, ενώ το ΑΕΠ υποχώρησε κατά €157 εκ. (Διάγραμμα 3.26).

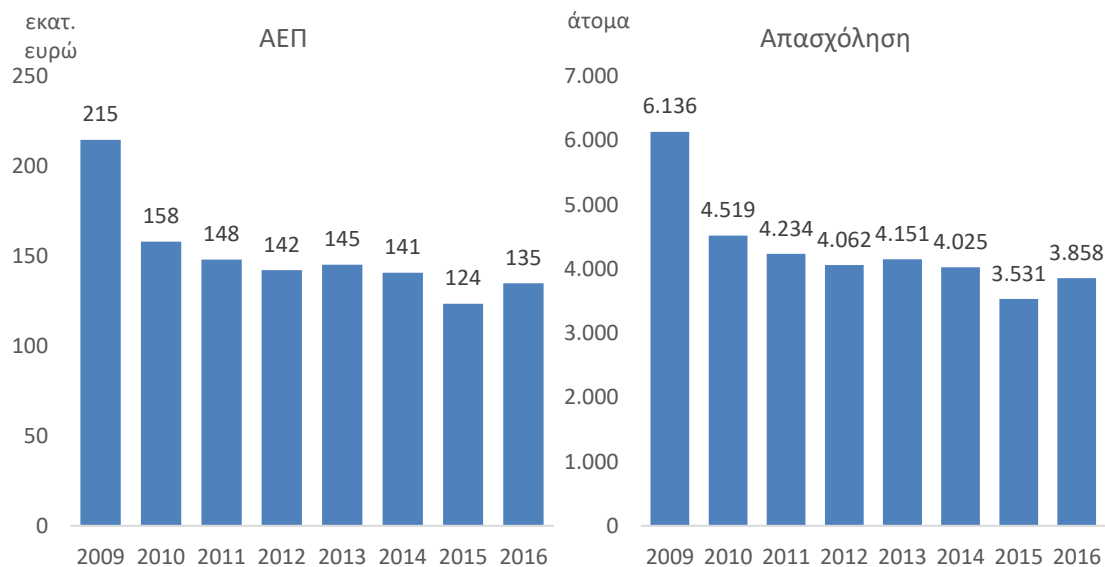
Διάγραμμα 3.26. Μεταβολές μεγεθών από το χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών 2009-2016

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Στο λιανικό εμπόριο οι θέσεις απασχόλησης είναι μειωμένες κατά 2,3 χιλ. θέσεις μεταξύ 2009 και 2016, ενώ το ΑΕΠ υποχώρησε κατά €80 εκ. (Διάγραμμα 3.27)

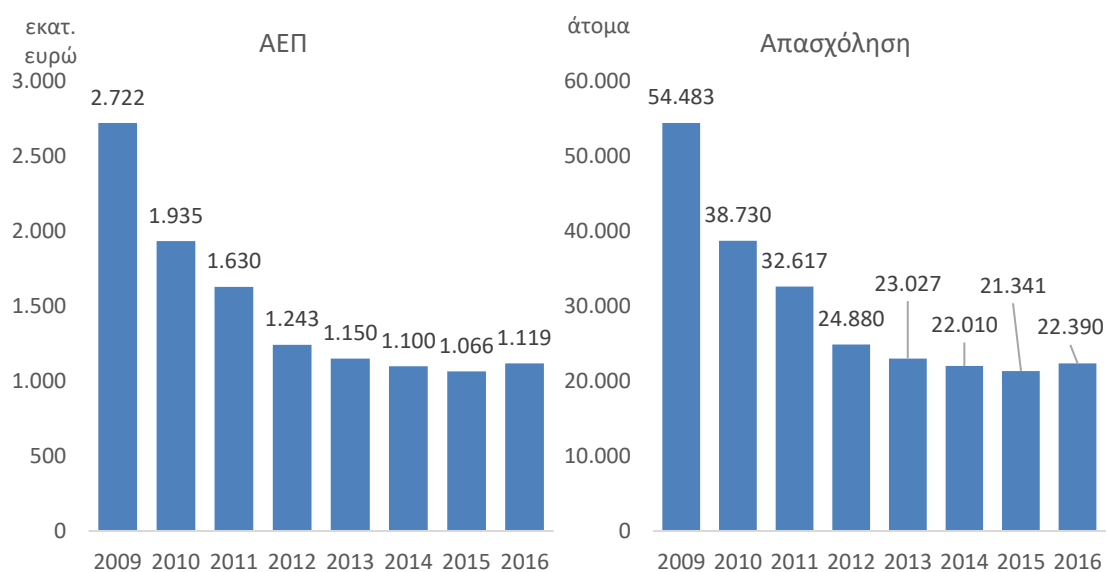
Διάγραμμα 3.27. Μεταβολές μεγεθών από το λιανικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών 2009-2016

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Τέλος, από τη μείωση της δαπάνης για επιτόπια κατανάλωση αλκοολούχων ποτών (HORECA) μεταξύ 2009-2016 εκτιμάται ότι χάθηκαν περίπου 32 χιλ. θέσεις εργασίας, ενώ οι απώλειες στο ΑΕΠ προσεγγίζουν το €1,6 δισεκ.

Διάγραμμα 3.28. Μεταβολές μεγεθών από την HORECA αλκοολούχων ποτών 2009-2016

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

4 Φορολογική πολιτική στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών: Στρεβλώσεις και δημοσιονομικό αποτέλεσμα

4.1 Η φορολογική πολιτική στα αλκοολούχα ποτά

Σε διεθνές επίπεδο, η φορολόγηση των οινοπνευματωδών ποτών αποτελεί μια σημαντική πηγή δημοσίων εσόδων. Η επιβολή ειδικού φόρου στα οινοπνευματώδη ποτά δικαιολογείται από την προσπάθεια του κράτους να αποθαρρύνει την κατανάλωση τους, λόγω των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να προκαλέσει στην υγεία των ατόμων η υπερβολική κατανάλωση, αλλά και των αρνητικών εξωτερικών οικονομικών που προκαλεί η κατανάλωσή τους σε τρίτους (π.χ. αυξημένες δαπάνες υγείας, τροχαία ατυχήματα). Στα οινοπνευματώδη ποτά, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, επιβάλλεται ειδικός φόρος κατανάλωσης (ΕΦΚΟΠ).

Η φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται στην Ελλάδα οφείλει να ευθυγραμμίζεται με τις διατάξεις που προβλέπονται στις σχετικές κοινοτικές οδηγίες, οι οποίες έχουν εισαγάγει ρυθμίσεις σχετικά με τη δομή και το ύψος του ειδικού φόρου κατανάλωσης που επιβάλουν τα κράτη μέλη στα οινοπνευματώδη ποτά, με στόχο τη διασφάλιση της ορθής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και τον ισότιμο ανταγωνισμό μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών οινοπνευματωδών ποτών.

4.1.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Οδηγία 92/83/ΕΟΚ ορίζει τις κατηγορίες αλκοόλ και αλκοολούχων ποτών οι οποίες υπόκεινται σε επιβολή ειδικού φόρου, καθώς και τη βάση πάνω στην οποία υπολογίζεται ο ειδικός φόρος. Οι κατηγορίες που ορίζει η Οδηγία είναι η μπίρα, το κρασί, άλλα ποτά που υπόκεινται σε ζύμωση, η αιθυλική αλκοόλη (για χρήση στην ποτοποιία) και τα ενδιάμεσα προϊόντα. Περιλαμβάνει επίσης ειδικές διατάξεις που δίνουν τη δυνατότητα επιβολής μειωμένου ειδικού φόρου σε μικρές ζυθοποιίες και αποστακτήρια, σε συγκεκριμένα ποτά και σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές.

Περαιτέρω, η Οδηγία 92/84/ΕΟΚ προσδιόρισε τους ελάχιστους συντελεστές ειδικού φόρου που εφαρμόζονται στην αλκοόλη, στα αλκοολούχα ποτά, στη μπίρα και στο κρασί. Η τήρηση των ελάχιστων συντελεστών δίνει τη διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη για τον προσδιορισμό του τελικού ύψους του φόρου. Ο ελάχιστος συντελεστής στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης για την αλκοόλη και την αλκοόλη που περιέχεται στα ποτά ορίστηκε σε 550 Ecu ανά εκατόλιτρο καθαρής αλκοόλης. Στα ενδιάμεσα προϊόντα, ο ελάχιστος συντελεστής ορίστηκε σε 45 Ecu ανά εκατόλιτρο προϊόντος, στο κρασί ορίστηκε μηδενικός ελάχιστος συντελεστής και στη μπίρα 0,748 Ecu ανά εκατόλιτρο ανά βαθμό Plato, ή 1,87 Ecu ανά εκατόλιτρο ανά βαθμό αλκοόλης τελικού προϊόντος.

4.1.2 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Ελλάδα οι επιμέρους κατηγορίες οινοπνευματωδών ποτών έχουν διαφορετική φορολογική αντιμετώπιση. Ο υψηλότερος συντελεστής ΕΦΚ, ο οποίος υπολογίζεται επί 100 λίτρων αιθυλικής αλκοόλης του προϊόντος, εφαρμόζεται σε όλα τα αλκοολούχα ποτά (ουίσκι, βότκα, τζιν κ.ά.), πλην ούζου και τσίπουρου, όπου σε αυτά ο ΕΦΚ υπολογίζεται στο ήμισυ του φόρου, ενώ το τσίπουρο και η τσικουδιά διημέρων (για προσωπική χρήση ή για περιορισμένη εμπορική εκμετάλλευση) φορολογούνται με εφάπαξ κατ' αποκοπή φόρο ύψους 0,56 ανά

λίτρο τελικού προϊόντος¹⁰ ή €1,4 ανά λίτρο αιθυλικής αλκοόλης. Η μύρα φορολογείται με διαφορετικό τρόπο και με την αύξηση που σημειώθηκε τον Ιούνιο του 2016, ο φόρος στη μύρα διαμορφώθηκε στα ίδια επίπεδα σχεδόν με το ούζο και το τσίπουρο. Τέλος, από τον Ιανουάριο 2016 επιβλήθηκε φόρος €0,20 ανά λίτρο στο κρασί.

Το φορολογικό καθεστώς των οινοπνευματωδών ποτών στην Ελλάδα ήταν σταθερό μέχρι και το 2009, με περιοδικές αναπροσαρμογές προκειμένου να ενσωματώνονται οι μεταβολές στο γενικό επίπεδο των τιμών και να τονώνονται τα δημόσια έσοδα. Η τελευταία αύξηση στον ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών, πριν τις διαδοχικές αυξήσεις από το 2009, είχε πραγματοποιηθεί το 2005, με αύξηση κατά 20%, ενώ δεν είχε αυξηθεί ο ΕΦΚ στη μύρα. Τα αλκοολούχα ποτά έχουν υποστεί 8 αυξήσεις στη φορολογία από το 1998 με τις 4 από αυτές να έχουν λάβει χώρα μέσα σε 18 μήνες στο διάστημα 2009-2010 οδηγώντας σε υπερδιπλασιασμό του ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών από τα €1.135 ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης το 2008, στα €2.550 με την τελευταία αύξηση τον Ιούλιο του 2010¹¹. Η συνολική αύξηση του ΕΦΚ το 2010 ήταν 87% σε σχέση με το 2009 και 125% σε σχέση με το φορολογικό καθεστώς 2005-2008. Στην μύρα ο ΕΦΚ σημείωσε την ίδια περίοδο ανάλογη ποσοστιαία αύξηση, ωστόσο η αύξηση του 2016 διαμόρφωσε τη φορολογία στην μύρα στο ήμισυ του επιπέδου των αλκοολούχων ποτών (Διάγραμμα 4.1).

Εκτός, όμως, από την αύξηση του ΕΦΚ, από το 2010 έχει αυξηθεί και ο ΦΠΑ κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες (σε 24% από 19%). Η αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ, δημιουργεί περαιτέρω πιέσεις στην κατανάλωση αλκοολούχων ποτών, καθώς σε συνδυασμό με την αύξηση του ΕΦΚ, οι τελικές τιμές των αλκοολούχων ποτών κατέγραψαν σημαντική άνοδο (Πίνακας 4.1).

Πίνακας 4.1. Μεταβολές φορολογικών συντελεστών στα οινοπνευματώδη ποτά

Έτος / μήνας	Μεταβολή ΕΦΚ Αλκοολούχων	Μεταβολή ΕΦΚ Μπύρας	ΕΦΚ Κρασιού	Μεταβολή ΦΠΑ
1998	+1,50%			
1999	+8,70%			
2000	+3%	+3%		
2001		-3%*		
2005	+20%			19% από 18%
2009	+20%	+20,4%		
2010	Ιανουάριος	+20%	+19,9%	
	Μάρτιος	+20%	+20,2%	21% από 19%
	Μάιος	+30%	+32,7%	
	Ιούλιος			23% από 21%
2016	Ιανουάριος		0,20 €/lt	
	Ιούνιος		+92,3%	24% από 23%

Πηγή: ΙΟΒΕ, Ανάλυση φορολογικής νομοθεσίας. *Το 2001 αναιρέθηκε η αύξηση του 2000.

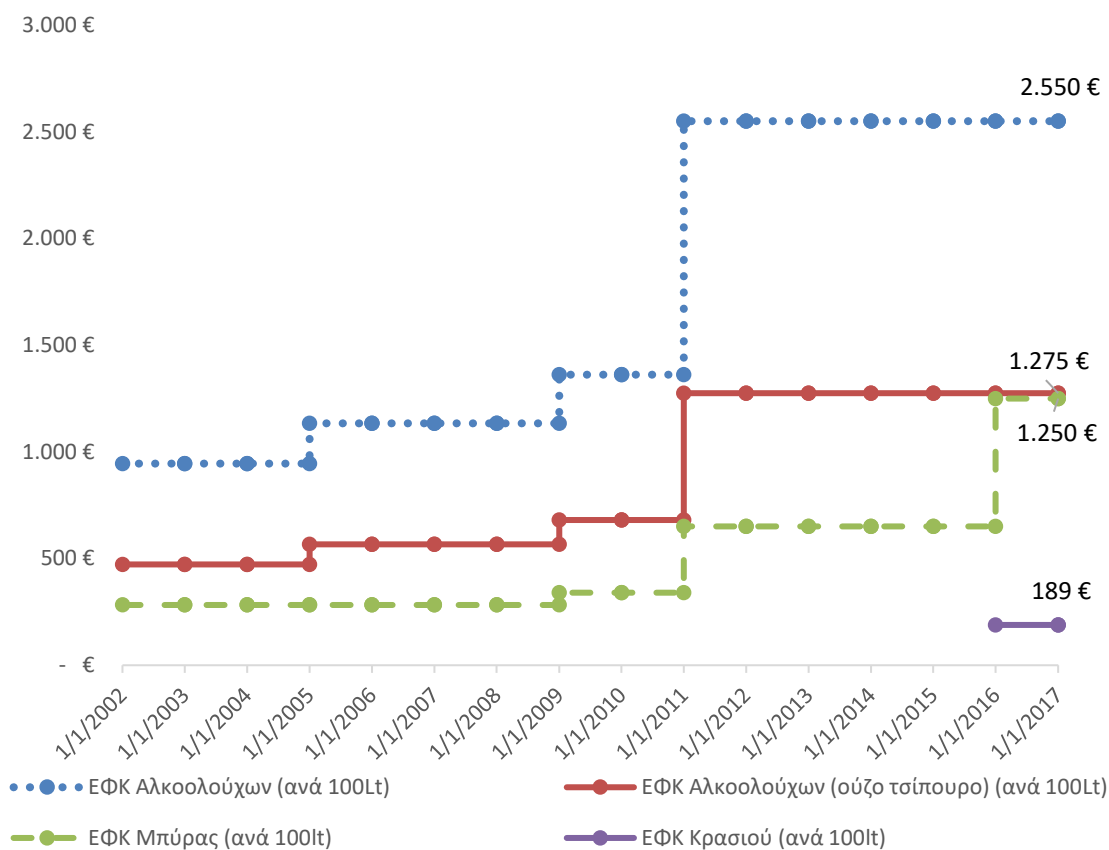
Αξίζει να επισημανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον Φεβρουάριο του 2017 την παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, θεωρώντας ότι η χώρα, εφαρμόζοντας α) μειωμένο συντελεστή 50% στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο και β) εξαιρετικά μειωμένους συντελεστές στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από μικρούς

¹⁰ Νόμος 2960/2001, Εναλλακτικά €0,59 ανά κίλο τελικού προϊόντος.

¹¹ Περιλαμβάνονται εισφορές για ταμείο χημικών και χαρτόσημο.

αποσταγματοποιούς, παραβιάζει τους κανόνες της ΕΕ, παρέχοντας ευνοϊκή μεταχείριση στα συγκεκριμένα αποστάγματα. Σύμφωνα με την Επιτροπή, τα μικρά αποστακτήρια μπορούν, υπό προϋποθέσεις, να επωφελούνται από μειωμένο συντελεστή ΕΦΚ, ο οποίος, όμως, δεν μπορεί να είναι μικρότερος από το 50% του κανονικού εθνικού συντελεστή. Επίσης, στα τέλη του 2017 η έκπτωση 50% επί του ΕΦΚ που ισχύει σε όλα τα οινοπνευματώδη ποτά που διακινούνται και παράγονται στα Δωδεκάνησα καταργήθηκε. Έτσι, από την 1^η Ιανουαρίου 2018 ισχύουν οι ίδιοι συντελεστές με την ηπειρωτική Ελλάδα.

Διάγραμμα 4.1. Εξέλιξη ΕΦΚΟΠ* 2002-2017

Πηγή: IOBE.

*Η φορολογία για το Τσίπουρο των διήμερων παραγωγών είναι €0,56 ανά λίτρο τελικού προϊόντος (περίπου €140/100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης). Στο κρασί επιβάλλεται ειδικός φόρος κατανάλωσης από το 2016.

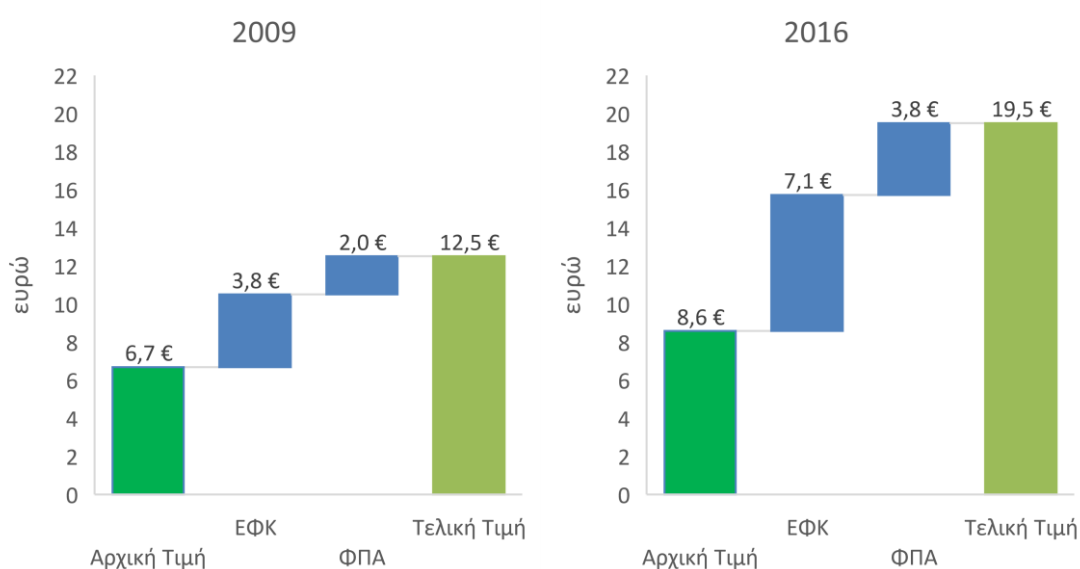
4.2 Φορολογία αλκοολούχων ποτών και τιμές λιανικής πώλησης

Ενδεικτικό των επιπτώσεων που είχαν στις τιμές οι διαδοχικές αυξήσεις του ΕΦΚ και του ΦΠΑ είναι το γεγονός ότι η τιμή λιανικής πώλησης ενός τυπικού αλκοολούχου ποτού, αυξήθηκε κατά 38% μέσα σε ένα έτος, χωρίς να έχει αυξηθεί το ίδιο διάστημα η ονομαστική τιμή προ φόρων. Αντίθετα, σε πραγματικούς όρους οι τιμές μειώθηκαν εξαιτίας του πληθωρισμού, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις οι εταιρίες του κλάδου προχώρησαν και σε μειώσεις των ονομαστικών τιμών προ φόρων.

Συγκεκριμένα για ένα τυπικό αλκοολούχο ποτό με τιμή προ φόρων €6,7, η επιβάρυνση των φόρων έφτανε τα €5,8 το 2009, ενώ το 2016 τα €10,9, δηλαδή το μερίδιο των φόρων ξεπερνά

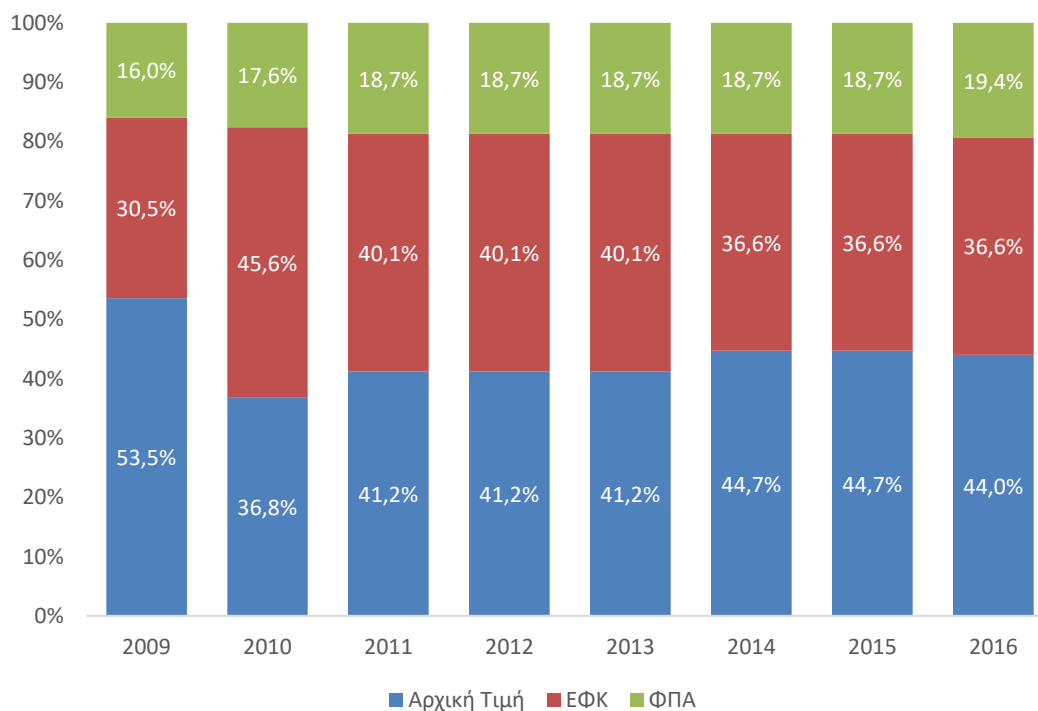
το 50% της τελικής τιμής. Έτσι, η τελική τιμή από €12,5 το 2009 πλέον προσεγγίζει τα €19,5, ενώ όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 4.3 το μερίδιο των φόρων αυξήθηκε σημαντικά. Η συμμετοχή του ΕΦΚ στην τελική τιμή του τυπικού προϊόντος ανήλθε σε 36,6% το 2016, από 30,5% το 2009, καθώς αυξημένο μερίδιο έχει πλέον και ο ΦΠΑ. Η προ φόρων τιμή από τους προμηθευτές αποτελεί σχεδόν το 45% της τελικής τιμής (από περίπου 54% το 2009), ενώ η συμμετοχή του συνόλου των φόρων προσεγγίζει το 56% της τελικής τιμής.

Διάγραμμα 4.2. Ενδεικτική δομή τιμής φιάλης αλκοολούχου ποτού (σε ευρώ)

Πηγή: IWSR, IOBE.

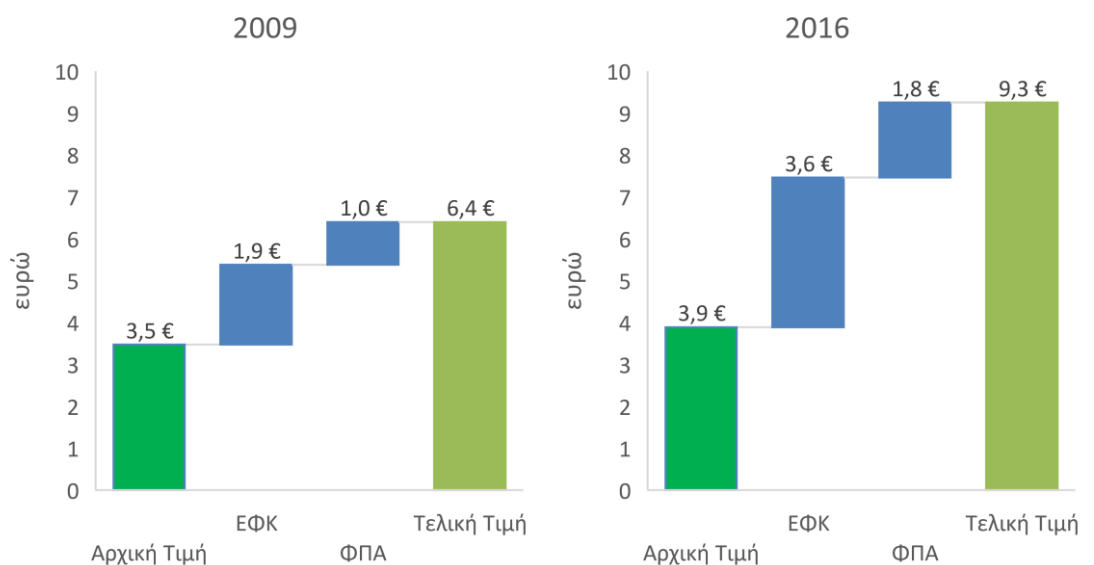
Διάγραμμα 4.3. Σύθεση τελικής τιμής ενός τυπικού αλκοολούχου ποτού

Πηγή: IWSR, IOBE.

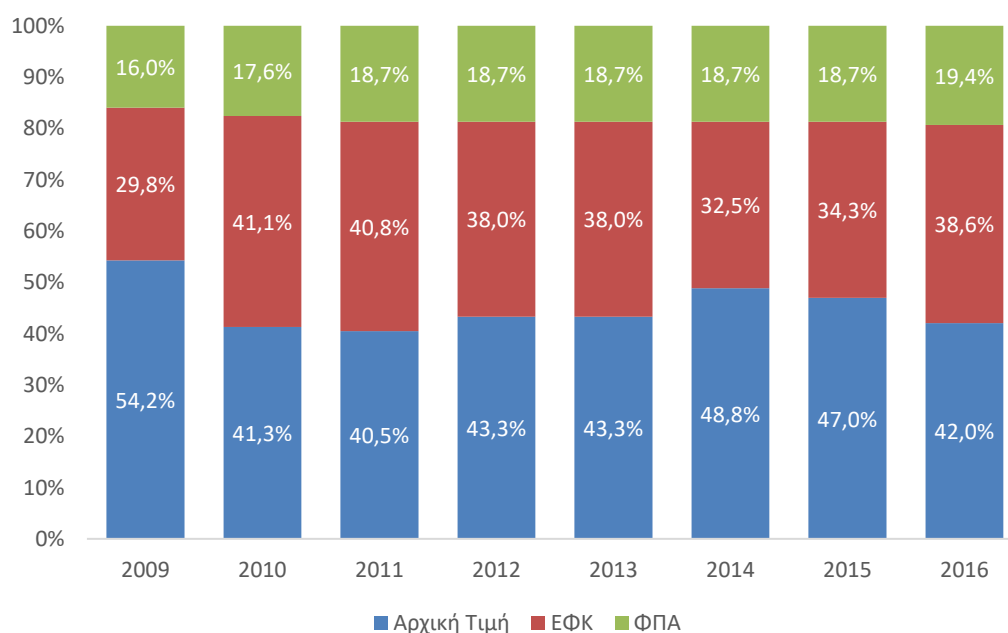
Μια αντιπροσωπευτική φιάλη ούζου κόστιζε €6,4 το 2009, το 2014 €11,0, ενώ το 2016 η τιμή της διαμορφώθηκε στα €9,3, κυρίως λόγω πτώσης της τιμής προ φόρων. Έτσι, στην κατηγορία του Ούζου (Διάγραμμα 4.4), οι φόροι (ΕΦΚ και ΦΠΑ) καλύπτουν το 58% της τελικής τιμής ενός τυπικού προϊόντος ούζου, ενώ η αρχική τιμή αφορά το υπόλοιπο 42%. Ο ΕΦΚ αποτελεί και πάλι το μεγαλύτερο τμήμα της τελικής τιμής, με 38,6% το 2016, ενώ το 2009 – προ της αύξησης των συντελεστών – ο ΕΦΚ αντανάκλούσε το 29,8% της τελικής τιμής.

Διάγραμμα 4.4. Ενδεικτική δομή τιμής φιάλης ούζου (700 ml) (σε ευρώ)

Πηγή: IWSR, IOBE.

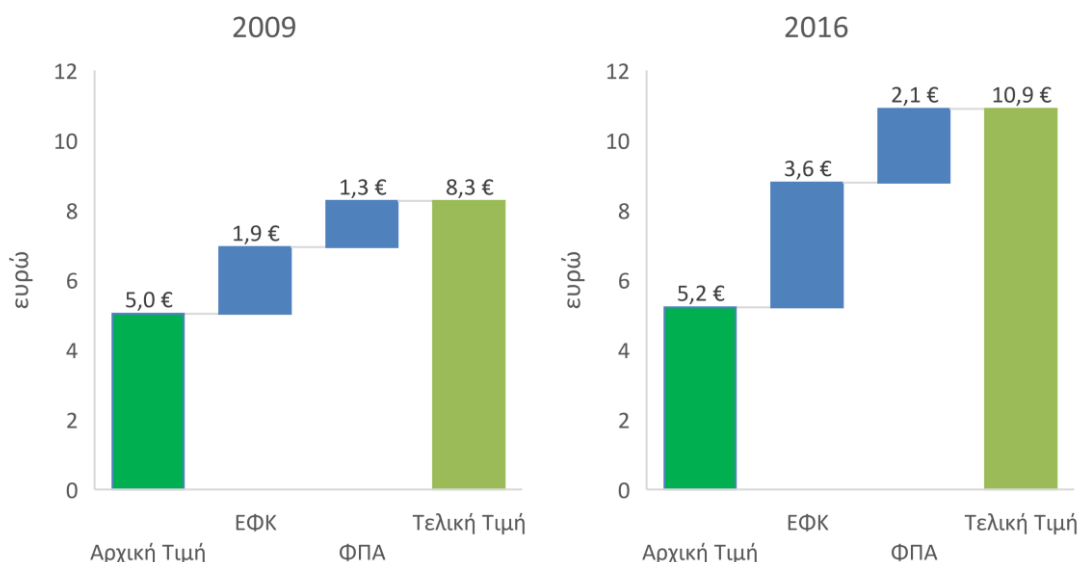
Διάγραμμα 4.5. Σύνθεση τελικής τιμής ούζου

Πηγή: IWSR, IOBE.

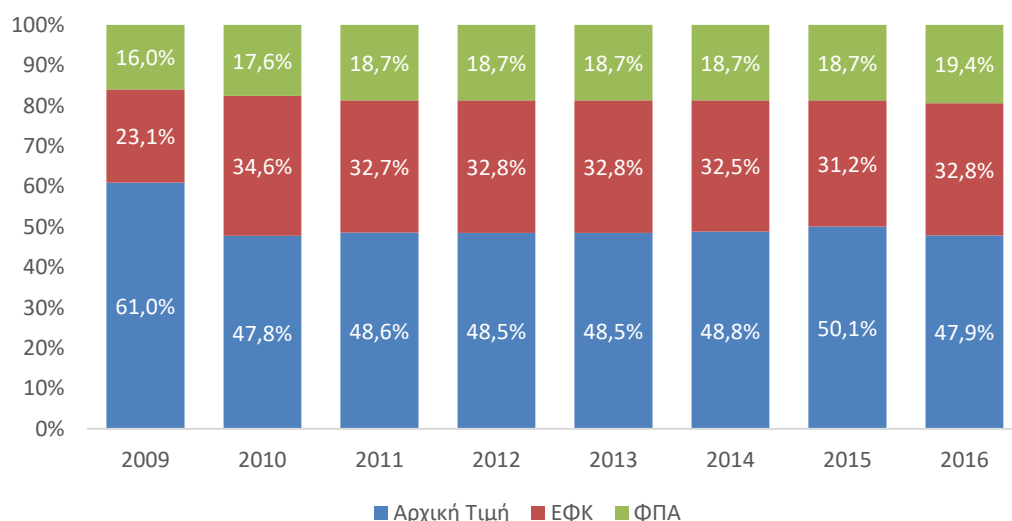
Αντίστοιχη εξέλιξη σημειώνεται και στην κατηγορία του επίσημου εμφιαλωμένου τσίπουρου (Διάγραμμα 4.6), όπου η τελική τιμή το 2009 ήταν €8,3, ενώ το 2016 διαμορφώθηκε στα €10,9. Ο ΕΦΚ έφτασε τα €3,6 το 2016, σχεδόν σε διπλάσιο επίπεδο έναντι του 2009. Οι αλλαγές αυτές μετέβαλλαν τη σύνθεση τιμής, με αποτέλεσμα η αρχική τιμή να καλύπτει το 47,9% της τελικής τιμής ενός προϊόντος, ενώ ο ΕΦΚ το 32,8%, έναντι 23,1% το 2009.

Διάγραμμα 4.6. Ενδεικτική δομή τιμής τσίπουρου (700 ml) (σε ευρώ)

Πηγή: IWSR, IOBE.

Διάγραμμα 4.7. Σύνθεση τελικής τιμής Τσίπουρου

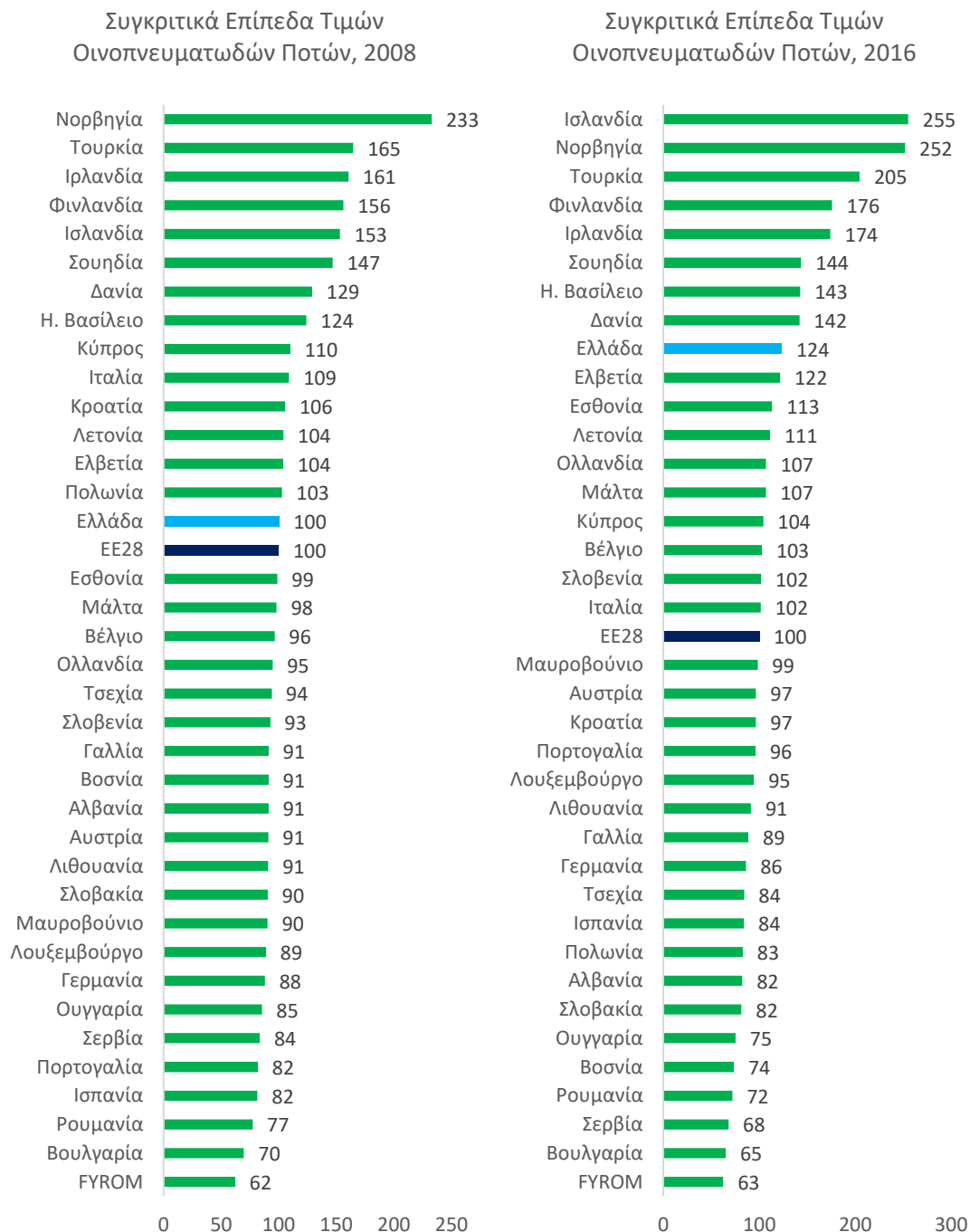
Πηγή: IWSR, IOBE.

4.3 Λοιπές επιπτώσεις από την αύξηση του συντελεστή ΕΦΚΟΠ

Εκτός από τις στρεβλώσεις στην αγορά οινοπνευματωδών ποτών που προκλήθηκαν από την αύξηση των συντελεστών ΕΦΚΟΠ, η αύξηση των φόρων και των τιμών έχει πρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις. Ειδικότερα, αυξάνει τα κίνητρα για διασυνοριακές αγορές (λαθρεμπόριο) αλκοολούχων ποτών από γειτονικές χώρες με χαμηλότερους συντελεστές

ΕΦΚ και επιδεινώνει την ανταγωνιστικότητα του εγχώριου τουριστικού προϊόντος σε σύγκριση με ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς.

Διάγραμμα 4.8. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών Οινοπνευματωδών Ποτών σε μονάδες αγοραστικής δύναμης*, 2008 και 2016

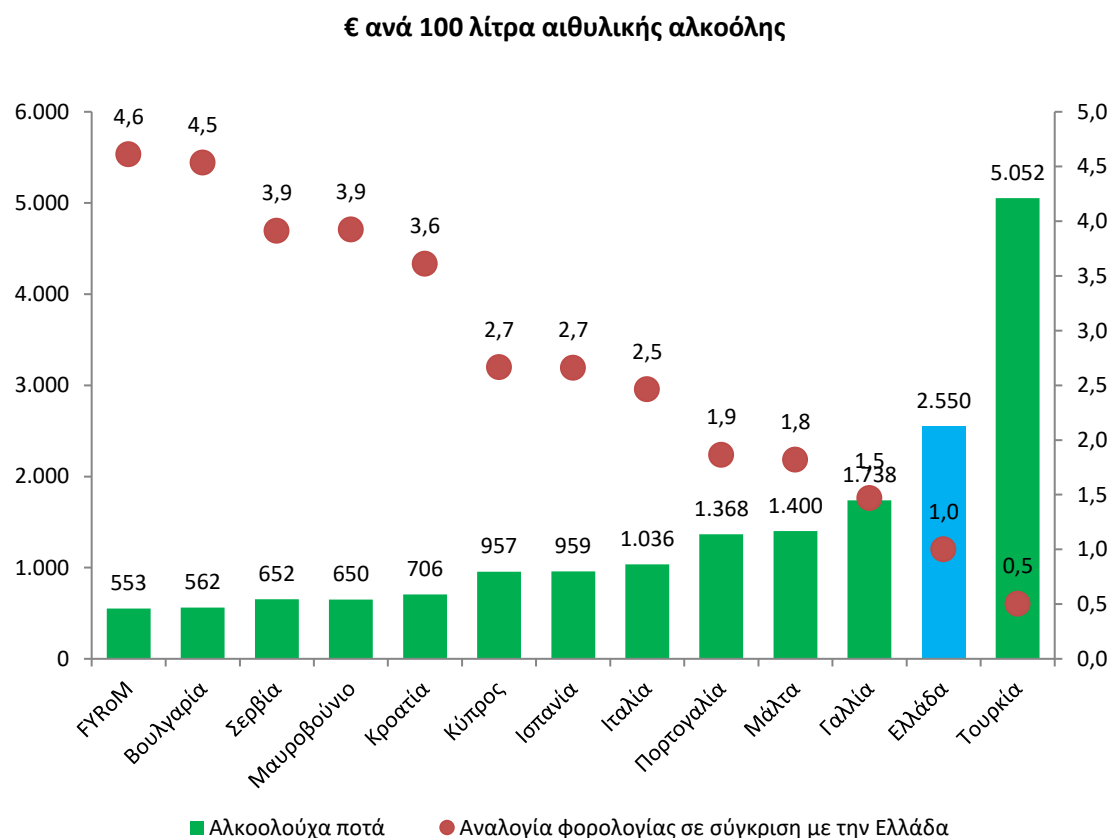
Πηγή: Eurostat

- Οι Ισοδύναμες Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (PPP) χρησιμοποιούνται για να αναλύσουν τις διαφορές στα επίπεδα τιμών μεταξύ χωρών. Οι Ισοδύναμες Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης υποδηλώνουν πόσες μονάδες του εθνικού νομίσματος απαιτείται σε μια χώρα για να έχει αντίστοιχη αγοραστική δύναμη 1 ευρώ στην ΕΕ. Η ΕΕ28 δηλώνει το 100 με βάση το οποίο συγκρίνονται όλες οι υπόλοιπες χώρες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η άνοδος των τιμών των αλκοολούχων ποτών ενίσχυσε τον πληθωρισμό και τα κίνητρα για διασυνοριακές αγορές από γειτονικές χώρες, καθώς οι τιμές λιανικής των οινοπνευματωδών ποτών στην Ελλάδα, ενώ βρίσκονταν ακριβώς στον μέσο όρο της ΕΕ το 2008, είναι πλέον υψηλότερες κατά 24% από το μέσο όρο στην ΕΕ-28, αλλά και σημαντικά υψηλότερες σε σύγκριση με γειτονικές χώρες και ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς.

Βασική αιτία για τη διαφοροποίηση του επιπέδου τιμών είναι ο εμφανώς υψηλότερος συντελεστής ΕΦΚ που εφαρμόζεται στην Ελλάδα (Διάγραμμα 4.9). Συγκεκριμένα ο ΕΦΚ ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης στην Ελλάδα υπερβαίνει κατά €1.150 περίπου τον αντίστοιχο μέσο όρο των άμεσα ανταγωνιστικά χωρών. Σε σχέση με τον μέσο όρο των ανταγωνιστικών χωρών που ανήκουν στην ΕΕ (χωρίς την Τουρκία) και τείνουν να συγκλίνουν σε ένα κοινό φορολογικό πλαίσιο, η απόκλιση μεταξύ του φορολογικού καθεστώτος προσεγγίζει τα €1.600.

Διάγραμμα 4.9. Ειδικός Φόρος αλκοολούχων ποτών (ανταγωνιστικών τουριστικά χωρών), Μάιος 2017

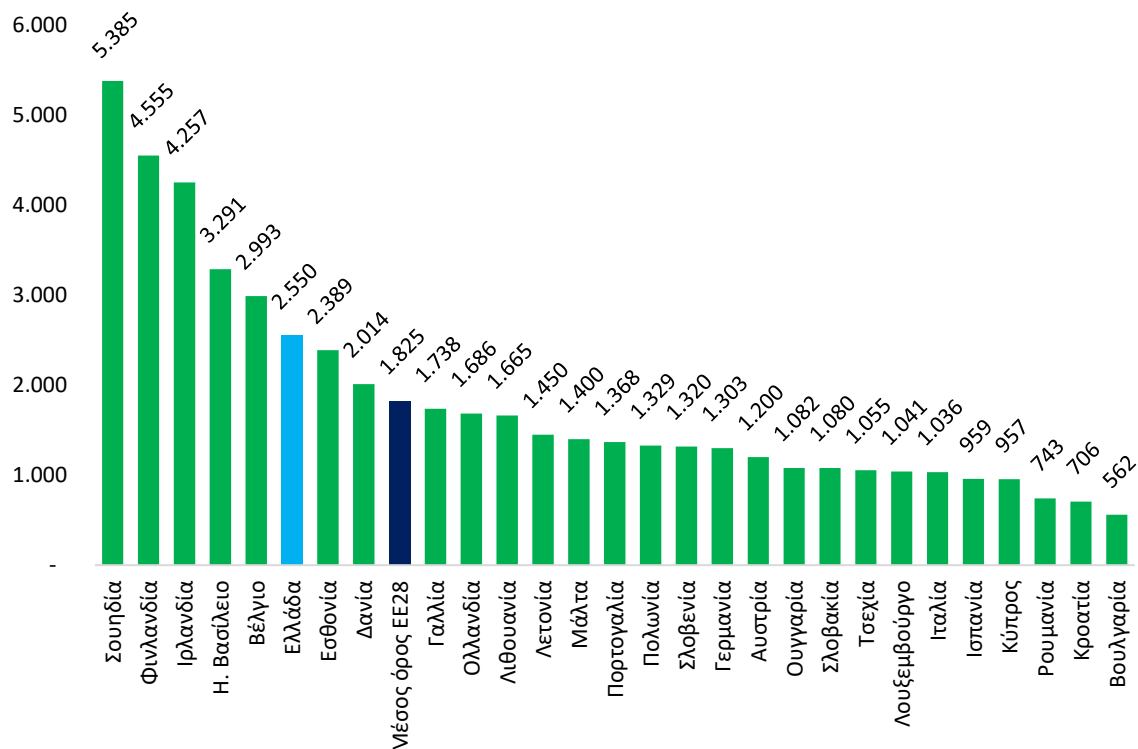

Πηγή: Spirits Europe

Η Ελλάδα έχει τον υψηλότερο συντελεστή ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών, ανάμεσα σε γειτονικές και σε ανταγωνιστικές τουριστικές χώρες, κάτι που ευνοεί το διασυνοριακό παραεμπόριο και το λαθρεμπόριο. Για παράδειγμα ο ΕΦΚ στην Ελλάδα είναι κατά 4,5 φορές υψηλότερος σε σύγκριση με τις γειτονικές χώρες (Βουλγαρία και FYRoM), και κατά 4 φορές περίπου υψηλότερος από τη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Σε σύγκριση με χώρες που προσφέρουν αντίστοιχο τουριστικό προϊόν, η Ελλάδα έχει κατά €800 υψηλότερο ΕΦΚ από την Γαλλία και

κατά €1.500 περίπου από την Ιταλία, την Ισπανία και την Κύπρο. Συγκριτικά με τον μέσο όρο της ΕΕ, ο οποίος περιλαμβάνει και τις βόρειες χώρες που αντιμετωπίζουν διαφορετικά το θέμα του αλκοόλ, η Ελλάδα βρίσκεται στην 6^η υψηλότερη θέση (Διάγραμμα 4.10).

Διάγραμμα 4.10. Ειδικός Φόρος Αλκοολούχων Ποτών ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης στα κράτη μέλη της ΕΕ (Μάιος 2017)

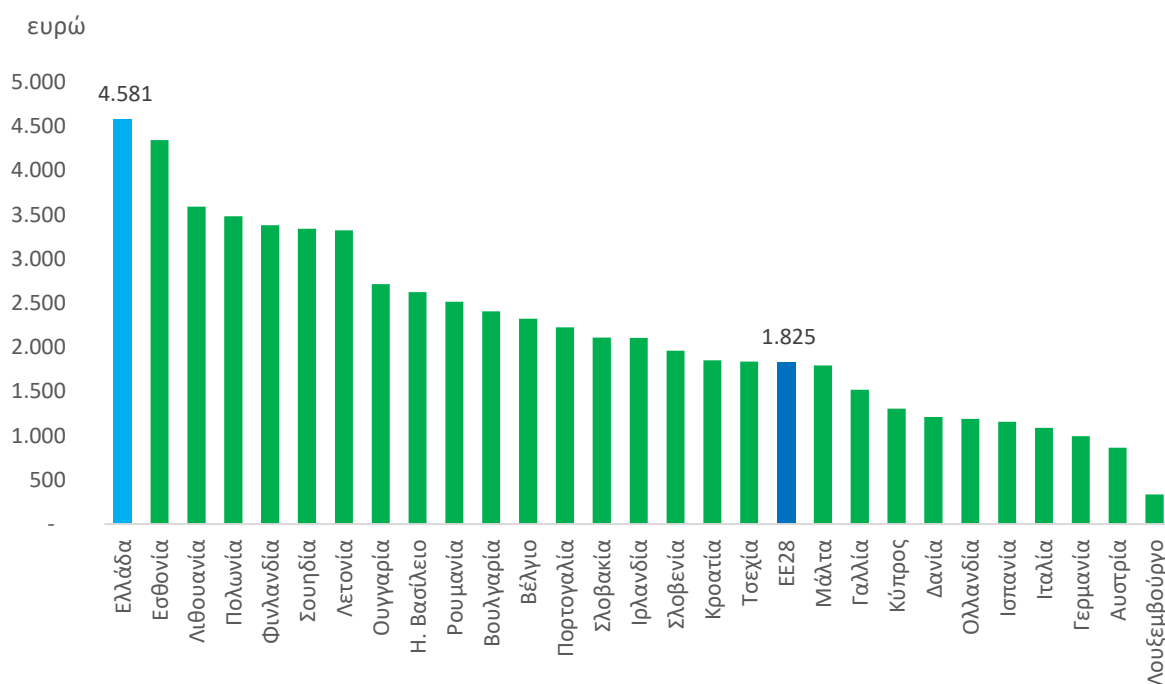

Πηγή: Spirits Europe.

Στο ύψος του συντελεστή ΕΦΚ στα αλκοολούχα ποτά, αλλά και στις υπόλοιπες κατηγορίες ποτών, θα πρέπει να προσμετρηθεί η σχετική θέση της ελληνικής οικονομίας σε όρους εισοδήματος. Η μείωση του εισοδήματος ή ένα χαμηλό εισόδημα σε μια οικονομία οξύνει επιπλέον έναν υψηλό φορολογικό συντελεστή ή εναλλακτικά ένας ίδιος φορολογικός συντελεστής είναι αρκετά ηπιότερος σε μια οικονομία με υψηλότερο εισόδημα, δηλαδή η επιβάρυνση των καταναλωτών είναι σχετικά εντονότερη σε χώρες με υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές ή/και σε χώρες με χαμηλότερο επίπεδο εισοδήματος.

Στο Διάγραμμα 4.11 έχει υπολογιστεί ο ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών σε όλες τις χώρες, σταθμίζοντας με τη σχετική θέση του εισοδήματος κάθε χώρας ως προς τον μέσο όρο της ΕΕ28. Η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη θέση, με €4.581 φόρο, έναντι του ονομαστικού €2.550. Η υψηλή τιμή για την Ελλάδα σημαίνει ότι λόγω του χαμηλότερου εισοδήματος, ο ΕΦΚ επιβαρύνει δυσανάλογα τους καταναλωτές. Αντίστοιχα, σε χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα όπως το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία, οι υψηλοί ΕΦΚ αλκοολούχων (€3.291 στο Ην. Βασίλειο και €5.385 στη Σουηδία), εμφανίζονται ηπιότεροι σε σύγκριση με την ονομαστική τους τιμή.

Διάγραμμα 4.11. Κατάταξη ΕΦΚ στα αλκοολούχα στην ΕΕ / μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα 2016

Πηγή: Spirits Europe, Eurostat, IOBE.

Εκτός από τις απώλειες που προκύπτουν από την αύξηση των διασυνοριακών αγορών και τη μείωση της ανταγωνιστικότητας του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, η αύξηση των φόρων στα οινοπνευματώδη ποτά ενισχύει τα κίνητρα για φοροδιαφυγή, λαθρεμπόριο ή/και νοθεία, η οποία έχει επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία.

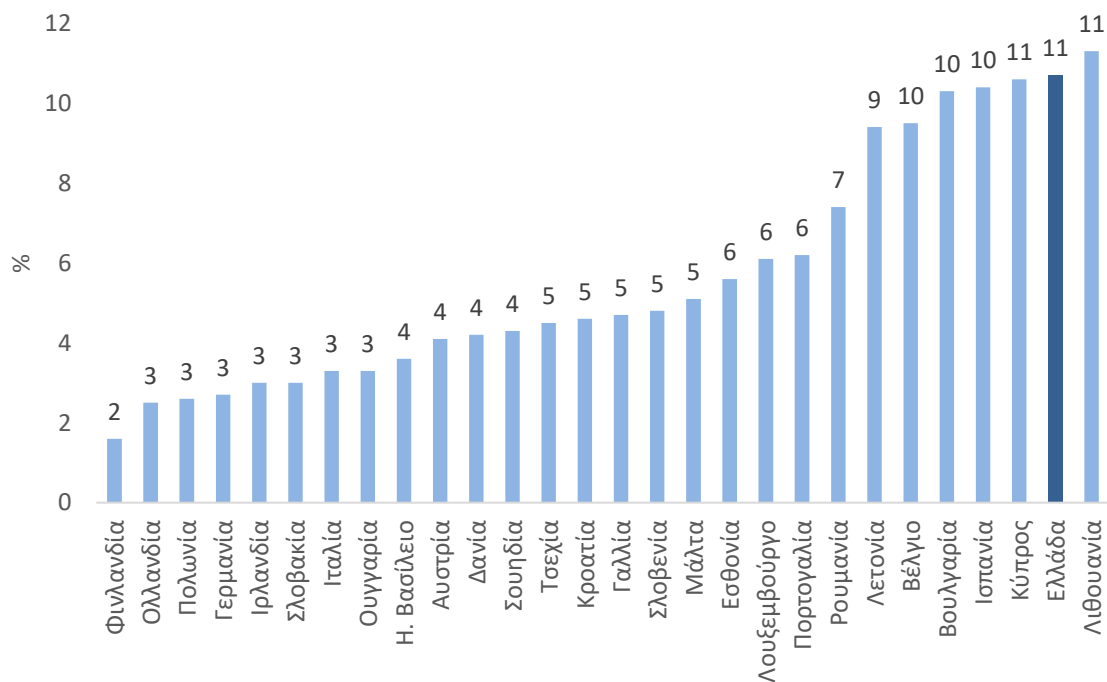
Η εμπειρία από τις πρόσφατες αυξήσεις του ειδικού φόρου στο Βέλγιο και τη Ρουμανία

Η Βελγική Κυβέρνηση αύξησε τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στα αλκοολούχα ποτά κατά 41% από την 1^η Νοεμβρίου 2015. Συνολικά, από το 2013, ο φόρος στα αλκοολούχα ποτά αυξήθηκε στο Βέλγιο κατά 71%, πολύ περισσότερο από την αύξηση του φόρου στη μύρα και στο κρασί. Σύμφωνα με την Spirits Europe, η αύξηση του φόρου δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα στα φορολογικά έσοδα, καθώς οι πωλήσεις τόσο στη λιανική όσο και στην επιτόπια κατανάλωση (μπαρ, καφετέριες, εστίαση, κ.ά.) μειώθηκαν κατακόρυφα. Ειδικότερα, οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 16% τη λιανική και κατά 50% στο κανάλι επιτόπιας κατανάλωσης (on trade). Το Υπουργείο Οικονομικών περίμενε το 2016, €220 εκατ. περισσότερα έσοδα αλλά εισέπραξε μόνο 51 επιπλέον – αν συνυπολογιστεί η μείωση του ΦΠΑ το τελικό αποτέλεσμα είναι ακόμα χαμηλότερο ή αρνητικό. Ωστόσο, η κατανάλωση αλκοολούχων ποτών δεν μειώθηκε, καθώς αυξήθηκαν οι διασυνοριακές αγορές. Στο Βέλγιο μία στις τέσσερις φιάλες που καταναλώνονται αγοράζονται από το εξωτερικό. Μάλιστα, τα στοιχεία έδειξαν ότι οι πωλήσεις αλκοολούχων ποτών στα καταστήματα λιανικής σε γειτονικές χώρες αυξήθηκαν σημαντικά (40% στο Λουξεμβούργο και διπλασιάστηκαν στη Βόρεια Γαλλία συγκριτικά με την υπόλοιπη χώρα).

Αντίστοιχα, η Ρουμανία τον Σεπτέμβριο του 2013 αύξησε τον ΕΦΚ Αλκοολούχων ποτών κατά 40%. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πτώση κατά 32% της νόμιμης αγοράς και απώλειες φορολογικών εσόδων περίπου €2 εκατ. από τον προϋπολογισμό του 2014. Οι επιπτώσεις ήταν σημαντικές και για την υγεία των καταναλωτών – αναφορές για δηλητηριάσεις από την κατανάλωση υποκατάστατων αλκοόλ υπήρχαν κάθε εβδομάδα. Ως αποτέλεσμα αυτών των προβλημάτων η ρουμανική κυβέρνηση αποφάσισε να μειώσει τον φόρο κατά 30% από την 1^η Ιανουαρίου 2016.

Οι υπερβολικοί φόροι, επομένως, περιορίζουν τα φορολογικά έσοδα, έχουν οικονομικές επιπτώσεις (στην απασχόληση και στην ανάπτυξη) και δημιουργούν υπερβάλλον βάρος για τους καταναλωτές. Μια πρόσφατη μελέτη του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Προστασίας Πνευματικών Δικαιωμάτων (EUIPO, 2016) υπολόγισε ότι οι παραβάσεις πνευματικών δικαιωμάτων στον τομέα των αλκοολούχων ποτών μειώνουν τις πωλήσεις κατά €740 εκατ. ή 4,4% της συνολικής αγοράς. Σύμφωνα με τη μελέτη, η κατανάλωση παράνομων αλκοολούχων ποτών είναι μεγάλη απειλή για την υγεία – δεν είναι αμελητέες οι περιπτώσεις που κάτι τέτοιο συνέβη σε ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. πάνω από 50 άτομα έχασαν τη ζωή τους και δεκάδες άλλοι υπέφεραν από σοβαρές παθήσεις μετά από κατανάλωση παράνομων ποτών που περιείχαν μεθανόλη). Το μέγεθος των παράνομων αγορών συνδέεται ευθέως με υπερβολικές αυξήσεις στους φόρους των νόμιμων προϊόντων. Μια εκτίμηση που αναφέρεται στη συγκεκριμένη μελέτη τοποθετεί την Ελλάδα στη δεύτερη υψηλότερη θέση στην ΕΕ, με ποσοστό 11%, με κριτήριο το μέγεθος των χαμένων πωλήσεων νόμιμων αλκοολούχων ποτών ως προς το σύνολο των πωλήσεων στην εγχώρια αγορά.

Διάγραμμα 4.12. Εκτιμήσεις χαμένων πωλήσεων αλκοολούχων ποτών, % συνολικών πωλήσεων (Μέσος όρος 2008-2013)

Πηγή: EUIPO (2016).

Σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της φορολόγησης των οινοπνευματωδών ποτών στην αντιμετώπιση ζητημάτων που αφορούν τη δημόσια υγεία, έχει παρατηρηθεί διεθνώς (Manning, Blumberg, & Moulton, 1995) ότι μια αύξηση του φόρου σε ποτά που ήδη επιβαρύνονται με υψηλή φορολογία:

- Επηρεάζει κυρίως την κατανάλωση των ατόμων που δεν είναι εξαρτημένα από το αλκοόλ (και όχι των εθισμένων στο αλκοόλ), γεγονός που περιορίζει την αποτελεσματικότητα της φορολόγησης ως εργαλείου πολιτικής υγείας,
- Οδηγεί σε υποκατάσταση προς:

- Φθηνότερα νόμιμα ποτά που δεν φορολογούνται (π.χ. κρασί) ή φορολογούνται με χαμηλότερους συντελεστές (π.χ. μπύρα),
- Νόμιμα μη τυποποιημένα (π.χ. χύμα τσίπουρο, τσικουδιά, κρασί),
- Αφορολόγητα (παράνομα) ποτά.

Συνεπώς, ο αυξημένος φόρος είναι πιθανό να μην μειώνει τελικά την κατά κεφαλήν κατανάλωση αλκοολούχων ποτών, αλλά να μετατοπίζει την κατανάλωση προς φθηνότερα ή αφορολόγητα/παράνομα προϊόντα που μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία.

4.3.1 ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Η αύξηση του ΕΦΚ Αλκοολούχων ποτών σε συνδυασμό με την ύφεση της ελληνικής οικονομίας οδήγησαν, όπως αναφέρθηκε, σε κατακόρυφη μείωση των πωλήσεων αλκοολούχων ποτών στην εγχώρια αγορά. Ωστόσο, η υποχώρηση των πωλήσεων δεν ισοδυναμεί με αντίστοιχη μείωση της κατανάλωσης, καθώς ένα μέρος της κατανάλωσης υποκαθίσταται από παρανόμως διακινούμενα αλκοολούχα ποτά (π.χ. λαθραία, νοθευμένα και παρανόμως εισαγόμενα από άλλες χώρες), η ποσότητα των οποίων δεν είναι δυνατό να καταγραφεί επισήμως. Ο βαθμός στον οποίο οξύνονται αυτά τα φαινόμενα μετά από αλλαγές στη φορολογία των αλκοολούχων ποτών, επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της ακολουθούμενης φορολογικής πολιτικής και έχει σημαντικές προεκτάσεις στην οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση στον κλάδο. Έχει, επομένως, ιδιαίτερο πρακτικό ενδιαφέρον, εφόσον αυτή είναι δυνατή, η εκτίμηση της έκτασης του παράνομου εμπορίου στις διάφορες εκφάνσεις του, όπως, για παράδειγμα, στην περίπτωση των διασυνοριακών αγορών ή των παράνομων εισαγωγών εδραιωμένων εμπορικών σημάτων, ιδίως μετά από φορολογικές μεταβολές, οι οποίες αλλάζουν σημαντικά τις σχετικές τιμές των (ίδιων) προϊόντων μεταξύ γειτονικών χωρών.

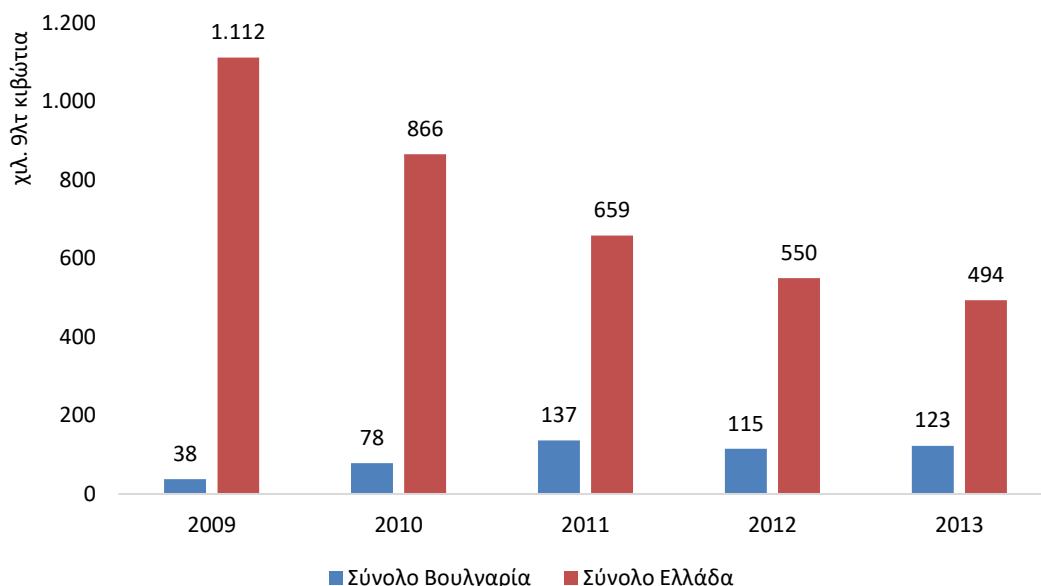
Στο πλαίσιο αυτό, η παροχή στοιχείων για τις πωλήσεις 12 διακριτών ετικετών (brands) από εταιρία του κλάδου αλκοολούχων ποτών, η οποία διανέμει τα προϊόντα της στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία¹², μας επιτρέπει να προσεγγίσουμε το μέγεθος των διασυνοριακών αγορών που πυροδότησε η αλλαγή στη φορολογία των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα, υπό την επιφύλαξη ότι οι μεταβολές των πωλήσεων στη Βουλγαρία μπορεί να οφείλονται και σε άλλους παράγοντες, όπως, για παράδειγμα, η ανακατανομή μεριδίων αγοράς των προϊόντων. Συγκεκριμένα, εξετάζουμε την εξέλιξη των πωλήσεων των ίδιων προϊόντων στην Ελλάδα και την Βουλγαρία την περίοδο 2009-2013, δηλαδή πριν και μετά τις μεγάλες αυξήσεις στη φορολογία των αλκοολούχων ποτών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα το 2010. Αξίζει να επισημανθεί ότι τα προϊόντα αυτά αντιπροσώπευαν την υπό εξέταση περίοδο το 17% έως 20% της ελληνικής αγοράς.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η αύξηση της φορολογίας στην Ελλάδα συμπίπτει χρονικά με τη σημαντική αύξηση στις πωλήσεις των συγκεκριμένων επώνυμων αλκοολούχων ποτών στην Βουλγαρία, η οποία μπορεί να σχετίζεται και με τη μετέπειτα (παράνομη) εισαγωγή τους στην Ελλάδα (Διάγραμμα 4.13).

¹² Τα στοιχεία είναι εμπιστευτικά και παρουσιάζονται σε συνολικό επίπεδο.

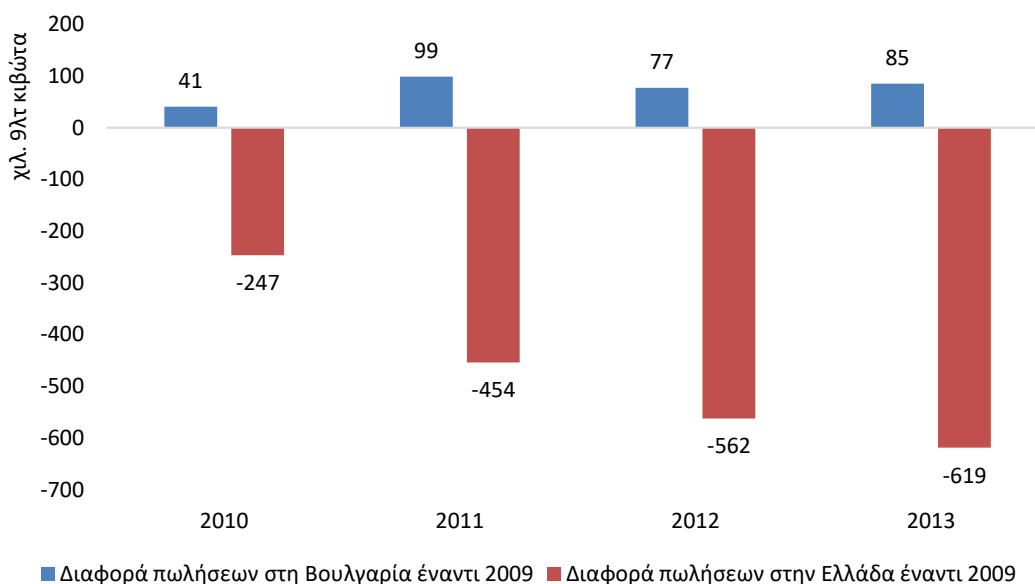
Είναι χαρακτηριστικό ότι τη χρονιά που έγιναν οι φορολογικές αλλαγές στην Ελλάδα (2010), οι πωλήσεις του συγκεκριμένου «καλαθιού» αλκοολούχων ποτών στην Βουλγαρία διπλασιάστηκαν σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (από 38 χιλ. 9λιτρα κιβώτια το 2009 σε 78 χιλ. το 2010), ενώ την επόμενη χρονιά, οι πωλήσεις ήταν 4 φορές υψηλότερες συγκριτικά με το 2009 (Διάγραμμα 4.14). Στη συνέχεια, μετά το 2011, παρατηρείται μικρή κάμψη των πωλήσεων, αλλά διατήρησή τους σε υψηλό επίπεδο σε σύγκριση με την περίοδο πριν το 2010. Την ίδια περίοδο, οι πωλήσεις του ίδιου καλαθιού αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα κατέρρευσαν, καθώς η σωρευτική μείωση μεταξύ 2009-2013 ήταν 56%. Συνολικά, αν υποθέσουμε ότι οι πρόσθετες, συγκριτικά με το 2009, πωλήσεις στην Βουλγαρία κατευθύνονται στην Ελλάδα, προκύπτει ότι το 4%-13% της εγχώριας αγοράς των συγκεκριμένων αλκοολούχων ποτών καλύφθηκε την περίοδο 2010-2013 από αγορές στην Βουλγαρία. Αυτό το μέγεθος δεν είναι αμελητέο. Μόνο από τις συγκεκριμένες διασυνοριακές αγορές, το ελληνικό δημόσιο ενδέχεται να έχασε περίπου €7 εκατ. κατά μέσο όρο σε ετήσια βάση.

Διάγραμμα 4.13. Πωλήσεις 12 μαρκών αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα και στην Βουλγαρία, 2009-2010

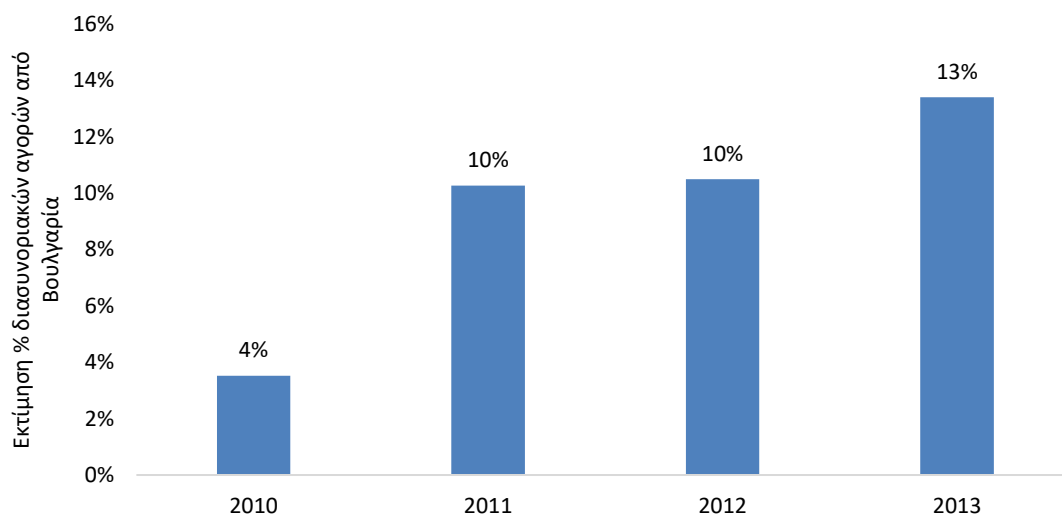
Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Διάγραμμα 4.14. Διαφορά πωλήσεων του ίδιου καλαθιού αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα και στην Βουλγαρία την περίοδο 2010-2013, σε σύγκριση με το 2009

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Διάγραμμα 4.15. Εκτίμηση μεριδίου αγορών ενός καλαθιού αλκοολούχων ποτών από την Βουλγαρία, στο σύνολο της εγχώριας αγοράς, 2010-2013

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

4.3.2 ΠΡΟΪΟΝ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΔΙΗΜΕΡΩΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑΤΟΠΟΙΩΝ - ΤΣΙΠΟΥΡΟ ΔΙΗΜΕΡΩΝ

Ένα πρόβλημα για τη λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών (με προεκτάσεις και στα δημόσια έσοδα), το οποίο έχει δημιουργηθεί στο παρελθόν αλλά τα τελευταία έτη εκτιμάται ότι έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις, είναι η παραγωγή και εμπορία του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών (τσίπουρο διήμερων ή χύμα τσίπουρο), πέρα από τα όρια που ορίζονται από το νομικό πλαίσιο των διήμερων παραγωγών.

Η παραγωγή του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα 4 διήμερων και υπόκειται σε χαμηλή φορολογία, καθώς

προορίζεται για αυτοκατανάλωση ή για εμπορία σε συγκεκριμένες ποσότητες με στόχο την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος.

Το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών φορολογικά και νομικά δεν σχετίζεται με το τσίπουρο που παράγεται για εμπορικούς λόγους και διατίθεται εμφιαλωμένο στην αγορά με το ίδιο φορολογικό καθεστώς όπως το εμφιαλωμένο ούζο (ΕΦΚ €12,75 ανά λίτρο αιθυλικής αλκοόλης ή €5,1 ανά λίτρο τελικού προϊόντος). Αντίθετα, το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών υπόκειται σε φορολογία €1,4 ανά λίτρο αιθυλικής αλκοόλης (40% Vol.) ή €0,56 ανά λίτρο τελικού προϊόντος¹³, καθώς προορίζεται για προσωπική ή οικιακή χρήση ή για περιορισμένη εμπορική διάθεση με σκοπό την ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών, με περιορισμό διάθεσης στον νομό δραστηριοποίησης, ενώ από το 1997 επεκτάθηκε η πώληση του σε όλη την επικράτεια. Ωστόσο, παρατηρείται ότι εκτός από τις ποσότητες που παράγονται με το καθεστώς του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών, παράγονται παράλληλα πολλαπλάσιες ποσότητες που διοχετεύονται για εμπορική χρήση, αξιοποιώντας το χαμηλό καθεστώς φορολόγησης του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών.

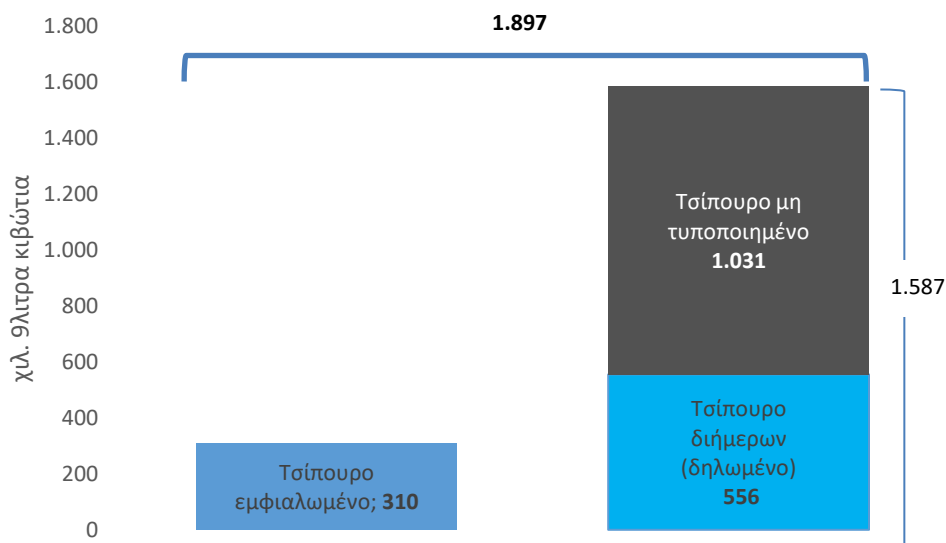
Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των Τελωνείων, οι ποσότητες προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών στην αγορά προσεγγίζουν τα 556 χιλ. 9λίτρα κιβώτια (5.040 χιλ. λίτρα τελικού προϊόντος ή 2.016 χιλ. λίτρα αιθυλικής αλκοόλης). Ωστόσο, σύμφωνα με φορείς της αγοράς, διοχετεύονται πολλαπλάσιες ποσότητες παράνομου τσίπουρου, που προσεγγίζουν το 1 εκ. 9λίτρα κιβώτια (9.239 χιλ. λίτρα τελικού προϊόντος ή 3.696 χιλ. λίτρα αιθυλικής αλκοόλης). Συνολικά, οι ποσότητες τσίπουρου που καταναλώνονται αφορούν το επίσημο εμφιαλωμένο, δηλαδή περίπου 310 χιλ. 9λίτρα κιβώτια το 2016 (Διάγραμμα 4.16), το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών με το ειδικό φορολογικό καθεστώς, στα 556 χιλ. 9λίτρα κιβώτια, αλλά και το παράνομο τσίπουρο που καταναλώνεται σε πολλαπλάσιες ποσότητες από τις δύο προηγούμενες κατηγορίες, στα 1.031 χιλ. 9λίτρα κιβώτια. Η εκτίμηση για το παράνομο τσίπουρο θεωρείται αρκετά μετριοπαθής, καθώς σύμφωνα με το πόρισμα επιτροπής του Υπουργείου Οικονομικών που συστάθηκε για τη διερεύνηση και επανεξέταση του καθεστώτος των διήμερων μικρών αποσταγματοποιών, οι εκτιμήσεις για την παράνομη εμπορία ανέρχονταν σε περίπου 2 εκ. 9λίτρα κιβώτια για το 2012.

Σε κάθε περίπτωση, οι απώλειες που προκύπτουν από την παράνομη εμπορία του τσίπουρου είναι σημαντικές σε όρους φορολογικών εσόδων. Το επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο, φορολογούμενο με το ίδιο καθεστώς όπως και το ούζο, συνεισέφερε στα φορολογικά έσοδα €14,2 εκ. το 2016 (Διάγραμμα 4.17), ενώ το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών με το ειδικό φορολογικό καθεστώς (€0,59 ανά λίτρο τελικού προϊόντος) απέδωσε περίπου €3,0 εκ. το 2016. Οι απώλειες όμως από το παράνομο τσίπουρο είναι σημαντικές, καθώς ακόμα και με τη συντηρητική εκτίμηση για 1.031 χιλ. 9λίτρα κιβώτια **παράνομης εμπορίας** (έναντι 2.000 του πορίσματος του Υπουργείου Οικονομικών), οι απώλειες εσόδων υπολογίζονται σε περίπου **€47,7 εκ. λόγω μη καταβολής του αντίστοιχου ΕΦΚ** αλκοολούχων ποτών, με την υπόθεση ότι αυτές οι ποσότητες δεν θα μπορούσαν να διοχετευτούν με το καθεστώς των διήμερων, εφόσον η παραγωγική δυνατότητα έχει φτάσει ήδη το μέγιστο. Στο

¹³ Νόμος 2960/2001, Εναλλακτικά €0,59 ανά κιλό τελικού προϊόντος.

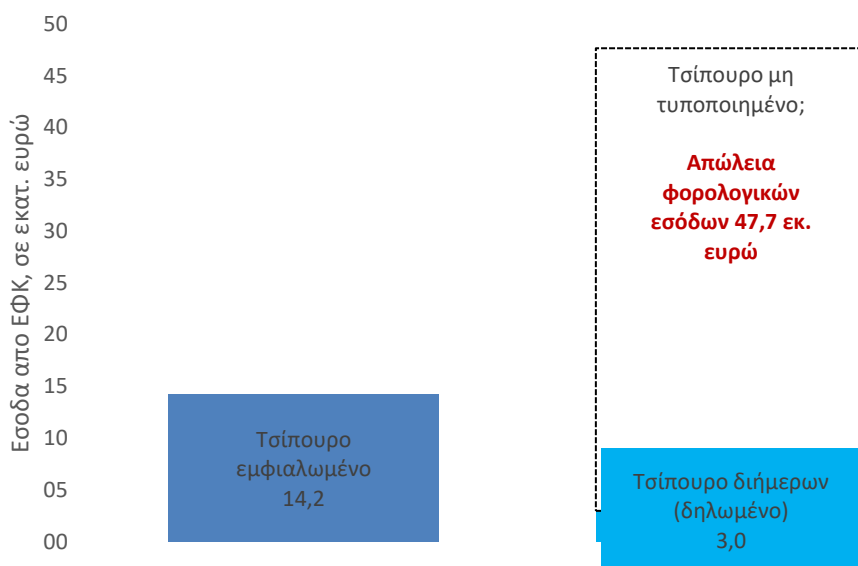
ποσό αυτό δεν έχουν συμπεριληφθεί οι απώλειες από τον ΦΠΑ που εκτιμάται ότι επίσης δεν καταβάλλεται σε πολύ μεγάλο τμήμα της αγοράς.

Διάγραμμα 4.16. Ετήσια Κατανάλωση Τσίπουρου ανά είδος, 2016

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Εκτιμήσεις αγοράς, Εκτιμήσεις IOBE.

Διάγραμμα 4.17. Φορολογικά Έσοδα από Τσίπουρο, 2016

Πηγή: Γενικό Χημείο Κράτους, Κρατικοί Προϋπολογισμοί, Εκτιμήσεις αγοράς, Εκτιμήσεις IOBE.

Έτσι προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις:

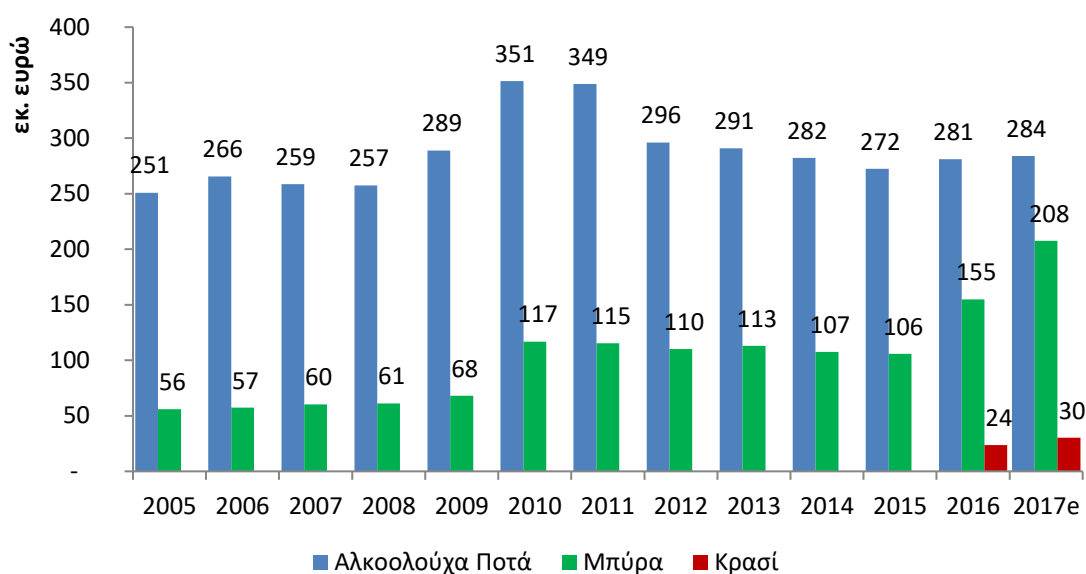
- Στη **λειτουργία της αγοράς**: Αθέμιτος ανταγωνισμός προς τους ποτοποιούς που τυποποιούν το προϊόν, το οποίο φορολογείται κανονικά και υπόκειται σε συνεχείς ελέγχους, τόσο στην παραγωγή όσο και στην εμφιάλωση.
 - Ταυτόχρονα, καταναλώνονται πόροι (σταφύλια κ.ά.) που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα προϊόντα (π.χ. κρασί, αλκοολούχα), τονώνοντας την επίσημη παραγωγή, τις εξαγωγές και τα φορολογικά έσοδα.
- Στη **δημόσια υγεία** για το τμήμα της παραγωγής στο οποίο:

- Έχει γίνει προσθήκη μη ελεγμένων συστατικών στην απόσταξη (υψηλά επίπεδα μεθυλικής αλκοόλης – ξυλόπνευμα) και
- Η διακίνηση συνήθως πραγματοποιείται σε πλαστική συσκευασία, η οποία δεν είναι κατάλληλη για την αποθήκευση ποτών που περιέχουν οινόπνευμα.
- Στα **φορολογικά έσοδα**: Απώλεια εσόδων από τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών και ΦΠΑ.
 - Πέρα από τις απώλειες ΕΦΚ και ΦΠΑ, σε όλο το κανάλι των παράνομων ποσοτήτων εντοπίζονται απώλειες φορολογικών εσόδων από φόρο εισοδήματος και εισφορών, λόγω της αδήλωτης εργασίας.
- Η μη τακτοποίηση του καθεστώτος εμπορίας τσίπουρου ενδεχομένως διήμερων αδυνατίζει τη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τη διατήρηση της έκπτωσης 50% στο τυποποιημένο ούζο και τσίπουρο.

4.4 Φορολογικά έσοδα από τα αλκοολούχα ποτά

Ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών συνεισφέρει σημαντικά στα φορολογικά έσοδα, τόσο μέσω του ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών και του ΦΠΑ, όσο και με τους φόρους εισοδήματος και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Ενδεικτικά, τα έσοδα από τον ΕΦΚ στα αλκοολούχα ποτά (περιλαμβάνονται ούζο και τσίπουρο) διαμορφώθηκαν το 2016 σε €281 εκ., ενώ τα έσοδα από ΕΦΚ στη μύρα ανήλθαν στα €155 εκ., έπειτα από τη σημαντική αύξηση του συντελεστή το 2016. Στα αλκοολούχα ποτά τα φορολογικά έσοδα ακολούθησαν πτωτική πορεία μετά το 2010 μέχρι το 2015, επηρεαζόμενα από τη μείωση της κατανάλωσης, ενώ το 2016 σημειώθηκε άνοδος, ενδεχομένως λόγω σημαντικής αύξησης των τουριστικών ροών. Για το 2017, με βάση τα στοιχεία για το πρώτο 8μηνο (€183 εκ.), εκτιμάται ότι τα συνολικά έσοδα από αλκοολούχα ποτά θα διαμορφωθούν στα €284 εκ., εφόσον συνεχιστεί η μικρή αύξηση που παρατηρείται. Στη μύρα αναμένεται σημαντική αύξηση, η οποία προέρχεται από τους αυξημένους φορολογικούς συντελεστές, αλλά και από την ανοδική τουριστική κίνηση, με τα έσοδα να εκτιμώνται στα €208 εκ., ενώ στο κρασί τα έσοδα εκτιμώνται στα €30 εκ.

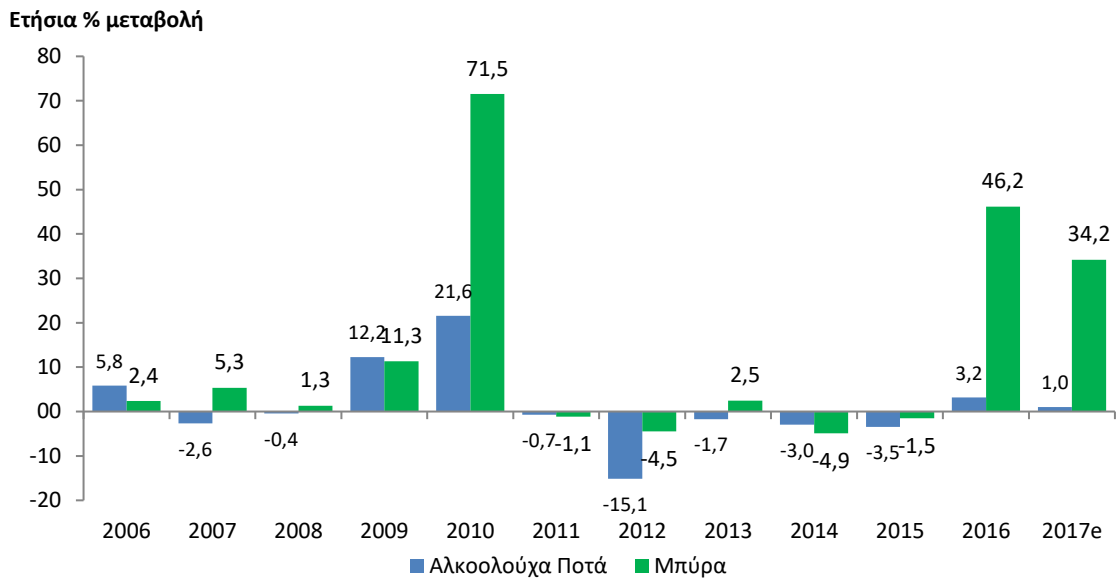
Διάγραμμα 4.18. Φορολογικά έσοδα ΕΦΚ Οινοπνευματωδών ποτών

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών.

Η μεταβολή των φορολογικών εσόδων από ΕΦΚ για τα αλκοολούχα ποτά και τη μπύρα παρουσιάζεται στο επόμενο διάγραμμα. Έτσι, όπως σημειώθηκε και προηγουμένως, τα φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν το 2009 και 2010, μετά τις σημαντικές αυξήσεις των συντελεστών, ενώ έπειτα καταγράφεται κάμψη. Αξίζει να επισημανθεί επίσης ότι οι αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών στη μπύρα είχαν θετική επίδραση στα έσοδα (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιτεύχθηκαν οι στόχοι του προϋπολογισμού), τόσο γιατί η μπύρα λειτούργησε ως υποκατάστατο των αλκοολούχων ποτών, όσο και επειδή η έκταση παράνομου εμπορίου μπύρας είναι περιορισμένη.

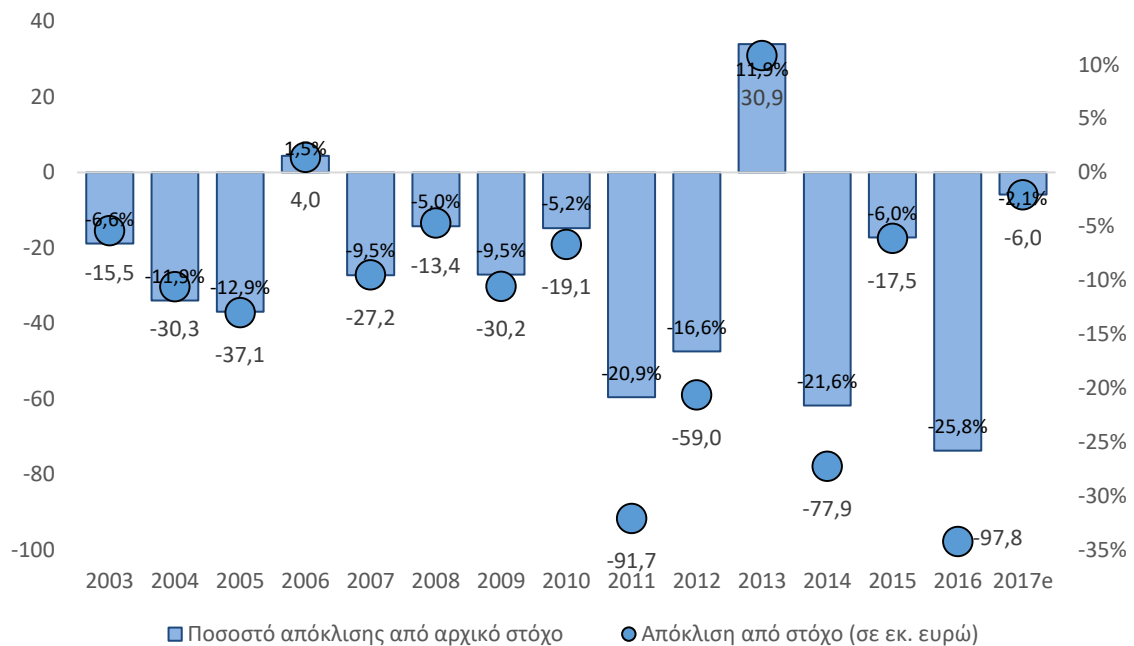
Διάγραμμα 4.19. Ετήσια % μεταβολή φορολογικών εσόδων Οινοπνευματωδών ποτών

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Ανάλυση IOBE.

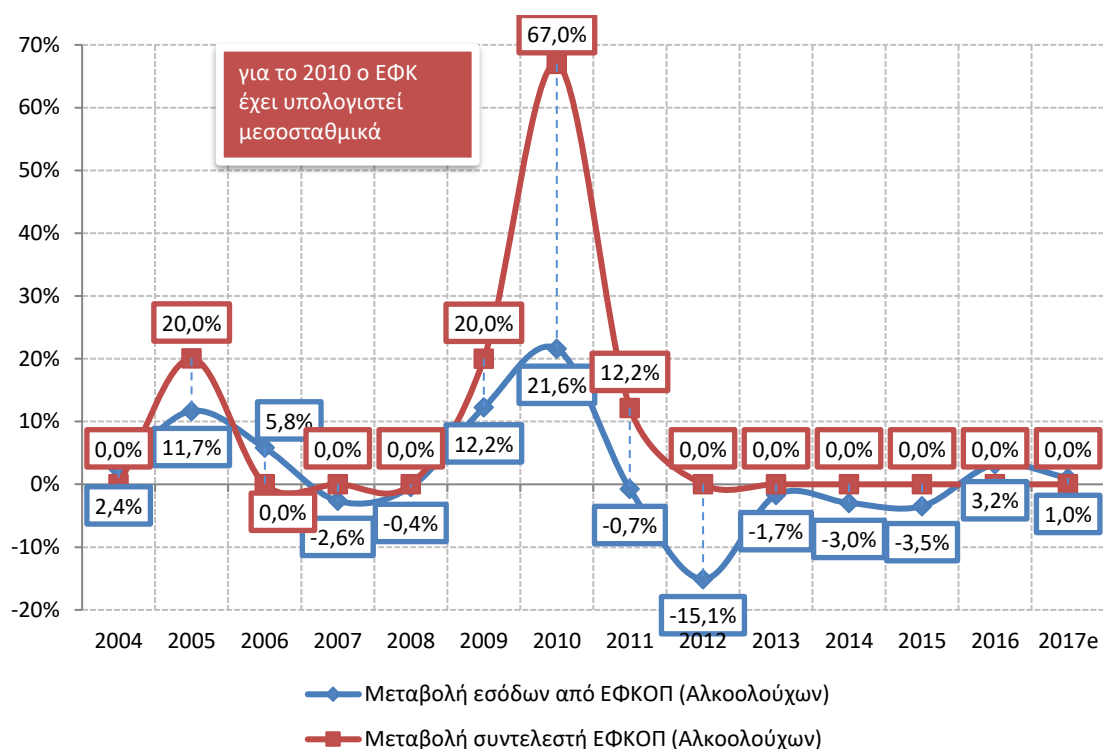
Πέρα από τις μεταβολές των εσόδων, ιδιαίτερη σημασία έχει η επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί στον προϋπολογισμό για τα έσοδα από ΕΦΚ. Παρατηρείται, όμως, ότι διαχρονικά δημιουργούνται αποκλίσεις των εσόδων που εισπράττονται από τη φορολόγηση των αλκοολούχων ποτών σε σχέση με τους στόχους του προϋπολογισμού (Διάγραμμα 4.20). Είναι ενδεικτικό ότι το 2016 εισπράχθηκαν €97,8 εκ. λιγότερα από τον αρχικό στόχο, δηλαδή απόκλιση κατά 25,8%, ενώ και το 2014 η απόκλιση ήταν μεγάλη.

Διάγραμμα 4.20. Αποκλίσεις φορολογικών εσόδων από τους στόχους του προϋπολογισμού

Πηγή: Κρατικοί Προϋπολογισμοί. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

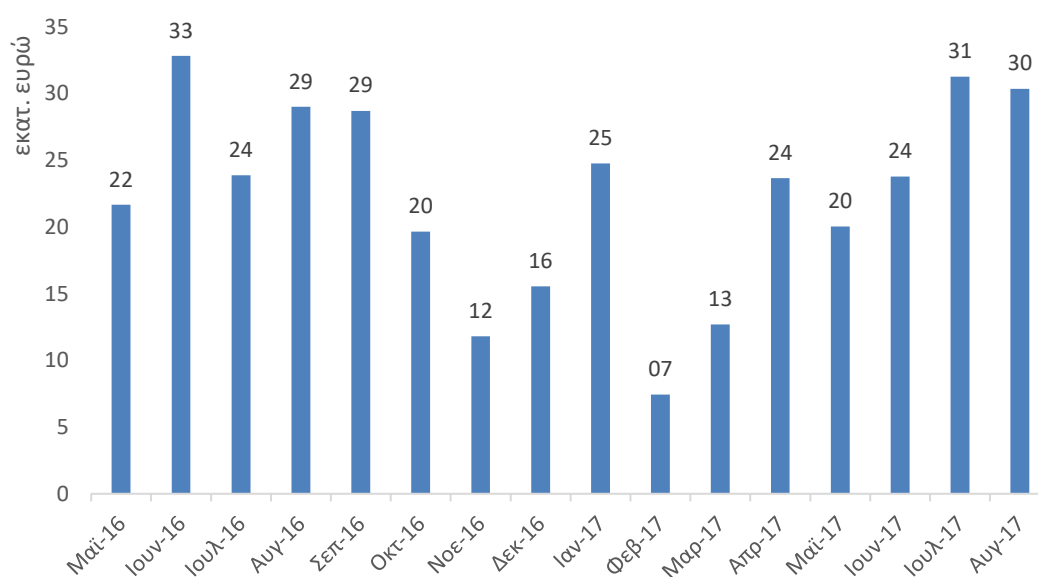
Διάγραμμα 4.21. Μεταβολή συντελεστή ΕΦΚ αλκοολούχων και φορολογικών εσόδων

Πηγή: Κρατικοί Προϋπολογισμοί. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Από τον Μάιο του 2016 καταγράφεται στους κωδικούς εσόδων του προϋπολογισμού ο ΦΠΑ που επιβάλλεται στην αιθυλική αλκοόλη και σε αλκοολούχα ποτά. Παρά το γεγονός ότι δεν έχει συμπληρωθεί ακόμα επαρκής χρόνος για την εξαγωγή τάσεων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ΦΠΑ που εισπράττεται, είναι ένας σημαντικός επιπλέον πόρος από την αγορά ποτών, που θα πρέπει να προστεθεί στη συνολική συνεισφορά της αγορά αλκοολούχων ποτών.

Διάγραμμα 4.22. Φ.Π.Α. στην αιθυλική αλκοόλη και σε αλκοολούχα ποτά

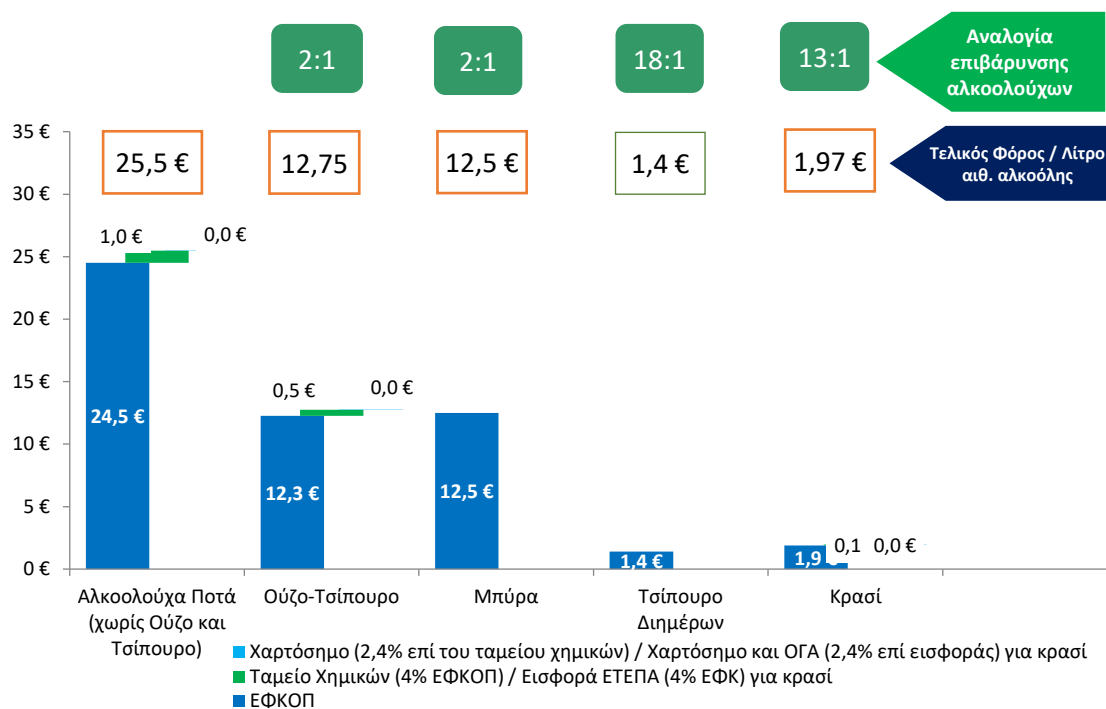
Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

4.4.1 Η ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΦΟΡΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΩΝ ΠΟΤΩΝ

Η φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται στα οινοπνευματώδη ποτά (αλκοολούχα ποτά, ούζο τσίπουρο και μπίρα), δημιουργεί ορισμένες διακρίσεις μεταξύ των προϊόντων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο ΕΦΚ που επιβάλλεται στα αλκοολούχα ποτά (εκτός ούζου και τσίπουρου) είναι διπλάσιος έναντι του αντίστοιχου φόρου στο εμφιαλωμένο ούζο, στο τσίπουρο και πλέον στην μπίρα. Περαιτέρω, υπάρχει μεγάλη διαφορά στη φορολόγηση εμφιαλωμένου τσίπουρου και τσίπουρου διημέρων (ο φορολογικός συντελεστής στο τσίπουρο διημέρων βρίσκεται στο 1/10 περίπου του συντελεστή που εφαρμόζεται στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο), η οποία σε συνδυασμό με την απουσία ελέγχων στην εμπορία του τσίπουρου διημέρων ισχυροποιεί τα κίνητρα για την παραγωγή και (παράνομη) εμπορία του.

Στο Διάγραμμα 4.23 απεικονίζεται η ανισοκατανομή του φόρου, όπου ο τελικός ΕΦΚΟΠ, δηλαδή με την προσθήκη των επιβαρύνσεων χαρτοσήμου και του ταμείου χημικών, είναι €25,5 ανά 100 λίτρα αιθυλικής αλκοόλης στα αλκοολούχα ποτά, €12,75 σε ούζο και τσίπουρο, €12,5 στη μπίρα και πολύ χαμηλός για το κρασί, στα €1,97, ενώ όπως αναφέρθηκε ο φόρος για το τσίπουρο διημέρων είναι €1,4.

Διάγραμμα 4.23. ΕΦΚ ανά προϊόν, 2017

Πηγή: Spirits Europe, Ανάλυση IOBE.

Η δυσανάλογη επίπτωση του φόρου στα αλκοολούχα είναι εμφανής και στις μερίδες σερβιρίσματος, π.χ. αυτές που σερβίρονται στην on trade αγορά (μπαρ, εστιατόρια, ξενοδοχεία κ.ά.). Ενδεικτικά, για τις μέσες μερίδες σερβιρίσματος, η επιβάρυνση των αλκοολούχων ποτών είναι αρκετά μεγαλύτερη έναντι των υπολοίπων κατηγοριών.

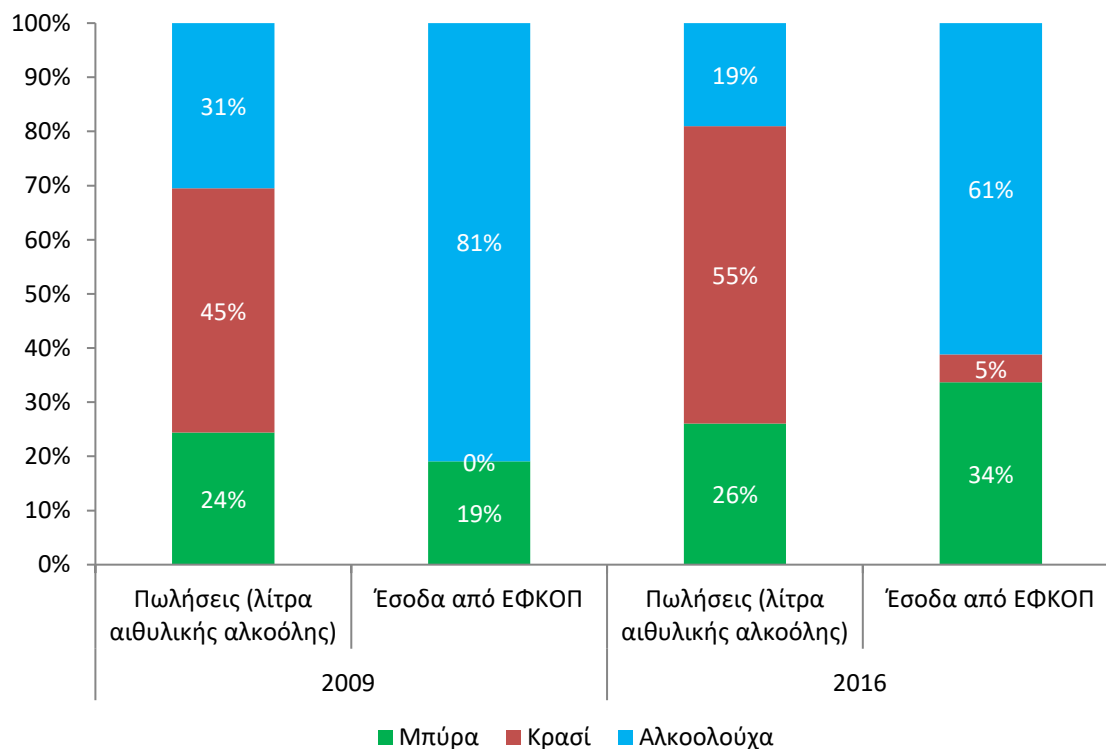
Πίνακας 4.2. Ειδικός Φόρος ανά ποσότητα σερβιρίσματος, 2017

Προϊόν	Συνήθης μερίδα σερβιρίσματος ανά προϊόν	Μέση περιεκτικότητα αλκοόλ συνήθη μερίδα σερβιρίσματος	Ειδικός Φόρος συνήθη μερίδα σερβιρίσματος
Κρασί	Ποτήρι 120 ml 	14,4 ml	2,8 € cents
Μπύρα	Μπουκάλι 330 ml 	16,5 ml	20,6 € cents
Τσίπουρο διημέρων	Ποτήρι 40 ml 	16,0 ml	2,2 € cents
Ούζο και Τσίπουρο	Ποτήρι 40 ml 	16,0 ml	20,4 € cents
Αλκοολούχα Ποτά (χωρίς ούζο και τσίπουρο)	Ποτήρι 40 ml 	16,0 ml	41,0 € cents

Πηγή: Ανάλυση IOBE.

Η δυσανάλογη επιβάρυνση αντανακλάται και στα φορολογικά έσοδα που προέρχονται από τα οινοπνευματώδη (Διάγραμμα 4.24). Το 2016, οι πωλήσεις ανά προϊόν, σε μονάδες αιθυλικής αλκοόλης ήταν 26% για τη μπύρα, 55% για το κρασί και 19% για τα αλκοολούχα, ενώ το μερίδιο των εσόδων από ΕΦΚΟΠ ήταν 34% για τη μπύρα, 5% για το κρασί και 61% για τα αλκοολούχα ποτά. Επομένως, η συμβολή των αλκοολούχων ποτών σε όρους φορολογικών εσόδων είναι σημαντική, παρότι αντιπροσωπεύουν μόνο το 19% των πωλήσεων σε όρους όγκου αιθυλικής αλκοόλης, έναντι 31% το 2009.

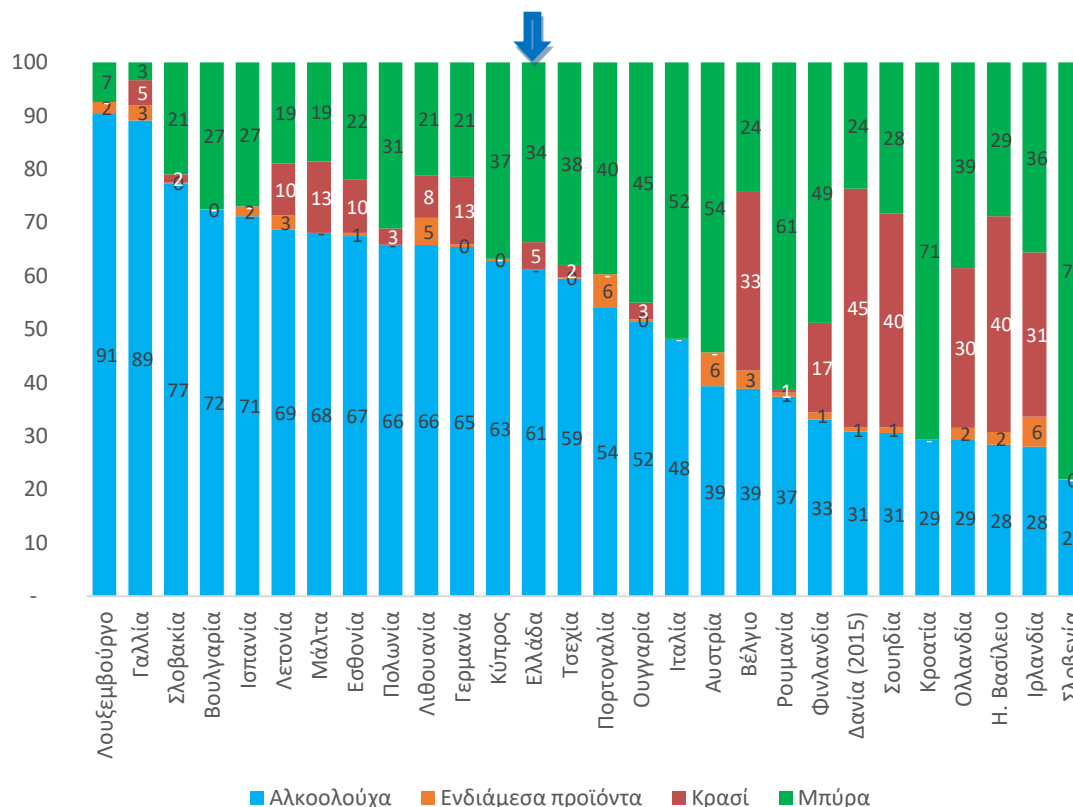
Διάγραμμα 4.24. Αναλογία Πωλήσεων αιθυλικής αλκοόλης και Εσόδων 2009 & 2016

Πηγή: IWSR, Υπουργείο Οικονομικών. Ανάλυση IOBE.

Σύμφωνα μάλιστα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα βρίσκεται στην ομάδα χωρών της ΕΕ στις οποίες η συνεισφορά των αλκοολούχων ποτών στα φορολογικά έσοδα από το σύνολο των οινοπνευματωδών ποτών είναι υψηλή (> 60%) (Διάγραμμα 4.25). Το μερίδιο ήταν αυξημένο το 2015 για τα αλκοολούχα, καθώς δεν είχε αυξηθεί ο φόρος στην μύρα που ενίσχυσε το μερίδιο της στα έσοδα από ΕΦΚΟΠ και δεν είχε επιβληθεί ο φόρος στο κρασί.

Διάγραμμα 4.25. Σύνθεση Εσόδων από ΕΦΚΟΠ στα κράτη μέλη της ΕΕ-28, 2016

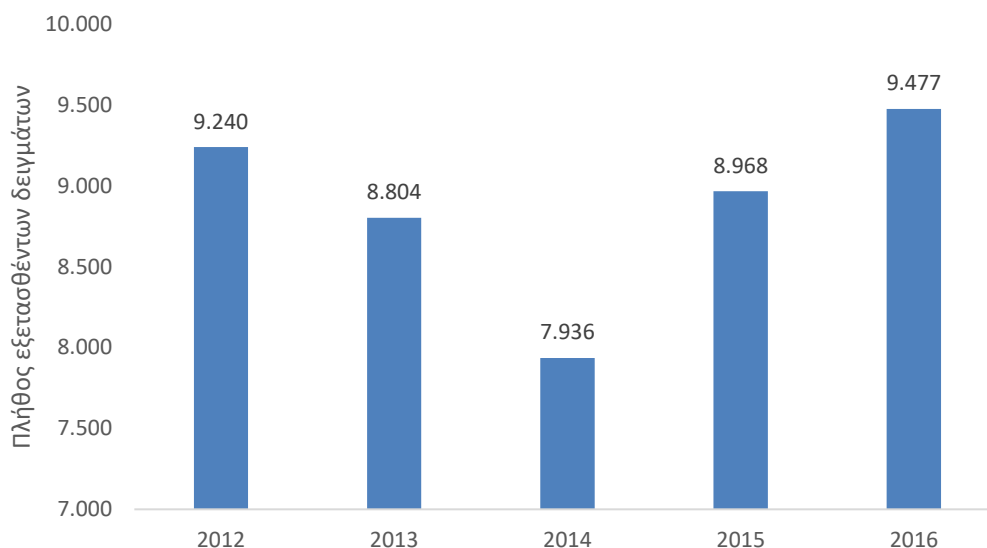

Πηγή: European Commission, Taxation And Customs Union, Indirect Taxation and Tax administration, Environment and other indirect taxes (July 2017).

4.4.2 ΈΛΕΓΧΟΙ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΩΝ ΠΟΤΩΝ

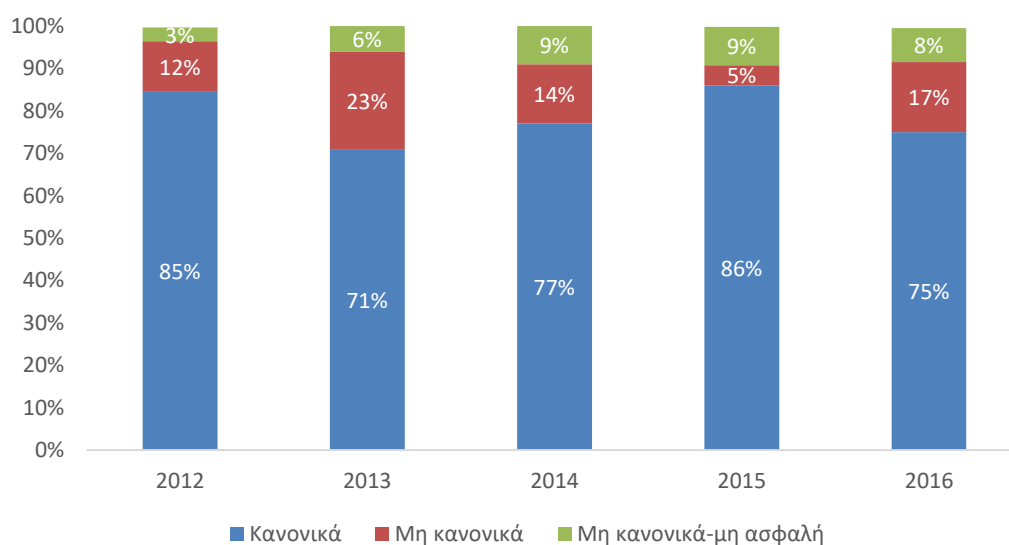
Για την προστασία των καταναλωτών και της αγοράς το Γενικό Χημείο του Κράτους πραγματοποίησε το 2016 σχεδόν 9,5 χιλιάδες ελέγχους σε δείγματα αλκοολούχων ποτών και αποσταγμάτων, αριθμός μικρός συγκριτικά με το μέγεθος κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών και αποσταγμάτων (Διάγραμμα 4.26). Την περίοδο 2012-2016, η πλειονότητα των προϊόντων απόσταξης των μικρών αποσταγματοποιών βρέθηκε κανονική (75%), ωστόσο δεν είναι αμελητέο το ποσοστό των δειγμάτων που ήταν μη κανονικά, όπως και αυτών που ήταν μη κανονικά και συγχρόνως μη ασφαλή για την υγεία των καταναλωτών (Διάγραμμα 4.27). Παρόμοια εικόνα ως προς την κανονικότητα παρουσιάζουν και τα δείγματα αλκοολούχων ποτών, αλλά στην περίπτωση των αλκοολούχων ποτών το ποσοστό των δειγμάτων που ήταν μη κανονικά και μη ασφαλή ήταν πολύ μικρό (Διάγραμμα 4.28).

Διάγραμμα 4.26. Πλήθος ελέγχων του Γενικού Χημείου του Κράτους σε δείγματα αλκοολούχων ποτών, 2012-2016

Πηγή: Γενικό Χημείο του Κράτους.

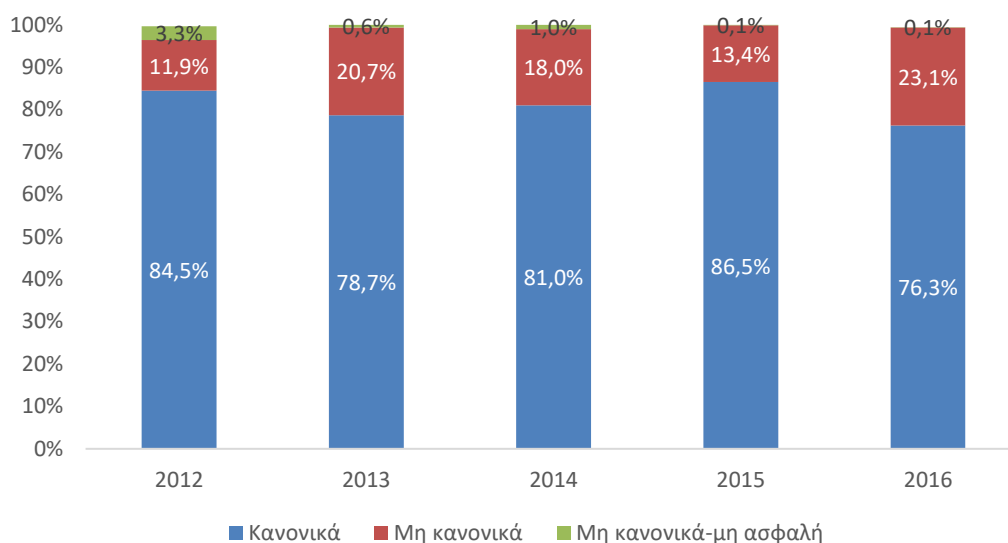
Διάγραμμα 4.27. Αποτελέσματα ελέγχων προϊόντων απόσταξης μικρών αποσταγματοποιών

Πηγή: Γενικό Χημείο του Κράτους.

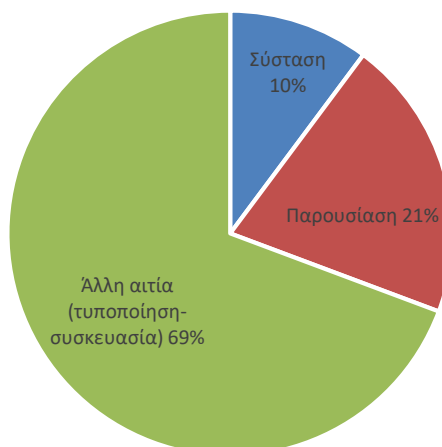
Ο σημαντικότερος λόγος μη κανονικότητας των δειγμάτων αποσταγμάτων και άλλων αλκοολούχων ποτών είναι η σύστασή τους, ενώ και η παρουσίαση των δειγμάτων συνιστά σημαντικό παράγοντα μη κανονικότητας. Οι σημαντικότεροι λόγοι μη κανονικότητας-μη ασφάλειας των εξετασθέντων προϊόντων εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στη σύσταση.

Διάγραμμα 4.28. Αποτελέσματα ελέγχων αλκοολούχων ποτών

Πηγή: Γενικό Χημείο του Κράτους.

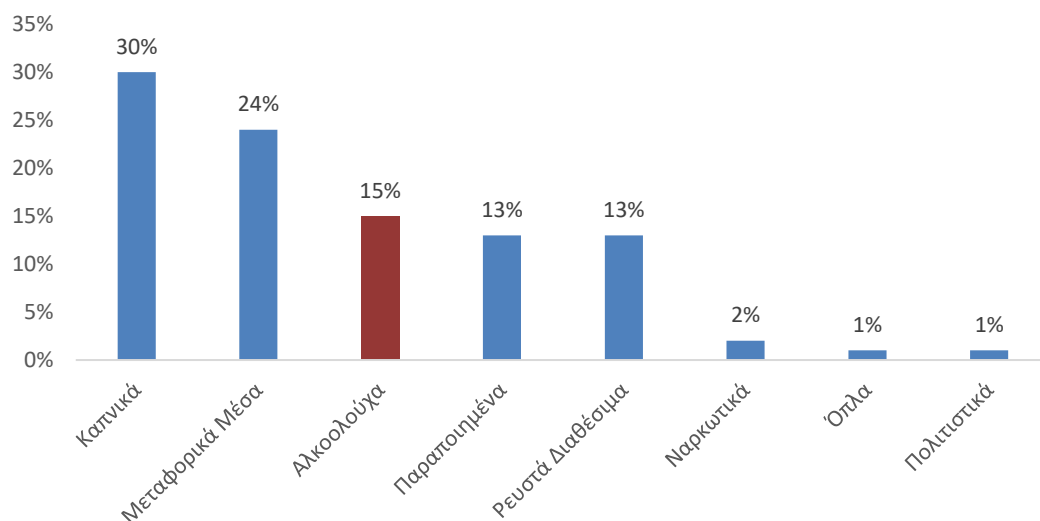
Διάγραμμα 4.29. Σημαντικότεροι λόγοι μη κανονικότητας μικρών αποσταγματοποιών, 2016

Πηγή: Γενικό Χημείο του Κράτους.

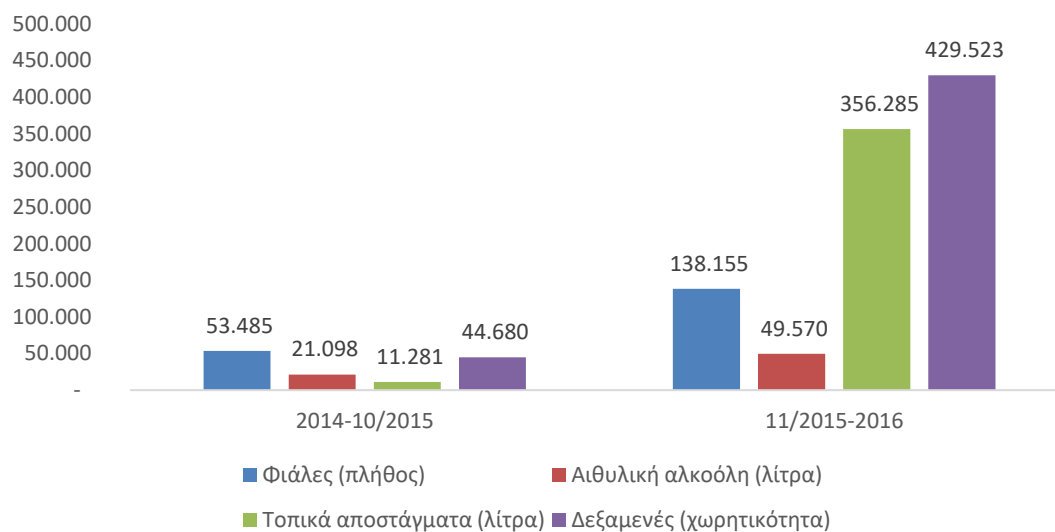
Τα αλκοολούχα ποτά αποτέλεσαν το 2016 την τρίτη σημαντικότερη κατηγορία μεταξύ των προϊόντων που κατάσχονται οι δεσμεύονται στα τελωνεία, μετά τα προϊόντα καπνού και τα μεταφορικά μέσα (Διάγραμμα 4.30). Αξίζει να επισημανθεί ότι οι κατασχεθείσες ποσότητες φιαλών, αιθυλικής αλκοόλης, τοπικών αποσταγμάτων και δεξαμενών αποθήκευσης, αυξήθηκαν σημαντικά το 2016 (Διάγραμμα 4.31). Ωστόσο, συγκριτικά με το σύνολο των ποσοτήτων κατανάλωσης στην αγορά και των εκτιμήσεων για το παράνομο εμπόριο, οι κατασχεθείσες ποσότητες αποτελούν ακόμα ένα πολύ μικρό ποσοστό.

Διάγραμμα 4.30. Ποσοστά κατασχέσεων και δεσμεύσεων των τελωνείων ανά κατηγορία προϊόντος, 2016

Πηγή: ΑΑΔΕ.

Διάγραμμα 4.31. Κατασχεθείσες ποσότητες αλκοολούχων ποτών

Πηγή: ΕΝΕΑΠ.

4.5 Καταπολέμηση παράνομης εμπορίας αλκοολούχων και αποσταγμάτων

Το λαθρεμπόριο αλκοολούχων ποτών εκτιμάται ότι έχει λάβει πλέον μεγάλες διαστάσεις, παρόλο που δεν υπάρχουν επίσημες εκτιμήσεις για το μέγεθος του φαινομένου. Ωστόσο, σύμφωνα με φορείς της αγοράς εκτιμάται ότι το λαθρεμπόριο κυμάνθηκε το 2016 περίπου σε 340-680 χιλ. 9λιτρα κιβώτια, δηλαδή περίπου το 9%-18% της συνολικής αγοράς, που αφορούν σε περίπου 4,2-8,4 εκ. φιάλες, οι οποίες διακινούνται χωρίς την είσπραξη ΕΦΚ, ενώ οι απώλειες που δημιουργούνται αφορούν και τη μη είσπραξη ΦΠΑ (~70%). Στηριζόμενοι στη πολύ συντηρητική προσέγγιση για το μέγεθος του λαθρεμπορίου, περίπου 340 χιλ. 9λιτρα κιβώτια, η απώλεια φορολογικών εσόδων από τη μη καταβολή του ΕΦΚ σε ποτά που διακινήθηκαν παράνομα προσεγγίζει τα €25,0 εκ. (χωρίς τα έσοδα από ΦΠΑ και χωρίς να

συμπεριλαμβάνεται το τσίπουρο διημέρων). Οι απώλειες από ΦΠΑ σε όλα τα κανάλια διανομής εκτιμώνται στα €17,2 εκ. το 2016, διαμορφώνοντας τις συνολικές απώλειες στα €42,2 εκ. Οι απώλειες από φορολογικά έσοδα κλιμακώνονται αν το μέγεθος του λαθρεμπορίου αγγίζει τα υψηλά επίπεδα των 680 χιλ. 9λιτρων κιβωτίων.

Αναφορικά με το προϊόν απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών (τσίπουρο διημέρων), οι οικονομικές επιπτώσεις από το παράνομο εμπόριο εκτιμάται ότι λαμβάνουν επίσης μεγάλες διαστάσεις, καθώς σύμφωνα με φορείς της αγοράς ο όγκος τσίπουρου που διακινείται παράνομα είναι αρκετά μεγάλος. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως (4.3.2 Προϊόν Απόσταξης Διήμερων Αποσταγματοποιών - Τσίπουρο Διημέρων), με βάση συντηρητικές εκτιμήσεις για το παράνομο τσίπουρο (1 εκ. 9λιτρα κιβώτια), οι απώλειες από ΕΦΚ προσεγγίζουν τα €47,7 εκ. το 2016. Σύμφωνα, όμως, με το πόρισμα της επιτροπής του Υπουργείου Οικονομικών που συστάθηκε για τη διερεύνηση και επανεξέταση του καθεστώτος των διήμερων μικρών αποσταγματοποιών, οι εκτιμήσεις για την παράνομη εμπορία ανεβάζουν την παράνομη εμπορία σε περίπου 2 εκ. 9λιτρα κιβώτια, κλιμακώνοντας ακόμα περισσότερο τις ετήσιες απώλειες που δημιουργούνται, περίπου στα €90 εκ. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι εκτιμώμενες απώλειες εσόδων είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Οι απώλειες ΦΠΑ εκτιμώνται ελαφρώς χαμηλότερες, καθώς ένα τμήμα από τα παράνομα ποτά διακινούνται στην αγορά με την αντίστοιχη έκδοση παραστατικού. Έτσι, με την υπόθεση ότι τουλάχιστον το 80% των παράνομων ποσοτήτων δεν αποδίδει ΦΠΑ, οι απώλειες ανέρχονται στα **€14,8 εκ. ετησίως**. Συνεπώς, οι συνολικές απώλειες φορολογικών εσόδων από την παράνομη παραγωγή και εμπορία τσίπουρου υπό το καθεστώς των διημέρων ανέρχονται σε €62,5 εκ. (€47,7 εκ. από ΕΦΚ + €14,8 εκ. από ΦΠΑ) ανά έτος. Με την υπόθεση και πάλι ότι οι παράνομες ποσότητες που διακινούνται με το καθεστώς του προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιών προσεγγίζουν το επίπεδο που αναφέρεται στο πόρισμα του Υπουργείου Οικονομικών, τότε οι απώλειες φορολογικών εσόδων από ΦΠΑ διπλασιάζονται.

Η τελική **νομοθετική ρύθμιση** στην παραγωγή και στη νόμιμη διακίνηση του τσίπουρου και η **απάλειψη της στρέβλωσης** που υφίσταται από το προϊόν των διήμερων παραγωγών (παραγωγή & διακίνηση), καθώς και η εντατικοποίηση των ελέγχων μπορεί να επαναφέρει ένα υγιές επιχειρηματικό περιβάλλον, να προστατέψει την δημόσια υγεία αλλά και να αποτρέψει περαιτέρω απώλειες φορολογικών εσόδων.

Ο περιορισμός του λαθρεμπορίου αλκοολούχων ποτών με τον περιορισμό των κινήτρων (π.χ. μέσω μείωσης του ΕΦΚ), αλλά και με συντονισμένους ελέγχους εκτιμάται ότι θα αποφέρει πολλαπλασιαστικά οφέλη στα φορολογικά έσοδα, τη δημόσια υγεία, τη βιωσιμότητα πολλών επιχειρήσεων και την απασχόληση, ενδυναμώνοντας το πλαίσιο λειτουργίας των υγιών επιχειρήσεων. Στη συνέχεια, υπολογίζουμε το όφελος για τα φορολογικά έσοδα, πρώτον, από την εντατικοποίηση των ελέγχων στην αγορά, (εισπραξιμότητα φόρων, διακίνηση φορτίων, έλεγχος εμπορίας τσίπουρου διημέρων) και, δεύτερον, από την ελαχιστοποίηση των κινήτρων για την παράνομη εμπορία ποτών για οικιακή χρήση (ή για εμπορική σε περιορισμένο επίπεδο).

Η έστω και μερική βελτίωση των επιδόσεων αναφορικά με τον περιορισμό του λαθρεμπορίου, αναμένεται να προσφέρει άμεσα έσοδα στον προϋπολογισμό, ενώ οι ευρύτερες θετικές επιδράσεις θα πρέπει να συνυπολογιστούν στα μεσοπρόθεσμα οφέλη. Ο

Πίνακας 4.3 αποτυπώνει ποσοτικά τις βελτιώσεις στα δημοσιονομικά έσοδα για κάθε βήμα «διόρθωσης», τόσο στον περιορισμό του λαθρεμπορίου, όσο και στην είσπραξη των φόρων. Προκειμένου οι στόχοι που μπορεί να τεθούν να είναι ρεαλιστικοί, θεωρούμε ότι κάθε μέτρο θα βελτιώσει τα έσοδα, αλλά όχι στον μέγιστο δυνατό βαθμό και όχι με την ίδια ένταση ανά μέτρο. Ειδικότερα, η **βελτίωση της είσπραξης ΦΠΑ** μπορεί να αποδώσει επιπλέον έσοδα για τα δημόσια ταμεία, μέτρο όμως το οποίο αφορά τις ενέργειες του ελεγκτικού μηχανισμού για το σύνολο της αγοράς και συνεπώς δεν συνυπολογίζεται στα συνολικά έσοδα.

Πίνακας 4.3. Πρόσθετα δυνητικά οφέλη από τις παρεμβάσεις στην αγορά αλκοολούχων ποτών (ετήσια βελτίωση)

		% βελτίωσης			
		5%	10%	20%	50%
1	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων ποτών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών)	2,0	4,0	7,9	19,8
2	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων ποτών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ)	1,4	2,7	5,5	13,7
3	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών) - αρχική εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	2,3	4,5	9,1	22,6
4	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ) - αρχική εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	1,2	2,4	4,9	12,2
3α	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΕΦΚ αλκοολούχων ποτών) – αρχική εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	4,4	8,8	17,6	44,1
4α	Ενσωμάτωση παράνομα διακινούμενων όγκων προϊόντος απόσταξης διήμερων αποσταγματοποιιών στα νόμιμα κανάλια (Επιπλέον έσοδα ΦΠΑ) – αρχική εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	2,4	4,8	9,5	23,8
1+2+3+4	Συνολικά πρόσθετα έσοδα (εκατ. ευρώ), εκτίμηση 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	6,8	13,7	27,3	68,4
1+2+3α+4α	Συνολικά πρόσθετα έσοδα (εκατ. ευρώ), εκτίμηση 2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια παράνομης εμπορίας	10,1	20,3	40,6	101,4

*Για τον υπολογισμό των παραπάνω έχει γίνει η υπόθεση ότι η παράνομη εμπορία θα αντικατασταθεί εξ ολοκλήρου με νόμιμες ποσότητες αλκοολούχων. Λόγω της έλλειψης στοιχείων υποκατάστασης δεν μπορεί να υποτεθεί ακριβώς ο βαθμός που αυτές οι ποσότητες θα αντικατασταθούν.

Ενδεικτικά, ο **περιορισμός του λαθρεμπορίου** ποτών κατά 10% εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε επιπλέον έσοδα **€6,7 εκ.** από ΕΦΚ (€4,0 εκ.) και ΦΠΑ (€2,7 εκ.) ετησίως. Μεγαλύτερη βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου (π.χ. μείωσή του κατά 50%) και μεταφορά αυτών των ποσοτήτων κατανάλωσης στη νόμιμη αγορά, θα μπορούσε να οδηγήσει σε πρόσθετα έσοδα €33,5 εκ. από ΕΦΚ και ΦΠΑ. Στα παραπάνω σημειώνεται ότι η εξοικονόμηση πόρων έχει υπολογιστεί με την πολύ συντηρητική προσέγγιση για το λαθρεμπόριο.

Οι μεγάλες απώλειες φορολογικών εσόδων και οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία που πηγάζουν από το τμήμα της παράνομης παραγωγής και εμπορίας του **τσίπουρου** επιτάσσουν

άμεσα μέτρα εντατικών ελέγχων για τον μετριασμό του φαινομένου. Ο περιορισμός της παράνομης εμπορίας τσίπουρου διημέρων, με τη λήψη μέτρων (ενδεικτικά κατά 10% ετησίως), αναμένεται να αποδώσει επιπλέον **€6,9 εκ.** ετησίως από ΕΦΚ (€4,5 εκ.) και ΦΠΑ (€2,4 εκ.). Σημειώνεται ότι ο υπολογισμός για την εξασφάλιση περισσότερων εσόδων στηρίζεται στην πολύ συντηρητική εκτίμηση ότι το παράνομο εμπόριο αντιστοιχεί σε 1.027 χιλ. 9λιτρα κιβώτια. Με την υπόθεση ότι το παράνομο εμπόριο είναι μεγαλύτερης έκτασης και προσεγγίζει τις ποσότητες του πορίσματος του Υπουργείου Οικονομικών (2.000 χιλ. 9λιτρα κιβώτια), η βελτίωση κατά 10% θα οδηγούσε σε εξασφάλιση πόρων κατά €13,6 εκ. ετησίως από ΕΦΚ (€8,8 εκ.) και ΦΠΑ (€4,8 εκ.).

Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι βελτίωση κατά 5% αντιστοιχεί σε ποσότητα 324 τόνων προϊόντος, δηλαδή όση ποσότητα κατασχέθηκε από 2 μόνο περιστατικά εντός του 2016 από το τελωνείο Λάρισας, δηλαδή είναι ένας επιτεύξιμος στόχος.

Συνολικά, τα πρόσθετα έσοδα από τον περιορισμό του παράνομου εμπορίου κατά 10%, στο σύνολο της αγοράς (αλκοολούχα και τσίπουρο διημέρων), διαμορφώνονται από €13,7 εκ. έως €20,3 εκ. ετησίως. Βέβαια, τα πρόσθετα οφέλη για τα έσοδα μπορεί να προσεγγίσουν τα €101,4 εκ., με δραστική βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων στην αγορά.

5 Διαπιστώσεις και προτάσεις πολιτικής

Οι επιχειρήσεις του κλάδου αλκοολούχων ποτών λειτουργούν σε ένα αντίξοο επιχειρηματικό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από στασιμότητα της οικονομίας, ρυθμιστική αβεβαιότητα, υψηλό κόστος χρηματοδότησης, σημαντικούς πιστωτικούς περιορισμούς, υψηλούς φορολογικούς συντελεστές, αλλά και από χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες όπως δυσκολίες στην αδειοδότηση, χαμηλή ποιότητα νομοθέτησης, καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης κ.λπ..

Τα τελευταία χρόνια ο κλάδος βρέθηκε αντιμέτωπος με τη συρρίκνωση της νόμιμης αγοράς και την άνθηση του παράνομου εμπορίου. Ιδιαίτερα, μάλιστα, υπό το καθεστώς των διήμερων αποσταγματοποιών παράγονται και διακινούνται χωρίς έλεγχο σημαντικές ποσότητες χύμα αποσταγμάτων με εξαιρετικά μειωμένο συντελεστή ΕΦΚ. Μερική διέξοδος για τους εγχώριους παραγωγούς έδωσαν οι εξαγωγές, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν κάλυψαν τις απώλειες πωλήσεων στην ελληνική αγορά. Οι εισαγωγείς και διανομείς, αναγκάστηκαν να επαναπροσδιορίσουν το μέγεθός τους και τη λειτουργία τους, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα.

Είναι γεγονός ότι η πτώση της κερδοφορίας – αποτέλεσμα της χαμηλής ζήτησης και της υπερφορολόγησης – οδηγεί γενικότερα σε ενέργειες όπως συρρίκνωση μεγέθους, μεταφορά έδρας, παύση λειτουργίας, φοροαποφυγή, φοροδιαφυγή, αδήλωτη εργασία, μείωση απασχόλησης, αλλοίωση κινήτρων επενδύσεων κ.λπ. Οι συνεπείς επιχειρήσεις έχουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα, καθώς σταδιακά η νόμιμη δραστηριότητα παραγωγής και διανομής αλκοολούχων ποτών μεταφέρεται στον κύκλο της παραοικονομίας (παράνομο εμπόριο, αγορές από γειτονικές χώρες, νοθεία). Έτσι, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου έχουν να αντιμετωπίσουν ένα περιβάλλον υπερβολικής φορολόγησης και πιέσεων από το παράνομο εμπόριο, το οποίο υπονομεύει τη λειτουργία τους και παρεμποδίζει τις όποιες δυνατότητες ανάπτυξής τους. Επιπλέον, η κατανάλωση έχει μετακινηθεί σε προϊόντα με χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση ή σε προϊόντα που φοροδιαφεύγουν, με συνέπεια τη συγκράτηση των εσόδων από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα αλκοολούχα ποτά.

Τα παραπάνω συνεπάγονται έναν φαύλο κύκλο αθέμιτου ανταγωνισμού και έλλειψης αναπτυξιακής προοπτικής για τις νόμιμες επιχειρήσεις του κλάδου. Η αποκατάσταση αποδεκτών επιπέδων νομιμότητας απαιτεί την αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας, αλλά πρέπει να συνδυαστεί και με την εξάλειψη των παραγόντων που εμποδίζουν την ανάπτυξη των παραγωγικών επιχειρήσεων εντός του πλαισίου της επίσημης οικονομίας.

Το επόμενο διάστημα, ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών έχει να αντιμετωπίσει δύο ακόμα ιδιαίτερα σημαντικές προκλήσεις, που ενδέχεται να καθορίσουν τη μελλοντική του πορεία. Καταρχάς, η παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με κίνδυνο να καταργηθεί η εφαρμογή μειωμένου ΕΦΚ που εφαρμόζεται στο εμφιαλωμένο τσίπουρο/τσικουδιά, δύναται να επιβάλει εξαιρετικά δυσμενείς όρους στους εγχώριους αποσταγματοποιούς νόμιμων προϊόντων, καθώς άμεσα θα διευρύνει ακόμα περισσότερο τα κίνητρα διάθεσης χύμα προϊόντων, οδηγώντας πιθανώς σε κατάρρευση αρκετούς από τους εγχώριους παραγωγούς. Σημαντική επίπτωση θα έχει και ενδεχόμενη αλλαγή του ευρωπαϊκού κανονισμού για τα αλκοολούχα ποτά, εφόσον καταργηθεί η υποχρέωση εμφιάλωσης προϊόντων με γεωγραφική ένδειξη εντός της περιοχής της γεωγραφικής ένδειξης, με την αιτιολογία ότι συνιστά περιορισμό του ελεύθερου εμπορίου στην ΕΕ.

Θετική επίδραση για τον κλάδο θα είχε η σταδιακή σύγκλιση του φορολογικού συντελεστή ΕΦΚ στον ευρωπαϊκό μέσο όρο η οποία δεν έχει επιπτώσεις στα έσοδα, όπως έχει εκτιμηθεί σε προηγούμενη μελέτη μας (IOBE, 2015) ή εναλλακτικά η εξασφάλιση της φορολογικής σταθερότητας (με αναγκαίες διορθωτικές κινήσεις που αναφέρονται παρακάτω), η οποία τα τελευταία χρόνια έχει βοηθήσει στη σχετική σταθεροποίηση της εγχώριας αγοράς αλκοολούχων ποτών.

Ταυτόχρονα, όμως, με τη φορολογική σταθερότητα και τη σταδιακή αποκλιμάκωση του φόρου, επιβάλλεται να εφαρμοστούν πρόσθετα μέτρα, διοικητικού ή εποπτικού χαρακτήρα που θα διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της αγοράς αλκοολούχων ποτών. Στο πλαίσιο αυτό μερικές προτάσεις που αξίζει να εξεταστούν είναι οι παρακάτω:

- Εντατικοποίηση των ελέγχων, τόσο στα σύνορα, όσο και επιτόπια στην εγχώρια αγορά:
 - για τον περιορισμό του παράνομου εμπορίου και
 - την ελαχιστοποίηση των κινήτρων για την παράνομη εμπορία του τσίπουρου διημέρων.
- Δημιουργία ισότιμων όρων εμπορίας για τα αποστάγματα (ούζο, τσίπουρο), κοινή φορολόγηση για τα αποστάγματα που διοχετεύονται στα κανάλια διάθεσης. Η τακτοποίηση του καθεστώτος εμπορίας τσίπουρου διήμερων θα έδινε ενδεχομένως τη δυνατότητα στην ελληνική κυβέρνηση να υπερασπιστεί τη διατήρηση της έκπτωσης 50% στον ΕΦΚ που εφαρμόζεται στο τυποποιημένο τσίπουρο.
- Έλεγχος του τρόπου συσκευασίας και εμπορίας του προϊόντος απόσταξης των διημέρων.
- Συντονισμός ελεγκτικών μηχανισμών για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα: η δημιουργία του Συντονιστικού Επιχειρησιακού Κέντρου (ΣΕΚ) για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου προϊόντων με ΕΦΚ συμβάλλει σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση.
- Δημιουργία Ομάδας Εργασίας με συμμετοχή των αρμόδιων υπηρεσιών και των επιχειρήσεων του κλάδου για την καταπολέμηση της νοθείας / λαθρεμπορίου οινοπνευματωδών ποτών που αποβαίνει εις βάρος των δημοσίων εσόδων και δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις του κλάδου. Στόχος της Ομάδας Εργασίας η κατάρτιση Σχεδίου Δράσης με συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου.
- Αποτελεσματική χρήση των ηλεκτρονικών μέσων για τον εντοπισμό της φοροδιαφυγής, και επέκταση των ηλεκτρονικών πληρωμών και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης σε όλα τα επίπεδα συναλλαγών για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου.
- Δημιουργία και λειτουργία ενιαίας βάσης δεδομένων όλων των αρχών με μητρώο για όσους συλλαμβάνονται για λαθρεμπορία και ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στοιχεία ιχνηλασιμότητας.
- Δημιουργία ηλεκτρονικού μητρώου διήμερων αποσταγματοποιών και αμβυκούχων (ιδιοκτητών καζανιών), στη βάση του πληροφοριακού συστήματος των Τελωνείων ICIS-net, για τη διευκόλυνση του έργου των ελεγκτικών μηχανισμών.

Παράλληλα με τις ενέργειες εκ μέρους της πολιτείας, θεωρείται σημαντική και η συνεισφορά των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, π.χ. με τη Χορηγία ειδικού

εξοπλισμού στις ελεγκτικές αρχές για τον εντοπισμό παράνομα διακινούμενων φορτιών προϊόντων, ώστε να ενισχυθεί ο ελεγκτικός μηχανισμός.

Η μείωση της φορολογίας, σε συνδυασμό με τη λήψη διαρθρωτικών μέτρων, εκτιμάται ότι θα έχουν θετικές επιδράσεις στον κλάδο των αλκοολούχων ποτών με προεκτάσεις και στη συνολική οικονομία, προκαλώντας βελτιώσεις:

- Στα εισοδήματα: Αύξηση εισοδημάτων σε κάθε στάδιο της αλυσίδας αξίας του κλάδου που θα τροφοδοτήσει με επιπλέον κατανάληση και έσοδα από φόρους ολόκληρη την οικονομία.
- Στα φορολογικά έσοδα: Αύξηση εσόδων από ΦΠΑ και αύξηση από τη φορολογία εισοδημάτων.
- Στο βαθμό εισπραξιμότητας των φόρων: Βελτίωση «εισπραξιμότητας» φόρων. Στην on trade αγορά (bar, restaurants) η απουσία ελέγχων, αλλά και το κίνητρο φοροδιαφυγής εξαιτίας της υψηλής φορολόγησης, έχει «εκθρέψει» το φαινόμενο μερικής έκδοσης αποδείξεων και απόδοσης ΦΠΑ, περίπου στο 70% σύμφωνα με συντηρητικές εκτιμήσεις.
- Στη συρρίκνωση του λαθρεμπορίου ποτών: Ο υψηλός φορολογικός συντελεστής επαυξάνει τα κίνητρα για τέτοιου είδους δραστηριότητες.
- Καταπολέμηση της παράνομης παραγωγής και κατ' επέκταση διακίνησης του τσίπουρου διημέρων με θετικές επιπτώσεις στα δημόσια έσοδα και στη δημόσια υγεία.
- Βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, ειδικά σε σχέση με ανταγωνιστικές μεσογειακές και βαλκανικές χώρες, όπου ο ΕΦΚ κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα.

Συνεπώς, οι προοπτικές του κλάδου αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα εξαρτώνται από ένα πλήθος οικονομικών και θεσμικών παραγόντων, οι οποίοι βρίσκονται μακριά από τον έλεγχο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Η σταθερότητα της οικονομίας, η φορολογική σταθερότητα και η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος της χώρας δύναται να επηρεάσουν θετικά την πορεία του κλάδου τα προσεχή χρόνια. Ωστόσο, η πραγματική ώθηση για τον κλάδο θα δοθεί μέσα από την αποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων παραοικονομίας που τον πλήττουν. Αυτό συνιστά πλέον επείγουσα ανάγκη, ειδικά στην περίπτωση που αλλάξουν ριζικά, από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, οι όροι εμπορίας του εμφιαλωμένου τσίπουρου και της τσικουδιάς, λόγω μεταβολών στη φορολογική τους αντιμετώπιση.

6 Βιβλιογραφία

- Manning W., Blumberg L. & Moulton L., (1995), The demand for alcohol: The differential response to price, *Journal of Health Economics*, col. 14, pp. 123-148
- Crawford I., Smith Z. & Tanner S., (1999), Alcohol Taxes, Tax Revenues and the Single European Market, *Fiscal Studies*, vol. 20, No. 3, pp. 287-304
- Smith Z., (1999), The Revenue effect of changing alcohol duties, *The Institute for Fiscal Studies, Briefing Note No. 4*
- Oxford Economics (2009), The economic outlook for the UK drinks sector and the impact of the changes to excise duty and VAT announced in the 2008 Budget and Pre-Budget Report.
- Ernst & Young (2010), The contribution of the Spirits industry to the EU Economy, December.
- Collis, J., Grayson, A., and Johal, S., (2010), *Econometric Analysis of Alcohol Consumption in the UK*, HMRC Working Paper 10, December.
- EUIPO (2016) The economic cost of IPR infringement in spirits and wine. July
- ΣΕΒ (2017), Παραοικονομία και επιχειρηματικότητα, Οικονομία και Επιχειρήσεις Special Report.
- IOBE (2015), Ο Κλάδος των Αλκοολούχων Ποτών στην Ελλάδα, Μάιος.
- Μαυράκης, Χ. (2017), Ελληνική ποτοποιία – αποσταγματοποιία: Προκλήσεις και προοπτικές, Ημερίδα ΣΕΟΑΠ 26.6.2017.

7 Παράρτημα

Πίνακας 7.1. Χρηματοοικονομικά στοιχεία Εταιρειών Παραγωγής και Εισαγωγικών εταιρειών

Μεγέθη (εκ. ευρώ)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	% Μεταβολή	% Μεταβολή
Αριθμός επιχειρήσεων*	26	28	32	34	34	35	35	2014-2015	2009-2015
Λογαριασμοί Ισολογισμών									
Καθαρή αξία Παγίων	74,5	75,2	80,6	79,1	77	93,2	93,9	0,8%	26,0%
Αποθέματα	73,7	70,2	63	57,9	54,3	52,4	54,2	3,4%	-26,5%
Απαιτήσεις	296,3	302,9	263,3	220,7	207	189,7	180,5	-4,8%	-39,1%
Διαθέσιμα	30,2	40,8	24	26,5	24,5	35,8	35	-2,2%	15,9%
Κυκλοφορούν Ενεργητικό	400,4	413,9	350,3	305,3	286,7	278,7	272,6	-2,2%	-31,9%
Μεταβατικοί Λογαριασμοί	0,9	1	1	5,4	0,7	0,9	0,7	-22,2%	-22,2%
Σύνολο Ενεργητικού	475,9	490,2	431,8	389,8	364,4	372,9	367,2	-1,5%	-22,8%
Ίδια Κεφάλαια	159,8	109,9	111,4	113,7	116,8	122,7	131,1	6,8%	-18,0%
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	271,1	336,4	281	237	199,3	191,9	183,2	-4,5%	-32,4%
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	24,2	22,5	24,2	22,4	33,5	48,4	48,9	1,0%	102,1%
Υποχρεώσεις	295,3	358,9	305,2	259,3	232,8	240,3	232,2	-3,4%	-21,4%
Λογαριασμοί Καταστάσεων Αποτελεσμάτων Χρήσεως									
Κύκλος εργασιών	603,8	557,9	433	377	348	329,5	322,7	-2,1%	-46,6%
Κόστος πωληθέντων	374	344,4	259,7	213,5	196,8	185,7	173,5	-6,6%	-53,6%
Μικτά Κέρδη	229,8	213,4	173,3	163,5	151,2	143,8	149,2	3,8%	-35,1%
Καθαρά κέρδη προ φόρων	33,1	17,2	6,9	7,2	11,4	7,4	15,1	104,1%	-54,4%

Πηγή: HellaStat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πίνακας 7.2. Χρηματοοικονομικά στοιχεία εταιρειών Χονδρικού Εμπορίου Αλκοολούχων Ποτών

Μεγέθη (εκ. ευρώ)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	% Μεταβολή	% Μεταβολή
Αριθμός επιχειρήσεων*	137	162	170	154	126	177	136	2014-2015	2009-2015
Λογαριασμοί Ισολογισμών									
Καθαρή αξία Παγίων	122,8	132,8	137,5	126,2	91,9	109,5	74,9	-31,5%	-39,0%
Αποθέματα	123,9	118,1	102,8	76,6	62,0	87,9	77,2	-12,2%	-37,7%
Απαιτήσεις	291,1	300,8	271,0	216,9	145,8	179,2	136,7	-23,7%	-53,1%
Διαθέσιμα	38,9	37,3	41,5	37,0	38,7	55,4	40,8	-26,3%	4,8%
Κυκλοφορούν Ενεργητικό	453,9	456,1	415,3	330,5	246,5	322,5	254,6	-21,0%	-43,9%
Μεταβατικοί Λογαριασμοί	2,4	2,2	2,3	2,1	1,8	1,0	0,1	-88,4%	-95,4%
Σύνολο Ενεργητικού	579,2	591,1	555,1	458,7	340,3	432,9	329,7	-23,8%	-43,1%
Ίδια Κεφάλαια	123,5	128,6	129,9	131,5	110,9	148,5	122,4	-17,6%	-0,9%
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	388,6	391,5	366,1	278,8	204,4	247,6	182,8	-26,2%	-53,0%
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	67,7	69,0	56,7	46,8	26,1	41,4	30,0	-27,5%	-55,7%
Υποχρεώσεις	456,3	460,5	422,8	325,6	230,4	288,9	212,8	-26,4%	-53,4%
Λογαριασμοί Καταστάσεων Αποτελεσμάτων Χρήσεως									
Κύκλος εργασιών	774,7	711,7	702,0	581,6	482,7	642,2	561,9	-12,5%	-27,5%
Κόστος πωληθέντων	634,6	575,9	569,0	474,1	393,2	520,2	456,8	-12,2%	-28,0%
Μικτά Κέρδη	140,1	135,7	133,0	107,6	89,5	122,0	105,0	-13,9%	-25,0%
Καθαρά κέρδη προ φόρων	11,0	8,8	8,3	8,4	15,3	19,9	20,0	0,6%	81,8%

Πηγή: HellaStat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE